

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Doktori Iskola

LIBERTATIA

Öröklődő mintázatok a kultúra ideiglenes, független színterein

Szabó Eszter Ágnes

Konzulens: Bodóczy István DLA.

2019.

„...MI EGY OROSZ AVANDGARDE, EGY NÉMET BAUHAUS, DE EGY WARHOL NEW YORK FACTORY, ÉS EGY CLAUDIA SKODA BERLINI FACTORYJA VOLTUNK EGY KOMCSI ORSZÁGBAN. SZEGÉNYEN, DE GONDOLATBAN, KÉPZELETEBEN MI SZABADABBAK VOLTUNK MINT BÁRKI, AKIKROL CSAK HALOTTUNK, VAGY EZT, AZT LÁTTUNK.

DE LÉNYEGES, HOGY NEKÜNK NEM VOLT LOFTUNK, WEIMARUNK. NEKÜNK FMK VOLT, ÉS SAJÁT ALBÉRLETEINK ! ES AZ EGYMÁSBA KAPASZKODÁSUNK BÁTORSÁGA. NEM VOLT MÁSI! NEM VOLT BENNÜNK SE SIKER, SE PÉNZ, NEM VOLT SEMMI CSAK, HOGY NAGYON JÖ EGYÜTT LENNI, NAGYON JÖ EGYMÁSTÓL TANULNI, ÉS FIGYELNI A MÁSIKRA....”

Bachman Gábor
építész
(magánlevelezés
részlet)

„A Térképek Boltjába bemegy a vevő, elmondja az élete történetét, a boltos meghallgatja, elővesz egy térképet, kitűz rá egy kicsi zászlót, és azt mondja:

– Tessék. Ide sodorta magát az élet.”

Mosonyi Aliz

A
New Voyage
ROUND THE
WORLD.

Tartalomjegyzék

Prológus

Hejj_Yeah_Igen.....	6
Mérföldkövek; Kex, Spions	11
Popzenei elemek / Video, Ruhák, Satöbbi	13

. A dolgozat formai dilemmái és megoldásai	13
--	----

Tézisek	15
----------------------	-----------

Chapter 1. Punk Konyha 3. Kalóz kiadás	18
---	-----------

Libertátia.....	18
-----------------	----

Gyakorlat. bevezetés a Kalóz konyhába	21
---	----

Peter Lambor Wilson aka Hakim Bey; Kalóz Utópiák.....	21
---	----

William Dampier.....	25
----------------------	----

Dampier hatása híres emberekre.....	27
-------------------------------------	----

Potage és Hard Tack receptek.....	27
-----------------------------------	----

Elmélet és gyakorlat William Dampier nyomán	31
---	----

Mangó chutney és Salmagundi.....	31
----------------------------------	----

William S. Burroughs; Cities of the Red Nights	31
--	----

A madagaszkári költőnő/ Tóth Károly.....	34
--	----

Rája halászlé	38
---------------------	----

A Punktól az ideiglenes fesztivál társadalmakig/Peter Ogi	40
---	----

Jegyzet.....	42
--------------	----

Ki kicsoda?	43
-------------------	----

Punk Konyha3, Kalóz Kiadás, lapszámbemutató beszélgetés	46
---	----

Mestermunka Terv / Hard Tack.....	57
--	-----------

Hard Tack, függetlenség elmélet és gyakorlat, beszélgetés.....	61
---	----

Chapter2. Enklávék, utópiák és disztópiák az 1980-as években 66

1.Ábra.....	71
2. Ábra, Zátonyi Tibor interjú részlet	72
Janesch Péter interjú részlet.....	75
Ulrich Malik interjú részlet	77
Utópiák és disztópiák filmen/ METEO	81
Monory Mész András interjú részlet.....	83
Atribútum tükrözés/ Autó=Autó	84
Zsótér László interjú részlet	85
Fal vs Vasfüggöny/ Az emberevő szerelme	86
Pázmándy Kati interjú részlet.....	86
Cantu Mari interjú részlet	91

Chapter3. VETITÉS

3. Ábra.....	95
--------------	----

Epilógus

Irodalomjegyzék.....	96
Filmjegyzék.....	98
Kiállításjegyzék.....	99
Saját publikációk.....	99
Előadásaim.....	100
Saját kiadványok.....	101

THE END

Prológus:

HEJJ!_ YEAH _ IGEN!

Számomra mindig egyértelmű volt az elválaszthatatlan kapcsolat a képzőművészet és popzene között. A XX. század közepétől nem lehet a kultúra egészéről beszélni a popzenei műfajok társadalmi hatása, identitásképző szerepe nélkül. Azért jelentkeztem a Doktori Iskolába, mert a pop (zene), és a pop jelenségek kulturális, és társadalmi szerepével foglalkozom, és nem csak szórakoztat a „pop” globalitása, hanem szeretem kutatni ezeknek a globális jeleknek az eredetét. A XX. század második felének korszelleme a „pop” köré épült, és ennek Magyarországon is megvolt a sajátos evolúciója. A Yeah-t ugyanolyan globális jelnek tekintem, mint a T-Shirt-öt, ami a XX. század egy pontján értelmezési mezőt váltott¹, és a divat „ready made”- évé vált.

A JEAH-re tehát egyfajta globális jelként gondolok, és ebben a formában, mint a „sign”-ról illetve „design”-ról, mint a társadalomban megjelenő verbális jelről beszélhetünk róla. A Yeah egy olyan érzelmi töltéssel bíró indulat / hangulatszó, ami ma már nemzetiségtől és nyelvhasználatától függetlenül jelöli ugyanazt mindenhol, így olyan kultúraintegráló szó, ami kiegyenlíti a nyelvek és kultúrák különbözőségét. Andy Warhol a Coca-Coláról² állítja ugyanezt. Warhol egyfajta demokráciát lát a Coca Cola tömeges és nem hierarchikus elérésében. A YEAH a popzenében elérhetővé teszi, a globális zenei társadalomhoz való tartozás érzését, és egy pillanatnyi kiutat jelentett a rendszerváltás előtti kultúrpolitikából. Érdekesnek tartom Prológusként, rögtön a dolgozatom elején megfejtani a kérdést, ami előre jelezheti a kulturális motívumrendszerek öröklődésének mechanizmusát.

¹ 1951. A vágy villamosa című filmben jelenik meg először a T-Shirt, Marlon Barndo -n. Addig az Amerikai Haditengerészet kizárólag alsó ruházatként használta.

² Andy Warhol: "You can be watching TV and see Coca-Cola, and you know that the President drinks Coke, Liz Taylor drinks Coke, and just think, you can drink Coke, too. A Coke is a Coke and no amount of money can get you a better Coke than the one the bum on the corner is drinking. All the Cokes are the same and all the Cokes are good. Liz Taylor knows it, the President knows it, the bum knows it, and you know it." (*The Philosophy of Andy Warhol (From A to B & Back Again)*) is a 1975 book by the American artist [Andy Warhol](#). It was first published by [Harcourt Brace Jovanovich](#).)

A „YEAH” általános berobbanása a popzenébe – jelenlegi tudásunk szerint - a Rock and Rollal, 1956-ban kezdődött, amikor Little Richard, Long Tall Sally című számában minden addiginál hangsúlyosabb helyet kapott. Nagyon érdekes az a TV felvétel, amin 1958-ban Pat Boone és Kathryn Grayson (koloratúrszoprán énekesnő) látható, amint az ötvenes évek klasszikus tánczenei stílusa mellé illesztik a Long Tall Sallyt. Ez nagyon látványosan jelzi a korszakhatárt³. Ennek a jelenségnek a magyarországi lenyomatát említi György Péter, Koós Jánosról írott nekrológiájában⁴. Egészen bizonyosan nem mondható ki, de az elérhető felvételekből kiindulva nagy a valószínűsége, hogy a Long Tall Sally-ban jelenik meg először markánsan a YEAH. Emellett ugyanebben az évben, 1956-ban énekelte el Elvis Presley a Hound Dog című számát, amiben szintén hallható, de Elvistől a továbbiakban nem halljuk rendszeresen, és hangsúlyosan a YEAH -t. 1958-ban Chubby Checker, The Twist-jében és a Twist Again-ben válik karakteres, ikonikus hangulatjellé a YEAH. 1961-ben pedig a Marvelettes,

³ <https://www.youtube.com/watch?v=QW7ZMn2x2IE>

⁴ Élet és Irodalom, 2019.03.29. A hiányzó Koós./György Péter, „Esetünkben ez nem más, mint a politikai szemantika értelmezési mezőin kívül működő, az annak szabályai szerinti viselkedésben nem érdekelt, ugyanakkor a saját korát, világát, társadalmát világosan értő, tanult és elsősorú énekesről, finom humorú, az önreflexív paródiával gyakorlottan élő művésztől folyó kritikai beszéd nézőpontjának radikális megváltoztatása. Tehát nem az szorul magyarázatra, hogy Koós és számos kortársa úgymond miért tartózkodott a kívülállás, a rendszerkritikus popzene szubkultúrájának retorikájától, annak populárisá tételétől.

Az ellenben kétségkívül magyarázatra szorul, hogy milyen normákat, kötelezőnek tekintett, interiorizált kulturális szerepmintákat s miért tekintünk evidensnek – holott egyik sem az, és soha nem is volt. Vagyis épp ugyanannyi okunk van arra, hogy a kritikai értelmiségi szerepkészlethez tartozó kulturális normák érvényesítésének mértéjére kérdezzünk rá – olyan világokban, amelyekben például Koós élt és dolgozott. Az, hogy mi szabta meg a Kádár-kori populáris kultúra viselkedési normáit, jelölte ki azok lehetőségtartományát, nem evidens. Mikor és miért tartozott a politikai retorika repertoárjába az annak nyelvén írt kritika? A többféle, párhuzamosan létező elvárásrendszernek, esztétikai univerzumnak egyaránt megfelelni igyekvő Illés, illetve az annál jóval kevesebb regisztert használó Omega, a Metro vagy az Expressz együttes, és végül, de nem utolsósorban a Stúdió 11 tevékenységét azonos kulturális térben, azonos értelmezési normák szerint összevetni például a kulturális kaméleon szerepét kiválóan alakító Beatricével több mint kétséges kísérlet. Nem beszélve az utóbb létrejött undergroundról, a kulturálisan *kívülálló* s abból következően politikailag is radikális zenekarokról: például a Kexről, a Trabantról, az Európa Kiadóról, a Spionsról vagy majd a Neuroticről.

Postman című számában talán először halljuk női előadóktól is. A Beatles 1962-ben dolgozta fel a Postmant, feltehetően ebből maradt a YEAH a Beatles egyik attribútuma, majd a zenekar 1964-ben adta ki első középlemezét, amin Little Richard dala, a Long Tall Sally hallható..

Előfeltevésem az volt, hogy ha a magyarországi zenész társadalom csatlakozni kívánt a globális pop nyelvezetéhez, ezzel is enyhítve a „vasfüggöny” okozta információs vákuum hatását, akkor valakinek be kellett emelnie a YEAH-t, hogy ezzel, mint védjeggyel hitelesítse az új zenei stílust. A zenei történetírás mindeddig nem foglalkozott a YEAH magyarországi útjának kutatásával, ezért az általam felvetett kérdés megválaszolása nem egyszerű, és szinte kizárólag nem hivatalos csatornákon és oral history-n keresztül szerezhető meg az információ, ami tudományosan nem igazolható. Nincs szakirodalom, és a még élő szereplők beszámolóit is bizonytalanok voltak a pontos időzítést és a személyeket illetően.

Előzetes feltevésemben a Beatles, She loves you Yeah, Yeah, Yeah című száma utánra tettem a magyarországi megjelenést, és a hatvanas évek második felére fókuszáltam. Bár a magyar könnyűzenéről általánosságban elmondható, hogy egyértelműen nyugati mintákra született, illetve a budapesti éjszakai élet zenekarai a rendszeridegen jazz-t játszották, így „kreatív fordítások”, illetve „stiláris másolások” révén⁵ fejlődhetett ki a magyar nyelvű könnyűzene. Kutatásomban elsősorban az első, eredetileg magyar nyelven írott szövegben elhelyezett YEAH-re voltam kíváncsi, elsősorban a látható globális jel társadalomra kifejtett hatásai miatt.

A magyar szórakoztató zene első képviselőit az éjszakai mulatókban fellépő jazz zenekarokat, a táncdalénekesek követték. A későbbi együttesek pusztán azzal, hogy „nyugati” típusú zenét játszottak, és kiálltak az új idők zenéje mellett, a rendszerrel szembeni ellenállásának, vagy a politikai rendszer érthetetlen kultúrpolitikájára adott válaszokat adtak. Az igazi popzene természetétől fogva nem lehet ideologikus, hiszen korokon, generációkon, rendszereken és rezsimen átívelő globális műfajról van szó. A popzene képviselői felismerték, hogy az ő generációjuk, ha úgy tetszik a

⁵ Hornyik Sándor...

beat generáció, már ebben a ritmusban, egy felgyorsultabb és zeneileg globalizáltabb világban fog megöregedni. A politika nem hagyhatta beavatkozás nélkül az ifjúság új műfajok iránti vágyát, így a PolBeat irányítottan került be a televíziós fesztiválok közé a fiatalok ideologikus nevelése, központi becsatornázása céljából, és a valódi popzene beláthatatlan, a rendszert felülíró hatásainak kivédésére. A beat-, vagy popzene új, és nemkívánatos öltözködés-, és viselkedésformákat is eredményezett, de ez az életmódváltozás nem csak a fiatalok kulturális, fogyasztói szokásainak megváltozásában nyilvánult meg. Ennek a dolgozatnak nem témája, de mindenképpen meg kell említeni a 1958-64 között épült Óbudai kísérleti lakótelepet⁶, amit tömeges lakótelepi építkezések követték. Az ipar fejlesztése, vidékről a városokba vonzotta az embereket és ez sok esetben totális életmód és tárgykultúra váltással, korszerűsítéssel járt. A házigyári lakások mérete teljesen új bútorokat és konyhai eszközöket kívánt, ennek következtében, 1972, és '75 között zajlott a Házgyári Konyha Program, ami a mai napig Magyarország legnagyobb szabású, rendszerelvű design programja, és amelynek kultúrtörténeti feldolgozása jelenleg is tart. Erről két cikkem is megjelent az epiteszforum.hu-n, többek között egy interjúm Pohárnok Mihállyal a program egyik vezető tervezőjével.⁷ Egy ilyen nagy modernizációs folyamatban törvényszerű volt a zenei ízlés, a szövegek tartalmának megváltozása is, amit talán Hollós Ilona slágerei szimbolizálnak a legjobban, amiknek szövegei a „Virágoskert az én szívem”- és az „Ahogy lesz úgy lesz” illetve a „Megáll az idő” spektrumába helyezhetők.

A Magyar társadalom különböző csoportjainak életmódja mindig is erősen strukturált képet mutatott, így a szórakoztató, könnyű zene struktúrája is szerteágazó, azonban az előadók/énekesek sok esetben ugyanazok voltak, és ez nem volt véletlen. Földes László/Hobo erről így nyilatkozik: „A magyar popzene a könnyűzenei hagyományok folytatója lett... igazán elementáris akkor volt, amikor angol számokat játszott. Néhány csoport volt csak, amelyik ki tudta ezt nőni, és amelyeket nem viselt meg túlságosan az a

⁶ <http://meonline.hu/magyar-epitomuveszet-hirek/korszeru-lakas-1960-az-obudai-kiserlet/>

⁷ <http://epiteszforum.hu/egy-szikra-volt-beszelgetes-poharnok-mihallyal>
<http://epiteszforum.hu/hazgyari-konyha-program-1972-1975>

kompromisszum, amit a hagyományos tánczene túlélő embereivel – akik a struktúra legfontosabb pontjait megszállták – azokkal kötött kompromisszumokat túl tudta élni... A műfajban végig az elfogadásért vívott harc volt a jellemző és ebből nagyon kevesen kerültek ki ártatlanul.”⁸ Ennek megítéléséről idézi György Péter, Marshall Sahlins, „kopernikuszi forradalom” fogalmát, az értelmiségi elit viszonyának megváltozását, a társadalom egészének kulturális vizsgálatában.⁹

Kutatásaim (interjúsorozatom) eredményeképpen tehát a YEAH Magyarországon, legelőször 1963-ban, Szenes Iván – Dobos Attila; „Még ide-oda húz a szív” című számában hallható, amelyet Aradszky László énekelt (Koszits Attila¹⁰ szíves közlése), de keveredve a magyar „EJJ” indulatszóval, amit megsokszorozva megkapjuk az; OOH, EJJJEYEYEAH! szóösszetételt. Ez abból a szempontból is érdekes, mert megelőzte a Beatles She loves you Yeah, yeah, yeah című számát, ami 1964-ben jelent meg. Erre nem számítottam.

⁸ Szomjas György: Az volt a hej... igazi szép idő! Dokumentumfilm a rockról 30 éveseknek, 1977.)

⁹ Élet és Irodalom LXIII. évfolyam 13. szám; A hiányzó Koós.

¹⁰ Koszits Attila: Változások és tendenciák, a pécsi könnyűzene helyzete, 2009. 12. évfolyam 3. szám

Mérföldkövek:

1. Kex_Spions (1969-1978)

Az első igazi mérföldkő a politikai szembenállás és a popzene kapcsolatában Magyarországon, 1969-ben a KEX Együttes és Baksa Soós János volt. Szűk körű koncertjeik hamar egyfajta rendszerellenes eseménynek számítottak. Zátonyi Tibor fotóművész, a későbbi Spions zenekar gitárosa így emlékszik a KEX-re, a vele készült interjúmban¹¹: *„Ezt ne úgy képzeljük el, hogy a Kex óriási tömegeket vonzott! Volt egy viszonylag szűk, állandó közönsége, rajongótábora. Azt sem mondhatjuk, hogy a koncertek több generációra voltak hatással, hiszen csak két évről van szó. Voltak más korabeli kult-zenekarok is, mint a Sakk-Matt, vagy a Liversing, de működött a Sirius is, és ezek szintén jók voltak. Nekem a Kex ma nagyobb legendának tűnik ahhoz képest, mint amekkora közönsége akkor volt. Azt sem tudtam, hogy felléptek az Illés előzenekaraként, de meg merem kockáztatni, hogy az Illést sem feltétlenül a zenéje miatt szerették országosan, hanem az áthallásos szövegek miatt. Én is voltam Illés koncerten Esztergomban, akkor, amikor ki voltak tiltva Budapestről¹². A városháza udvarán gyűlt össze a közönség, de nem a zene miatt jöttek, hanem mindenki arra várt, hogy majd jól megmondják a dolgokat. Nem tudom elképzelni, hogy a Kex önállóan turnézhatott volna, mert a számaikat nem ismerték, és az efféle zene iránt nem volt nagy kereslet.”¹³*

A legnagyobb lépést a magyarországi „underground” zenei szcéna kialakulása felé 1976, vagyis a Spions megjelenése jelentette, amikor a

¹¹ <https://artportal.hu/magazin/pont-ott-es-akkor-rengeteg-alkoto-energia-talalkozott-nyolcvanasevek-zatonyi-tibor-i/>

¹² „Interjút adtak a BBC-nek (az interjúra a Small Facesszel közös koncert után került sor). Hazaúton Münchenben koncerteztek, március 14-én érkeztek haza fellelkesülve, feltöltődve az angliai utazástól. 1970. április 26-án kezdték volna el forgatni filmjüket Mészáros Mártával, ennek zenei anyagát tervezték nagylemezen kiadni. A forgatásból azonban semmi sem lett, a forgatást váratlanul leállították, az ORI eltiltotta őket, megtiltották, hogy Budapesten 8 hónapig fellépjenek, a Hanglemezgyár elzárkózott lemezeik kiadásától.” Wikipédia/ Illés együttes

¹³ <https://artportal.hu/magazin/pont-ott-es-akkor-rengeteg-alkoto-energia-talalkozott-nyolcvanasevek-zatonyi-tibor-i/>

zenetudást felváltotta a rendszerrel szembeni nyílt szembenállás, a szövegek dominanciája. Az első nagy magyar PUNK kísérlet, amelynek történeti feldolgozása folyamatban van¹⁴. Kialakult az a magyar popzenei színtér, ami szorosan kapcsolódott az avantgárd képzőművészeti szcénához, ami a pártállami apparátustól a legtávolabb kívánta tartani magát egy magasabb művészeti cél érdekében. Ez a rendszerváltásig tartó időszak, a sajátosan magyar - a popzenét és vizuális művészeteket integráló - underground „aranykorának” tekinthető. Erről szólnak azok az interjúk, amiket 2016 óta készítetek a korszak ismert alkotóival.

2. Video, Ruhák, Satöbbi... (1985-1999)

Bár soha nem akartam divattervező lenni, David Bowie és a Nagymamám¹⁵ (női szabó- varrónő volt) mellett Király Tamás¹⁶ miatt foglalkoztam az öltözködéssel annyira, hogy jelmeztervezői pályára készüljek. Varrónői szakmát szereztem és később a Pécsi Tudomány Egyetemen konceptuális divatbemutatókat szerveztem 1993 és '96 között¹⁷. Király Tamáshoz kötődő élményeim közül kiemelkedik az Emberevő szerelme című film¹⁸ - amit a Művész Moziban láttam 1986-ban - amelynek jelmezeit ő tervezte, és talán nem tartozik a magyar filmtörténet kiemelkedő alkotásai közé, azonban a legjobb időben és legjobb helyen találkoztam vele ahhoz, hogy számomra meghatározóvá váljon. Később, tanári pályám során rendszeresen vetítettem, mint a video művészet korai fontos és kísérleti alkotását, ami a Camp fogalmát járta körbe a video montázs és történetmesélés technikájával. Ez motivált abban is, hogy 1993-ban megrendezzem életem első video etűdjét a pécsi Kisszínházban és a Pécsi Televízió stúdiójában, a Tarzan a Holdon-t¹⁹, amelynek főszereplői elsősorban az általam készített ruhák voltak. Fontossá vált számomra a video, a történetmesélés, a ruhák és zene összefüggése. A Tarzan a Holdon készítése közben még nagyon keveset tudtam a montázs elvről, és a filmnyelvről de szerettem volna

¹⁴ Najmányi, Havasréti, Karton Art Galéria/Oltai Kata, stb.

¹⁵https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagymam%C3%A1m,_Zalai_lmr%C3%A9n%C3%A9_tal%C3%A1lkoz%C3%A1sa_David_Bowie-val

¹⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/Kir%C3%A1ly_Tam%C3%A1s

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=tR7WAgVQZYI>

¹⁸ <http://bbsarchiv.hu/hu/film/az-emberevo-szerelme-125>

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=vv4sTqx1Bxl>

viszont látni azt a digitális, színes ragyogást, amit az Emberevő szerelméből ismertem. A filmet 1994-ben bemutatta a Media Wave Fesztivál. Ebben az évben felvettek az Intermédiára, és 1999 után többé nem készítettem video technikával filmet.

3. Popzenei elemek a képzőművészeti, alkotói praxisomban (1998-2019):

Graduális diplomamunkám egy bakelit lemez volt, amin recepteket énekeltem, és a hozzá tartozó, multimedialis DJ konyhaasztalt is megépítettem. Ezt 2000-ben a Stabilizátor, majd 2002-ben a Superjuice CD kiadása követte. A popzene eszközrendszerének és hatásmechanizmusának kutatása, tehát pályám kezdetétől fellelhető a munkásságomban, különböző fókuszpontokkal. Graduális diplomám idején főleg a sokszorosítás és reprodukálhatóság témájával, valamint az ételek és főzés pop/zenei átirataival foglalkoztam, később a sztárság fogalma is megjelent a munkáimban. Szinte minden projektem a társadalomban megjelenő jelek vizsgálatára törekszik, különböző médiumok használatával. A főzés (*A háziasszony mint DJ*), varrás, és utcai varrás/javítás (*Random Varroda és Nomad Art Care*), utcai gyümölcsszedés (*Common Jam*), az otthonka jelenség (*Budapest Blue*), a hímzés (falvédők), a sütemény menedzselés (*Cukrosperec*), éneklés és lemezkiadás (*Cukrosperec és Ürmösbor, Stabilizátor, Super Juice*), emellett a válságélelmezés témája (*Hard Tack*), az emlékezés és hétköznapi rutin kontextusában értelmezhető. 2016-ban kezdtem a popkifestők kiadását, amiből eddig 3 jelent meg: *Ziggy Stardust Coloring Book, Black in Time Shading Book*, és a *2016-os Sziget Take Away Special Edition*.

Komolyan felvetődik a kérdés, hogy egy DLA dolgozat milyen nyelvezeten, és milyen műfajban íródjon? Mit jelent a tudományos forma egy olyan műfajban, aminek nincs egységes, elfogadott kutatómódszertana, hanem ez mindig az adott alkotó habitusától, képességeitől, érdeklődésétől függ, ezért a dolgozatok, mint a kutatások írott formája sem kizárólagosan

meghatározható. Ha elfogadjuk, hogy a művészeti szempontrendszer minden tudományággal kompatibilis lehet, (a művész választhatja témájául történelmi, szociológiai, néprajzi, matematikai, vagy fizikai, stb. tartalmat és az ezekben felvetődő állításait a maga módján bizonyíthatja), akkor művészként szabadabban választhatjuk meg a dolgozat szerkezetét is, amitől egy képzőművészeti értekezés nem lesz kevésbé tudományos, csak a kutatás leírását tekintve függetlenebb. Elolvasva *Alan Sokal és Jean Bricmont: Intellektuális impostorok* című könyvét, amely a különböző tudományok egymás fogalomrendszerének használatáról, és egyfajta tartalom nélküli kisajátításáról szól, komolyan elbizonytalanodtam a dolgozat nyelvezetét, formáját és hivatkozásrendszerét illetően. Különösképpen azért is, mert a képművészeti gyakorlatban, az alkotásban nincs mód jelölni a hivatkozásokat. Még képfeliratban sem jelenik meg, hogy éppen kitől idéz, vagy sajátít ki egy-egy alkotó, de megengedett művészi magatartás a *kisajátítás*²⁰. Baksa Soós János szavait idézve „Építünk egymás eredményeire...” (jelentsen ez bármit).

Mindezek alapján úgy döntöttem, hogy dolgozatom szerkezetét a fanzinokhoz igazítom, amik független és cenzúrázatlan kiadványokként jelenhetnek meg. Nem vonatkozik rájuk a „copy right”, így szabadon merítenek más tartalmakból, és szabadon felhasználhatók. Ezek a szempontok képzőművészként megfelelőbb keretet biztosítanak számomra a tartalom kifejtéséhez amellelt, hogy teljesítem a doktori disszertáció követelményeit. Az általam készített zine-k illusztrációit Syporca Whandal készítette és ezeket használom a dolgozatomban is (bővebben a 43. oldalon). Ezt a tematika is megerősíti, ami a XVII. századi kalózkodás, (a független kalóz enklávék kialakulása) és a XX. század második felében meghatározó Punk, mint társadalmi jelenség magyarországi megjelenésének párhuzamait vizsgálja.

A történetek, személyek, és összefüggések felfedezése mellett, az olvasó olyan ételrecepteket is talál, amelyek szorosan összefüggnek az

²⁰ Appropriation in art and art history refers to the practice of artists using pre-existing objects or images in their art with little transformation of the original. (<https://www.tate.org.uk/art/art-terms/a/appropriation>)

eseményekkel. A recepteket mindig a „követés-kánon-rekonstrukció” analógiában értelmeztem, ezért is tartom fontosnak a receptek jelentéstartalmát mindig újraértelmezni.

Tézisek

Libertátia, a XVII. században Madagaszkár partjainál létrejött, szabad kalóz köztársaság neve. Daniel Defoe, Charles Johnson álnéven írt regényéből, a Kalózkodás történetéből ismerjük Mission kapitány történetét, aki az enklávét alapította. Libertatia létezését majd 300 éven át tényként kezelte a történetírás egészen addig, amíg 1972-ben történészek egy csoportja a helyszínen megállapította ennek ellenkezőjét. A történetírás még akkor is irodalmi fikciónak tekinti, ha a XVII. századi kalóz utópiák, és főleg Mission kapitány beszédei, a Nagy Francia Forradalom eszmei előképeinek tekinthetők (Szabadság, Egyenlőség, Testvériség). A legkülönbébb nemzetiségű számkivetettekkel álló csapatok („united world underground” szerk.) a világ több pontján teremtettek ideiglenes független köztársaságokat, mint amilyen a Rabat – Salé (Hakim Bey), vagy éppen Tortuga. A Kalóz utópiák, és enklávék genealógiája kimutatható volt a rendszerváltás előtti, magyar, alternatív, kulturális életben, ami napjainkban nyomokban még fellelhető, bár ez ma sokkal inkább személyes kapcsolatrendszerek hálózatából áll. **Tézis1: Libertátia nem földrajzi hely.**

A rendszerváltás előtti 10 évben, Magyarországon elérhetőek voltak a nyugati szabadságának kellékei. Megjelentek a zenei trendek, az öltözködés-, és viselkedés mintái, amiket a magyar művészek saját eszközeikkel meg tudtak teremteni²¹. Ez a vasfüggöny miatt kialakult hiánygazdaságra épülő kreatív ipar társadalmi szempontból, leginkább „overground”-nak tekinthető, hiszen szereplői a pesti és budai polgárság, és értelmiség gyerekeiből, végzett művészekből, illetve az egyetemek és főiskolák hallgatóiból állt. A magyar „underground” kultúra, a társadalmi bázisát tekintve semmiképpen sem tekinthető alulról jövő kulturális jelenségnek. Úgy kell gondolkodnunk róla, mint egy filmről, vagy operáról, amelyben minden díszlet, jelmez és

²¹ <https://artportal.hu/magazin/reklamgrafikus-voltam-aki-totalis-designban-gondolkodott-nyolcvanasevek/>

jelenet megtervezett. Az egész egy pózzal indult: Molnár Gergely²² popsztárként pózolt egy „punk” zenekar élén, ami nem volt punk és nem volt zene, hanem színészi teljesítmény, ami mégis az első „punk”-ként vonult be a kultúrtörténetbe. **Tézis2: Underground featuring Overground.**

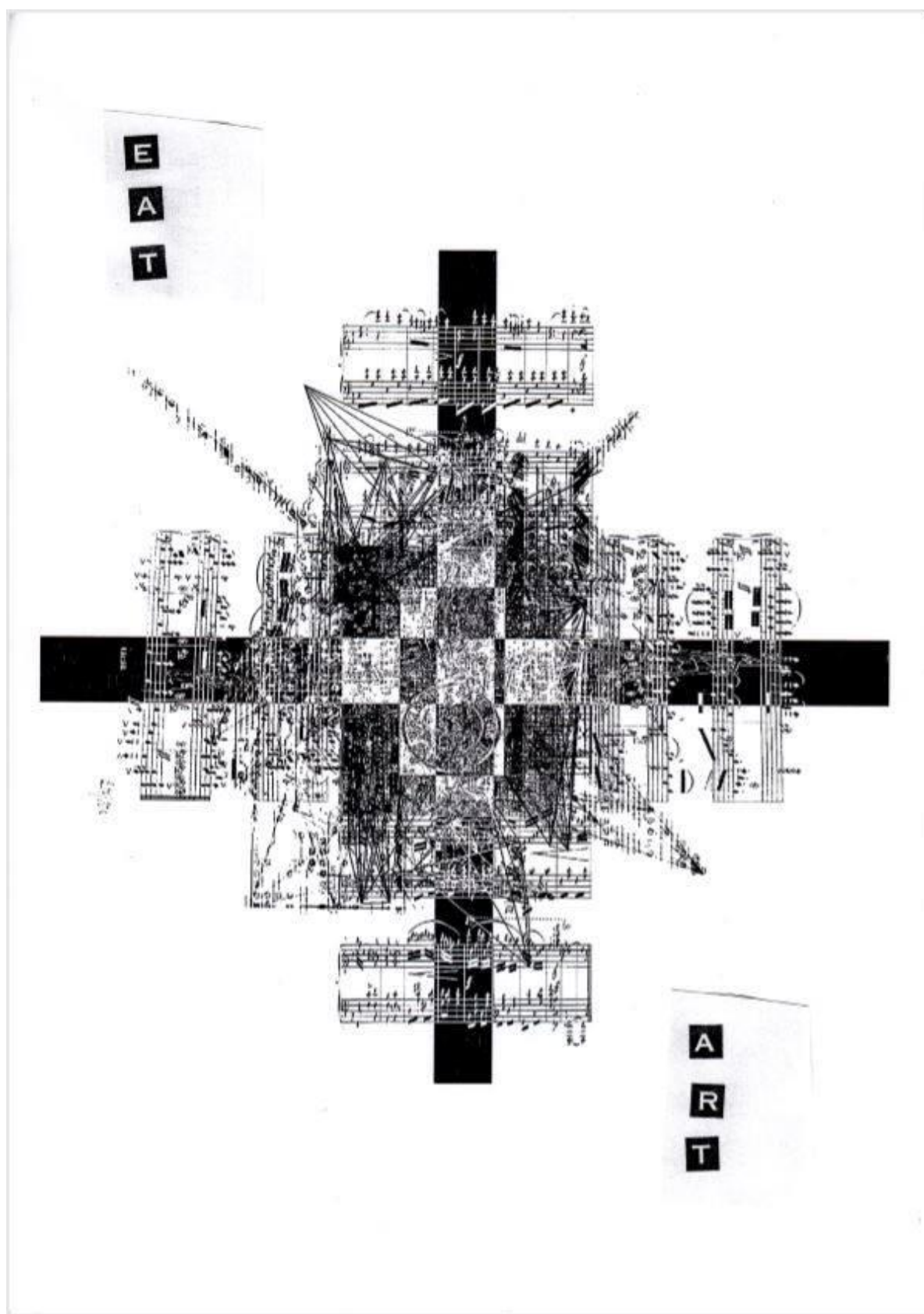
Az emberevő szerelme az egyik első magyar video mű, amiben a rendezők, Cantu Mari és Pázmándy Kati mellett a legjelentősebb alkotók működtek közre: Rajk László, Bachman Gábor, Király Tamás, Kozma György, Janesch Péter, és Másik János. A film maga szinte ismeretlen még a művészeti közegben is, teljesen egyedülálló kísérlet, aminek a létrejötte semmilyen előre kódolt sikert nem jelentett. Az alkotás szabadsága volt az elsődleges célja; videó-kollázs a film világában, operett a trash világában/ Susan Sontag; CAMP, kollázs a linearításban. Metszéspontok kiállítás 2017. Interjúk az alkotókkal. **Tézis3: Az utópiák és disztópiák bemutatásának eszköze a film.**

A 2010-es évek végére fontos kutatási témává vált a már feldolgozható távolságban levő 1980-as évek. A „nyolcvanasévek” nem előzmények nélkül való időszak a társadalomkritikus popkultúra már az 1960-as évek végén megjelenik. A társadalomkritikus minták pedig akár több száz évre visszamenőleg megtalálhatók.²³ Az irodalom, popzene és képzőművészet hármas egysége, a „beat nemzedék” íróinak munkássága révén vált a XX. századi popkultúra egyik alapvetésévé. Többek között William S. Burroughs és élettársa Brion Gysin voltak annak a máig tartó szellemi áramlatnak a generátorai, amely meghatározó a XX. század underground arculatát tekintve (cut up), és nem csak saját műveiken, hanem a zenei műfajokon keresztül is beépültek napjaink kifejezésrendszerébe is. **Tézis4: „Minden ugyanaz másképpen”²⁴...**

²² <http://www.artpool.hu/muzik/magspion.html>

²³ Daniel Defoe regényében, a Robinson Crusoe-ban megjelenő „self made man”-en, mint korai társadalomkritikán át az enklávékig.

²⁴ <https://www.jegy.hu/program/minden-ugyanaz-maskeppen-kontroll-csoport-es-ae-bizottsag-dalok-67629>

Illusztráció 1. Punk Konyha3. Kalóz Kiadás 2019.

Chapter 1. Punk Konyha3. Kalóz Kiadás²⁵

(A Punk Konyha 3. Kalóz Kiadás 2019. március 14-én jelent meg. A zine teljes, és változatlan anyagát tekintem az első fejezetnek.)

Libertatia.

Bevezetés a Kalóz vs. Punk „enklávé” fogalmába

Vannak dolgok, amik onnan kezdve léteznek, hogy a tudomány felfedezi őket, és vannak olyan dolgok, amik csak addig léteznek, amíg a tudomány be nem bizonyítja, hogy nem is léteztek soha. Ez az idő több száz évig is eltarthat, így emberöltők távlatában mérhető a létező és később nem létező és a nem létező, de felfedezés előtt álló dolgoknak beépülni a kollektív tudatba és emlékezetbe anélkül, hogy valóságosak lennének. Nem tudom eldönteni, hogy Daniel Defoe Mission kapitánya és Libertatia ilyen-e, de hogy mennyire fontos kérdés a szabadság, a társadalom struktúrájának újradefiniálása Magyarországon, azt érdemes megvizsgálni a XX. század punk/ underground/ nem hivatalos/ ellenkultúra - vagy nevezzük bárhogyan – tükrében.

Bár már az 1997-ben magyarul is megjelent Kalóz utópiák című könyvében Hakim Bey, azaz Peter Lamborn Wilson jól leírta az alternatív kultúrák létrejöttének lehetőségeit, közös nyelv és írás nélküli független társadalmak kialakulásának módjait a XVII. században, azonban, hogy ez mennyire lehetett előzménye a XX. századi társadalmi kísérleteknek, azt csak a Nyugat berlini enklávé (állam az államban) tanulmányozása után értettem meg.

Berlint két részre osztotta a II. Világháború. Az egyik felét az Orosz csapatok, a másikat a szövetségesek foglalták el, vagyis Anglia, Franciaország és Amerika. 1945 és 1961 között egyre nagyobb számban hagyták el a németek Kelet Berlint és 1961-re már több ezren éltek a nyugati berlini menekülttáborokban. A keleti blokk úgy tervezte megakadályozni a további szivárgást, hogy 1961. augusztus 13-án egy éjszaka alatt kerítették

²⁵ Punk Konyha 3. Kalóz Kiadás zine. Megjelent 2019. március 14. Zine bemutató: ISBN Könyvesbolt és Galéria)

körbe a várost, hogy aztán a szögesdrótot felváltsa egy 3 méter magas betonfal, ami 28 évig választotta el Kelet-, és Nyugat Berlint. A mi szempontunkból az érdekes, ahogy a bezártság mégis egy sohasem látott szabadságot eredményezett, ahogy eltűnt a városból a komoly politikai szándék és a pénz, és maradtak a nyugdíjasok és a fiatalok, köztük főleg azok, akik nem akartak katonák lenni, a punkok és a művészek. Egy város, ahol a lakók fiatal punkok és nyugdíjasok, ahol nem játszik szerepet a pénz, mert senkinek sincs sok, de klubokból, koncertekből vetítésekből annál több van. Olcsó az albérlet és a drog, a világ minden tájáról özönlenek a szabadságra vágyók. 1976 és 78 között itt él David Bowie és Iggy Pop, de a 'nyolcvanasévekben itt alakul meg a Nick Cave and the Bad Seeds és az egyik leghíresebb német zenekar az Einstürzende Neubauten is. Mindenki mély érzelmekkel tekint vissza ezekre a körbezárt évekre, amikor kiteljesedhetett a kulturális szabadság szinte minden ága. Ezt a korszakot kutatva kerültem egyre mélyebbre a történelmi kalóz társadalmak kutatásába, amik szintén enklávék kialakításával jöttek létre. Az óceánok partjai mentén az adott országokon, vagy szigeteken belül kialakított, de attól teljesen függetlenül működő önálló társadalmak némelyike befogadta a kalózokat, akik ideiglenesen letelepedtek, és multikulturális központjai lettek a hajóútvonalaknak, és a kalózkereskedelemnek. Több ilyen ismerünk az irodalomból és dokumentumokból. Például a Rabat- Saléi köztársaságot - amelyikről Peter Lamborn Wilson ír - vagy a madagaszkárit, Libertáliát, amelyet Mission kapitány és csapata alapított Daniel Defoe novellájában. Ez utóbbi azért is érdekes, mert Mission kapitány alakja, és az általa a XVII. században kialakított társadalom a XX. századi baloldali ideológiák előképe is tekinthető. Mission kapitány nem mással vált a kalózok vezetőjévé, mint az egyenlőségről, és az igazságos gazdaságról tartott beszédeivel. Bár 1972-ben a tudomány – a helyszín, vagyis Madagaszkár gondos átkutatása után - megállapította, hogy Libertália valószínűleg csak Defoe fejében létezett, amit valós kalóztörténetek alapján kora Angliájának kritikájával írt, William S. Burroughs, aki a XX. századi beat és popkultúra egyik ideológusának is számít, mégis két könyvet szentelt ennek a témának, a *Ghost of Chance* –t (1991) és a *Cities of Red Night*-ot (1981).

Magyarországon a berlini fal leomlása előtti időszak kultúrtörténeti feldolgozása már elkezdődött, de még javában tart. Hajlamosak vagyunk a kezdetet egy szakasz lezárásaként kezelni, de most, inkább egyre több szempontból vizsgálhatjuk azt a korszakot, amiben az orosz megszállás ellenére, vagy éppen ezért Budapesten is létrejött az, az alternatív közeg, aminek egy részét Nyugat Berlinből importáltuk magyar művészek közreműködésével (Cantu Mari, Pázmándy Kati, Király Tamás, Hámos Gusztáv, és barátaik). Magyarországot elzárta a „vasfüggöny”, Berlint körbe vette a betonfal, de még így is lehetséges volt megteremteni a kommunikációt és a független társadalmi zónákat. Ezeknek a zónáknak a késői öröksége a Punk Konyha fanzin is, amelynek ez a harmadik száma, a „Kalóz Kiadás”.

A Punk konyha – Kalóz kiadásában kitágítjuk a társadalmi alternatívák körét, túllépünk a jobb és bal dualitásán, a kommunizmus és kapitalizmus, a demokrácia és liberalizmus eszmeiségén és megpróbálunk tágabb kontextust teremteni. A romantikusnak tűnő, de az új ökológiai, társadalmi, kulturális helyzetre reflektáló kalóz utópiákat állítjuk a középpontba, és ezeket receptekkel is alátámasztjuk. Az utópikus kalóz társadalmak mellett punk és kalóz ételeket mutatunk be, a limitált nyersanyag adta szabadság érzésével és a létfenntartás szükségességével.

Gyakorlat: Bevezetés a Kalóz konyhába

1670. Főtt táska

A bőr táskát vágjuk csíkokra és áztassuk be. Miután kiázott, kövekkel dörzsöljük és verjük, hogy megpuhuljon. Ha van rajta szőr, azt kaparjuk le róla és süssük, vagy pirítsuk meg serpenyőben. Vágjuk apró darabokra és adjunk hozzá sok vizet.

Peter Lamborn Wilson: Kalóz Utópiák

részlet: A XVII század végén és a XVIII. század elején egymástól függetlenül több „kalóz utópia” jött létre, a világ különböző pontjain. A leghíresebbek: Hispaniola, ahol a boucanier-k megteremtették saját, rövid életű, anarchikus társadalmukat; Libertátia Madagaszkáron, a Ranterek Öble szintén Madagaszkáron és végül Nassau a Bahamákon az utolsó klasszikus kalóz utópia.

A történészek általában nem ismerték fel a kalóz enklávék jelentőségét, pusztán két cirkálás közti pihenőhelyet láttak ezekben. Hispaniola amolyan senki földje volt a késő XVI. és kora XVII. században; a bennszülöttek kihaltak, és egyik európai hatalom sem tartott rá igényt. Hajótörött tengerészek, dezertőrök, szökött rabszolgák és jobbágyok (maroonok) és más kitalált költött ki Hispaniolában, ahol szabadon éltek és vadászatból keresték meg a legszükségesebbeket. A sikertelen és feledésbe merült letelepedési kísérletnek nyomát mára csak az erdőben kószáló elvadult marhák és disznók őrzik. A boucan-t a szárított- füstölt húst (melynek készítési módját a karib-tengeri bennszülöttektől tanulták el) cserélték árura az arra járó hajókkal. Itt alakult meg a „Brethren of the coast” amely (egyszerű s egalitárius szervezeti formájának köszönhetően) tudatosan megőrizte szabadságát. Később Tortugán és New Providence-en újabb közösségeket létesítettek. A boucanier-k csak fokozatosan tértek át a kalózkodásra, és akkor is a „cikkelyek”, azaz hajók szabályzatának megfelelően, amelyekből Exquemelin (a boucanier-k aranykorának egyetlen szemtanú krónikása) idéz. A cikkelyek jóformán az egyetlen hiteles kalóz

dokumentum, amely rénk maradt. Általában minden tisztet választottak, kivéve a szállásmestert és a művészeket: a vitorlakészítőt, a szakácsot és a muzsikust. A kapitányokat is választották, akik a legénység részesedésének mindössze másfél-kétszeresét kapták. A testi fenytést tiltották, s még a tiszték és a legénység közti nézeteltéréseket is rögtönzött törvényszék előtt, vagy a párbajkódex alapján rendezték. Előfordult, hogy valamelyik szigorú walesi kalóz (mint pl Black Bart Roberts) beiktatott egy szakaszt, hogy letiltsa a nőket és a gyerekeket a fedélzetről, de ez ritkán esett meg. Az alkoholt sosem tiltották. A kalózhajók igazi köztársaságok voltak – minden egyes hajó (vagy flotta) egy független, úszó demokrácia....

Libertátiáról és alapítójáról, Mission kapitányról mindössze egyetlen forrásanyag maradt ránk: Daniel Defoe, „Charles Johnson kapitány” álnév alatt publikált könyve a *The General History of the Pyrats* (A kalózkok általános története, 1724). A könyv nem szépirodalmi alkotás abban az értelemben, hogy nagyrészt levéltári adatokon alapul, mégis egyértelműen populáris mű. Hosszan tárgyalja a színes és izgalmas epizódokat, de rövid úton elintézi ezek dokumentálását. Defoe azt állította, hogy Libertátiáról szóló értesüléseit a birtokában lévő „Mission kéziratból” szerezte. Defoe szerint a kéziratban a következő történet állt:

Mission egy ősi provence-i család legkisebb fia, tizenöt évesen beiratkozik az angieri katonai akadémiára, azután önkéntesként szolgál egy francia hadihajón, a Földközi-tengeren. Rómában tölti kimenőjét, ahol találkozik egy „züllött” dominikánussal, Caracciolival, aki elvesztette hitét, és úgy dönt, tengerre száll Missionnel. A kalózkok elleni küzdelemben mindketten kitűnnek bátorságukkal. Caraccioli fokozatosan átneveli Missiont az ateizmusra és kommunizmusra, pontosabban a „tökéletes deizmusra”.

Később egy Angol hajóval való küzdelemben megölik a francia kapitányt és tisztikarát. Caraccioli Missiont nevezi ki kapitánynak, és mindketten hosszú beszédeket tartanak a legénységnek és meggyőzik őket forradalmi terveikről (követendő példaként Nagy Sándorra, IV. és VII. Henrikre és Mohamedre hivatkoznak) Ráveszik a legénységet egy új, tengeri köztársaság

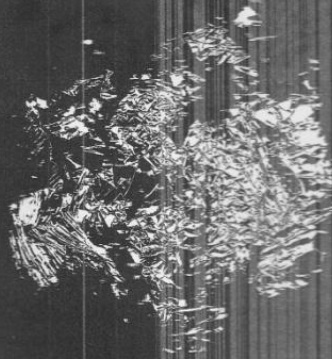
alapítására. „Minden ember szabadnak születik, és éppannyi joga van önmaga fenntartásához, mint a levegőhöz...”

A kormányos, Matthew Le Tonder azt ajánlja, hogy, hogy vonják fel a fekete zászlót (az úgynevezett Jolly Rogert, a kalózbogót), de Caraccioli azt válaszolja, hogy, hogy „ők nem kalózkodnak, hanem olyan emberek, akik gyakorlatba ültetik a szabadságot, amit Istentől és a Természettől kaptak.” Utal az „emberi jogokra és a szabadságra”, a „zsarnokság igájának lerázására”, valamint az „elnyomás és szegénység nyomorúságára”. A kalózkodóknak nem voltak elveik, kicsapongó életet éltek; de nekik bátran, igazságosan, és ártatlanságban kell élniük.” Jelvényül fehér zászlót választottak „Istenért és Szabadságért” felirattal. (Mindez inkább deizmusnak, mint ateizmusnak tűnik, de a XVII. században ezek a fogalmak felcserélhetőek voltak)...

.... Mission úgy dönt, megpróbálkozik a szándékos közösséggel, és Madagaszkárra viszi népét. Itt hozzálatnak egy tisztán szocialista társadalom építéséhez, amelyben nincs magántulajdon, és minden vagyonukat a közös kincstárban tartják. A kalózkodók földjeit nem választja el kerítés. Hajódokkokat és sáncokat emelnek és kiküldenek két hajót, a Gyermekkor és a Szabadságot, hogy térképezzék fel a partvidéket. Parlamentet építenek, és 3 évre megválasztják Missiont „fenntartó Lord-nak”. A választott Gyűlés évente egyszer ülésezik, és semmit nem lehet keresztülvinni a beleegyezése nélkül. A törvényeket kinyomtatják, mivel vannak köztük nyomdászok és betű tervezők. Az Angol kalóz Tew kapitány a flotta admirálisa, Caraccioli a miniszter, a tanács pedig a legtehetségesebb kalózkodókból áll, „nemzeti vagy faji megkülönböztetés nélkül”. Új nyelvet találnak ki, a francia, az angol, a holland, portugál, stb. keverékéből. Ez a progresszív rendszer mégsem felel meg mindenkinek, néhány szélsőséges radikális (mint például Tew kapitány) kiválik, hogy megalapítsa saját települését a tiszta anarchiára alapozva – törvények és hivatalok nélkül. A Kalóz utópia hosszú éveken át virágzik. Amikor végül megbukik, akkor sem belső ellentmondások okozzák a vesztét, hanem a kívülről jövő agresszió. Ellenséges bennszülött törzsek támadják meg a telepeseket, mire azok hajóra szállnak, ám egy szörnyű viharban odavesznek....”

Tonkinben (Észak-Vietnam) megjegyezte, hogy a bennszülöttek „nagy sárga békákat” és elefántot ettek; Guamban csodálta a kókuszdiót; Közép-Amerikában fűskés körteit eszik, annak ellenére, hogy a vizeletet annyira pirosra fordította, hogy „olyan volt, mint a vér.”

4 bögre teljes kiőrlésű liszt
1 bögre víz
1 teáskanál só

A hajós keksz (Hard Tack) és sós marhahús kivételével ma a legismertebb valódi kalóztál a Salmagundi, amelyet „salátánakt” neveznek, és amely véletlenszerű összetevőkből áll, általában húsból, halból, zöldségből készült ropogós kekszből és gyümölcsökből.

Illusztráció 3.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

William Dampier (1651- 1715)

William Dampier híres kalóz volt, akinek a munkája hatással volt a világ egyik legnagyobb tudósára, felfedezőjére és írójára. Ő maga nem volt tipikus kalóz, de a legtöbb kalózhoz hasonlóan őt is részben az anyagi nyereség iránti vágy motiválta. De Dampiernek csillapíthatatlan vágya volt, hogy felfedezze és leírja az akkoriban kevésbé ismert világot. Háromszor került meg a Földet, olyan helyeken járt, ahol előtte senki, amiről részletes naplót vezetett és könyvet jelentetett meg.

Nem kétséges, hogy a kalózok kegyetlenek és mohóak voltak, fittyet hánytak a törvényekre, ugyanakkor a legtöbb kalóz betartotta a saját magatartási kódexét, és a kalózhajók fedélzetén az élet demokratikusabb volt, mint a haditengerészeti hajókon.

A kapitányokat népszavazás útján választották ki, és el is távolíthatták őket, ha nem voltak igazságosak. A legénység tagjai megosztottak a zsákmányban, és kártérítést is kaphattak a testrészek elvesztése miatt – ez a munkavállalás korai formája. Ez volt az élet, amibe William Dampier 1674-ben megérkezett.

Az egyébként fiatalon meghalt William Dampier több hosszú utat tett meg a tengeren. Angliából Jamaikába költözött, hogy segítsen kezelni a cukor ültetvényeket, de ez nem működött. Szóval Mexikóba ment, ahol fakitermelésbe kezdett, és elkezdte leírni a vadvilágot. Amikor egy hurrikán elpusztította a táborát 1679-ben, Dampier egy buccaneers csoportba lépett

be, akik tervezték a Keleti tengerekre tervezték az utat. Végül a világ minden táján vitorláztak. Az egyik hely, ahol megálltak, Ausztrália volt, így Dampier az első angol, aki a erre a kontinensre lépett, amiről így írt Írt:

„Még nem határozták meg, hogy ez egy sziget vagy egy fő kontinens, de biztos vagyok benne, hogy nem csatlakozik sem Ázsiához, sem Afrikához, sem Amerikához.”

Az utazás több mint 12 évig tartott. Az állatok és növények megfigyelésein kívül a Dampier gondosan feljegyezte a széleket, az áramlatokat és a szélességet és a hosszúságot. A jegyzeteit bambusz csövekben, viasszal lezárva tárolta.

Két rablás között minden szabad pillanatát a természeti környezet feltárásával töltötte, és aprólékosan dokumentálta a látványt. Elbűvölte az összes új állat és növény, akivel találkozott. Leírta például a kolibrit:

... Egy nagyon ritka tollas teremtmény, nem nagyobb, mint egy nagy, túltermett darázs.

Szenvedélye és részletes leírásai később inspirálták a tudósokat, írókat és a brit fotel utasokat egyaránt.

Első útja sikere után Dampier saját hajójának kapitánya lett, és meghívást kapott, hogy vezesse az első tudományos expedíciót Ausztráliába (ami ekkor New Holland néven ismert). Lenyűgözte az összes új állat és növény, amivel találkozott. Míg a hajó művésze rajzokat készített, Dampier gondosan összegyűjtött és megőrzött növényi példányokat, hogy kísérje a jegyzeteit. Ezek közül sokan az angliai mai Oxford Herbariumban láthatók és tanulmányozhatók..

Sajnos a Dampier hazafelé tartó hajója csatába keveredett és ezért bíróság elé került, de ez nem jelentette Dampier karrierjének végét. Egy második könyvet írt: Voyage to New Holland címmel. Aztán 1703-ban visszatért a tengerre privateerként, ahol sok kincset szerzett, miközben továbbra is

szenvedélyesen rögzítette a megfigyelt természeti csodákat. Dampier harmadik, és egyben utolsó útja a világ körül 1708-ban, szintén privateer expedíció volt. Ezen az úton megmentette Alexander Selkirk-et, egy kalózt, akit öt évre száműztek a Juan Fernandez-szigetre Chile partjainál.

Ezen az utazáson is Dampier végül eleget tett hosszú ideje dédelgetett álmának, egy spanyol kincses hajó elfoglalásának. A zsákmányban ékszerek, ezüstlemez, pézsmá, fahéj, szegfűszeg, selyem, damaszt és taft selyem, és a kínai porcelán - jelentős vagyont jelentett számára, ami lehetővé tette, hogy visszavonuljon.

Amikor Dampier néhány évvel később meghalt, 63 éves korában, életének kétharmadát úton töltötte, és több mint 200 000 mérföldet fedezett fel.

Dampier hatása ismert emberekre:

Angliában a Dampier legkedveltebb könyvei nagy lelkesedést váltottak ki az utazásírással kapcsolatban. De befolyása messze túlmutat a hazája határain. Dampier részletes természeti megfigyelései az írók képzeletét táplálták, és inspirálták a leghíresebb tudósok és felfedezők munkáját.

Charles Darwin: Majdnem 150 évvel Dampier után meglátogatta a Galapagos-szigeteket. Darwin, Dampier könyveit hozta magával a híres útjára Dél-Amerikába az útra, amely az evolúciós elmélet megfogalmazásához vezetett. Darwin, Dampier részletes észrevételeit „bányának” nevezte.

James Cook: Ez a legendás angol felfedező Dampier térképét a szélekről és áramlatokról használta az utazásai során, és felszólította tisztjeit, hogy olvassák el a Dampier-féle szelekciós diskurzust. Tény, hogy a Dampier térképei a 18. századi kereskedelmi szelek térképeinek alapját képezték.

Daniel Defoe: Robinson Crusoe szerzőjének főszereplője, Alexander Selkirk, a skót magánember, aki Dampier segített megmenteni Juan Fernandez-szigetet. Defoe, akit Charles Johnson néven is ismerünk, több kalózárról készített képeket, köztük a Blackbeard, Roberts és Bonny és Read, a Kalózkodás általános története című könyvében.

Jonathan Swift: A Gulliver utazásainak írásakor Swift-t a Dampier New Voyage másolatának leírása ihlette. Még egy karaktert is nevezett Dampier után.

Életének végére William Dampier elismert felfedező és természettudós volt. De soha nem tudott megszabadulni a ráragadt kalóz voltától. Talán ez az oka, hogy soha nem hallottuk ezt a figyelemre méltó történetet egy tudós kalózárról.

William Dampier nem csak a növény és állatvilágot írta le, hanem a hajókon fogyasztott ételek receptjeit is. A kalózhajókon bizonyos szempontból fényűzőbb volt az élet, hiszen olyan fűszerekkel kereskedtek, és használták is őket, amik a szárazföld belsejében ritkaságnak és különlegességnek számítottak. Álljon itt egy szertelenül fűszerezett sűrű leves receptje:

Potage láthatatlan gyógynövényekkel

Többféle édes fűszernövényt daráltunk apróra, majd a zabpehellyel megszórjuk. Egy szűrőn passzírozzuk át egy tányér húslével, és főzzük fel a gyógynövényeket és zabpelyhet a birkahússal és egy kis sóval. Legyen a gyógynövények között viola levél, eper-levél, cikória, spenót, mogyoróhagyma, petrezselyem és körömvirág. Miután eléggé megfőtt, szolgálják fel őket kis adagokban.

Ebbe a levesbe lehet mártogatni a Hajós kekszet, ami a hosszú úton sem romlott meg, viszont olyan kemény volt, hogy csak levesbe mártogatva lehetett elrágni.

Hard Tack

4 bögre teljes kiőrlésű liszt

1 bögre víz

1 teáskanál só

Keverjük össze a lisztet és a sót, adjuk hozzá a vizet és gyúrjuk addig, amíg kemény tésztát kapunk. Pihentessük 10 percig, majd egy gyúródeszkán verjük a tésztát sodrófával, vagy borosüveggel. Amikor elérte a 0,5 inchet, vagyis 1,27 cm, akkor hajtogassuk össze és újra verjük addig amíg 0,5 inch vékony nem lesz. (Ha nem akarjuk ütni, akkor lehet tésztanyújtóval is csinálni) Addig folytassuk ezt a műveletet, kb. fél órán át, amíg puha és nyúlós nem lesz a tészta.

Az utolsó hajtogatás után nyújtsuk ki a tésztát és vágjuk négyzetekre, majd villával szurkáljuk meg, hogy lyukacsos legyen. Előmelegített, 250 fokos sütőben, sütőlapon süssük 1 órán át (vagy amíg meg nem sül)

Elmélet és gyakorlat. William Dampier nyomán:

Hogy mit ettek a kalózok, ahhoz ismét William Dampiert kell megidéznünk. Az Oxford angol szótárban több mint ezer bejegyzést tulajdonítanak Dampiernek az élelmiszerekkel kapcsolatban. Olyan kifejezéseket adott nekünk, mint **a barbecue, kesudió, kumquat, szójaszós, tortilla és kenyérgyümölcs** -, ami olyan lelkesedést váltott ki, ami a briteket a brit Nyugat-Indiába vitte.

Dampier rutinszerűen párosította a biológiát az ételekkel. Megfigyelte, gondosan leírta - és aztán evett - flamingókat („a hús sovány és fekete, de mégis nagyon jó hús”), armadillókat / örves tatukat („nagyon szereti a szárazföldi teknősöket”), guavákat („süt, valamiféle körte”), sáskák („nagyon nedvesek, fejük ropog a fogaink alatt”), oroszlánfókák, strucctojások és Galapagos teknősök, amelyek húsát összehasonlította a csirkével.

Leírásainak egyes részei olyanok, mint a szakácskönyvek. Megjegyezte, hogy milyen módszereket használnak a főzőbanánok előkészítésére (a süteményektől a főtt pudingig mindent sütött) és rögzítették, hogy mi lehet az első angol nyelvű recept a guacamole és a mango chutney számára:

Mangó chutney:

„Amikor a mangó fiatal, két darabra vágjuk őket, a húukat sóval és ecettel savanyítjuk, majd fokhagymával és szegfűszeggel fűszerezzük. Ez egy kiváló, és nagyra értékelt mártás.”

Tonkinben (Észak-Vietnam) megjegyezte, hogy a bennszülöttek „nagy sárga békákat” és elefántot ettek; Guamban csodálta a kókuszdiót; Közép-Amerikában tüskés körteit eszik, annak ellenére, hogy a vizeletet annyira pirosra fordította, hogy „olyan volt, mint a vér.”

A hajós keksz (Hard Tack) és sós marhahús kivételével ma a legismertebb valódi kalóztál a Salmagundi, amelyet „salátának” neveznek, és amely véletlenszerű összetevőkből áll, általában húsból, halból, zöldségből készült ropogós kekszből és gyümölcsökből.

Salmagundi Recept 1712-től:

Apróra vágjuk a teknős húst, csirkét, sertést, marhahúst, sonkát, galambot és halat. Pácoljuk fűszeres borokkal és süssük. Adjunk a húsok mellé főtt, apróra vágott káposztát, szardellát, pácolt heringet, mangót, keményen főtt tojást, pálma szívet, hagymát, olajbogyót és szőlőt. Adjunk hozzá pácolt apróra vágott zöldségeket és fokhagymát, chili paprikát, mustárt, sót és borsot, és egy nagy tálon tálaljuk.

William S. Burroughs: Cities of The Red Night. (részlet)

Fore!/Előre!

A francia és az amerikai forradalmakban, majd az 1848-as liberális forradalmakban foglalt liberális elveket a kalóz kommunák már száz évvel korábban törvénybe iktatták és gyakorolták. Itt van egy idézet Don C. Seitz művéből a Fekete zászló alatt - ból:

Mission Kapitány alakja előfeltétele volt a Nagy Francia Forradalomnak. Száz évvel megelőzve a kort karrierjével, ami az emberi lét jobb szabályozására irányuló vágytól kezdve, saját vagyonának liberálisabb elosztásáig tartott. Ez összefügg azzal, ahogy Captain Mission a hajóját győzelemre vezette egy Angol hadihajó ellen, ahol legénységet toborzott. Azok, akik őt akarták követni, biztonságosan partra szállhattak. Az Új Szabadság mindenkit keblére ölelt. Egyesek egyszerre emelték magasba a fekete zászlót, de Mission Kapitány habozott, mondván, hogy ők nem kalózok, hanem a szabadság szerelmesei, akik a kormányzat zsarnoksága alá tartozó nemzetekkel szemben, az egyenlő jogokért küzdenek, és a legmegfelelőbb emblémaként egy fehér zászlót választottak. A hajó pénzét egy ládába helyezték, hogy közös tulajdonként használják. A ruhákat szétosztották a rászorulóknak, és ez a tenger köztársasága teljes mértékben működött. Mission szerint misztikus harmóniában éltek; de egy elkényeztetett társadalom, még mindig kalózként ítélné meg őket. Ezért önvédelemből, és ebből adódóan nem kegyetlenségből arra kényszerültek, hogy háborút hirdessenek minden nemzettel szemben, akik megközelítik a kikötőiket. „Bejelentem ezt a háborút, és ugyanakkor ajánlom, hogy mindenki emberi, és nagyvonalú magatartást tanúsítson a foglyainkkal szemben, ami sokkal többet fog elmondani egy nemes jellemről, mivel mi elégedettek vagyunk, ezért ne viselkedjünk ugyanúgy, ha rossz szerencse vagy a bátorságvágyunk megadja nekünk ezt a kegyelmet...” Amszterdam új városa nyert kétezer fontot, arany port és tizenhét rabszolgát. A rabszolgákat beosztották a legénységhez, és felöltöztették holland tartalékosok ruházatába. Mission rámutatott a rabszolgaság elítélésére, azzal a

meggyőződéssel, hogy a férfiak, akik az embereket úgy árulták, mint a vadállatokat, azok azt bizonyították, hogy vallásuk nem több, mint egy fitor, mivel senkinek nincs nagyobb szabadsága a másik felett. Mission felfedezte a Madagaszkár partját, és tíz szövetségest talált Diego-Suareztól északra. Úgy döntöttek, hogy itt alapítanak köztársaságot a partvidéken, dokkokat építenek, és egy olyan helyet, amit a városuknak hívhatnak. A kolóniát Libertatia-nak nevezték el, és a Mission Kapitány által összeállított, „cikkelyek” szerint éltek. A cikkelyek többek között a következőket tartalmazták: a kolóniáról való minden döntés szavazásra bocsátandó, a halálbüntetés eltörlése; és a vallásos meggyőződés szabad gyakorlása, szankciók vagy zaklatás nélkül....

WILLIAM BURROUGHS Sunday March 22 at Noon

signing his new
 est book "Cities
 of the Red Night" at
 Gringoin Books St. Anthony Main

We'll have t... book s... at Duffy

Mission bespoke them to live in strict harmony among themselves; that a misplaced society would adjudge them still as pirates. Self-preservation, therefore, and not a cruel disposition, compelled them to declare war on all nations who should close their ports to them. Beat Generáció"

"I declare such war and at the same time recommend to you a humane and generous behavior towards your prisoners, which will appear by so much more the effects of a noble soul as we are satisfied we should not meet the same treatment should our ill fortune or want of courage give us up to their mercy..."

Mission explored the Madagascar coast and found a by ten leagues north of Diego-Suarez. It was resolved to establish here the shore quarters of Republic-erect a town, build docks, and have a place they call their town. The colony was called Libertatita and was placed under Articles drawn up by Captain Mission. The articles state, among other things: all decision with regard to the colony to be submitted to vote by the colonists, the abolition of the death penalty; and freedom to follow any religious beliefs or practices without sanctions or molestation....

The neustadt of Amsterdam was made prize, giving up two thousand pounds and gold the crew and clothed in the Dutchman's spare garments; Mission made an address denouncing slavery, holding grimace as no man had power of liberty over another... to be no more than a

Illusztráció 4. Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

A madagaszkári költő / Tót Károly, Poortgebouw, Rotterdam, Hollandia, 2019. 02.10.

Korábban különböző identitásokkal dolgoztam. Nem mentem nagyon bele, mert vagyok, aki vagyok (Holland képzőművész, itt lakom már 30 éve). Nagyon korán elkezdtem foglalkozni az internet lehetőségeivel, mert nagyon érdekelt, hogy a jövő szempontjából mi lesz? Rájöttem, hogy itt mi egészen máshogy fogunk létezni ebben a **cyberspace** dologban, és akkor kitaláltam, hogy én adatbázisokba akarok bekerülni, a többi dolog nem számít. Én nem foglalkozom múzeumokkal, és galériákkal, hanem inkább arra koncentrálok, hogy adatbázisokban jelenjek meg, mint művész és ott hasson a munkám, hivatkozzanak rám, stb.

A '90-es években különböző projekteket csináltunk Hágában, mindenféle érdekes emberekkel, ahol a fele projekt pornó volt, a másik fele pedig filozófia, és építészet. Ez **BBS (Bulletin Board System)** rendszerben futott, még az internet elterjedése előtt, a betárcsázós rendszerben. Akkor a BBS látogatóinak fele rákapott a pornóra, miközben a misztikus **Ekhard Mesterről** nézték a melóinkat. Talán az volt Európában / Világon az első tudatos próbálkozás, hogy direkt művészetet rakjunk a **Cyberspace**-be a múzeumok és a hivatalos art szcéna megkerülésével. Engem ez motivált, de már akkor is az identitás érdekelt és kitaláltam mindenféle identitást magamnak. 9 évig laktam Hágában és úgy hívtak, hogy **Dark and Light Research Lab**. Sosem szerepeltem a saját nevemen. Mikor Rotterdamba költöztem akkor változtattam **ZeroGLab-ra**. Az egész '90-es éveket net art-tal töltöttem. Egyszer például meghívtak Helsinkibe az ottani egyetem Művészeti Karára, hogy tartsak egy előadást a net art- ról. Elkezdtem a saját munkámról beszélni, de mivel nem a saját nevemet használtam művészként, ezért kiderült, hogy a Dark and Light Research Lab, már egy pár éve tananyag az egyetemen. És nekik is akkor esett le a tantusz, hogy az én vagyok. Ők is megdöbbentek, és én is... A Dark and Light egyébként ilyen metafizikus szöveg volt, amiben leírtam, hogy mit jelent a sötétség és a világosság. Most már nem ebben utazom, de akkor ez érdekelt. Finnországban elmentem egy isten háta mögötti rock fesztiválra, ahol

összehaverkodtam egy rock rajongó filozófussal, és ő is ismert ezen a néven. Akkor teljesen ledöbbsentem, hogy ez tényleg működik, pedig én csak kísérleteztem ezzel, de tényleg működött.

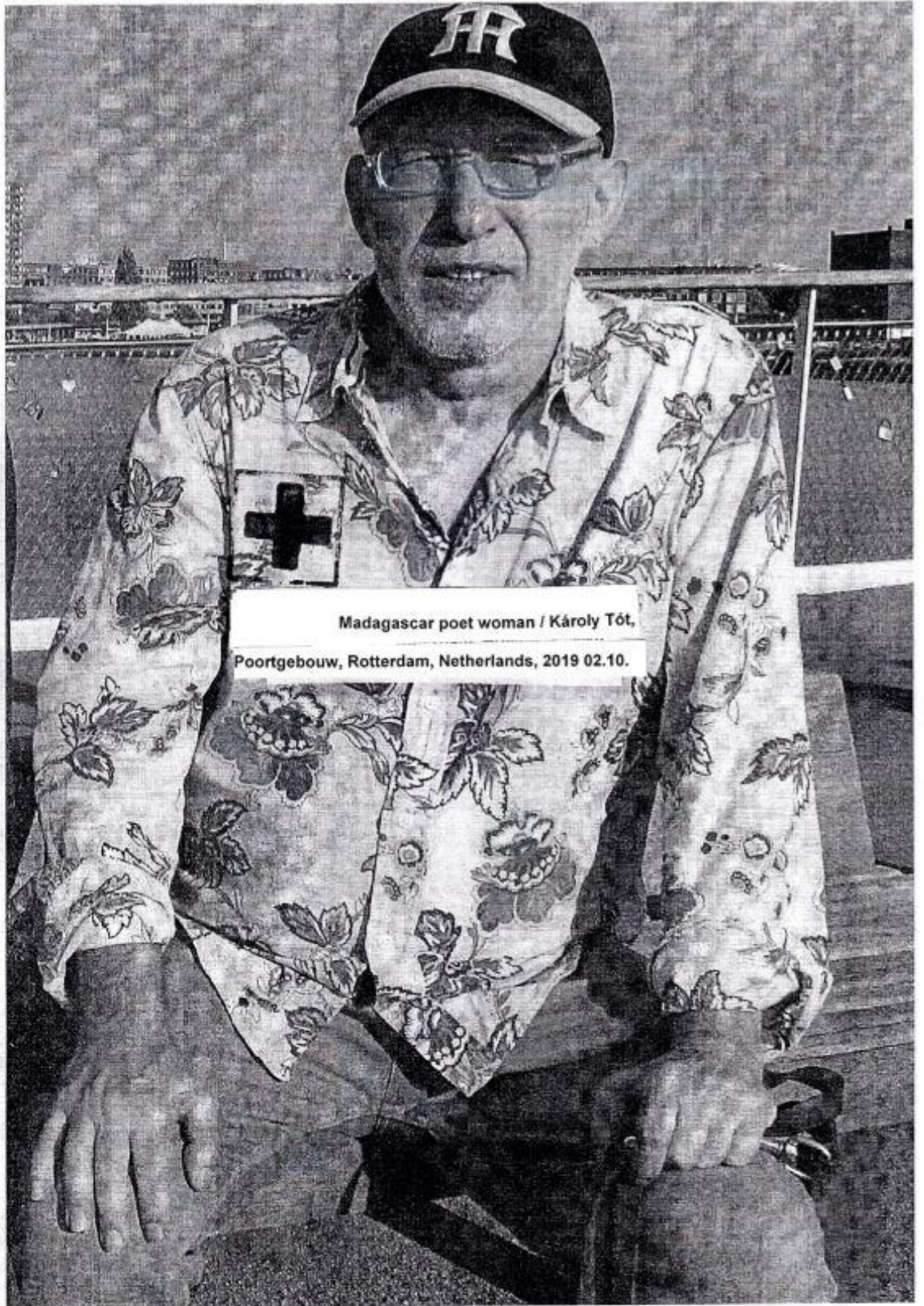
Ez most **Madagaszkár** miatt érdekes... egy jó pár éve kitaláltam egy projektet és csináltam egy fake accountot a Google-on is. Elneveztem magam **Liquid Alef**-nek (a Facebookon is úgy tudtam magamnak profilt csinálni, ha a google-on is volt fiókom). Kitaláltam, hogy nő leszek, de a magyarság, a magyar identitás is kezdett izgatni. Én egy kicsit berágtam erre, mert Magyarországon sokan mondták, hogy nem is vagyok magyar, mert külföldön élek. Ez sajnos nem vicc, és ezért is mindig néztem, hogy mi történik Magyarországon a nemzeti identitással. Én nagyon szeretem Jókai Mórt, aki megírta **Benyovszky Móric** életrajzát és emlékeztem a **Vivát Benyovszky** című TV sorozatra is. Akkor jött az ötlet, hogy ott van Madagaszkár... Ott van a Benyovszky én meg tót vagyok (**Tóth Károly** a nevem) és elkezdtem ezzel játszani. Kitaláltam magamnak egy identitást, hogy egy madagaszkári költőnő leszek, egy fiatal csaj, aki azon a napon született, amikor a **Berlini Fal** leomlott. Elkezdtem kutatni, és Madagaszkár összes középiskolájának az érettségi tablóját végignéztem, hogy ki lehetek? Próbáltam felépíteni egy olyan szociális hálót, ami teljesen hihető. Ez annyira sikerült, hogy amikor felraktam a facebookra, direkt elkezdtem célzatosan kommunikálni, bejelölni embereket és egy idő után elkezdtek madagaszkáriak is engem bejelölni (egy hollandiai magyart). Magyarországon is elkezdtem egy kicsit terjeszkedni, és volt olyan magyar művész, aki flörtölt velem, mert én egy nagyon jó csaj voltam. Kicsit művész, de igazából költő. Beleástam magam a madagaszkári irodalomba, ami részben francia nyelvű, mert francia gyarmat volt. Szerintem a madagaszkári költőkről többet tudtam, mint maguk a madagaszkáriak, akiknek nagyon érdekes a néptörténetük is, mert a fele Afrikából jött, a másik fele meg Óceániából (!) áthajózott.

És ott volt Benyovszky is. Most rajta vagyok egy szlovák site-on, ami Benyovszkyval foglalkozik, akiről egyébként utca is el van nevezve **Antananarivo**-ban, Madagaszkár fővárosában. És nem a Magyarok ápolják velük a kapcsolatot, hanem a Szlovákok.

Ha költőnő vagyok, akkor verseket is kell írnom. Átolvastam (amilyen gyorsan tudtam) a madagaszkári irodalom történetét az első írásos emlékektől a mai napig. Már nem Madagaszkáron lakom, mert disszidáltam, és akkor voltam 26 éves (2015) mert 26 éve dőlt le a **Berlini Fal**. Amikor ledőlt a fal Hágában néztem a TV-ben is zokogtam. Ez az énem az új generáció, mert az a **SHIT** (amit a fal jelentett, aminek a jelképe volt) az mindenkit érintett. Nem csak Magyarországot, hanem még talán Madagaszkárt is érintette.

Lefordítottam egy pár verest, de se franciául, se madagaszkáriul nem tudok, hanem beraktam a Google fordítóba. Én beszélek hollandul és egy kicsit értek **Búr (Afrikaans)** nyelven, ami a holland afrikai verziója és átfordítottam egy madárról szóló verset búr nyelvre. Ez volt a hobbym, ilyen side projektként csináltam, de ott kezdődött a baj, hogy a Trump lett az amerikai elnök, és ezzel a fake news fogalma is fókuszba került. Az oroszok is manipulálnak mindent. A világon mindenki begörcsölt, a Facebook pedig elhatározta, hogy megtisztítja a hamis fiókoktól a rendszert és engem is kipucoltak.

Minden anyagom megvan, majd ha lesz kedvem, meg időm, akkor újratekem. De még jobb verseket kell írni, hogy megválasszanak madagaszkári hősnek! De már átköltöztem (gondolatban) San Diegoba, mert ott fincsi meleg van, technológiában nagyon jók és értik azt a fajta művészetet, amit csinállok.

Illusztráció 5.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás, Tóth Károly, Rotterdam

Rája halászlé a' la Poortgebouw:

1 kg. nyúzott Rája

1 nagyobb fej hagyma.

Pirospaprika

Halászlé kocka

Olaj

A hagymát megpucoljuk, és apróra vágjuk. Olajon üvegesre pároljuk, kicsit piríthatjuk. Pörkölt alapot készítünk, így megszórjuk őrölt piros paprikával, sóval és egy kicsit hagyjuk pirulni. Felöntjük vízzel és felforraljuk és hozzá adjuk a halászlékockát, ízlés szerint. Keverjük a minimál energiaráfordított főzési technológiát a luxus alapanyaggal. Nem főzünk benne péppé halcsontot, egyszerűen egy finom laza halászlé alapot készítünk.

A ráját a porcos szilák mentén csíkokra vágjuk és megmossuk. A levesalapba tesszük és puhára főzzük. A porcos szálkák elrágathatók, de egyben le is válnak a húsról, amiben semmilyen más száлка nincs.

Csípős paprikával ízesíthetjük, vagy bajai módon főtt gyufatésztával tálaljuk. Ha a körettel is szeretnénk jelezni a konyha függetlenségét, akkor a pirított maniókát próbáljuk ki! A manióka hétköznapi nevén Cassave vastag héját lehámozzuk és hasábokra vágjuk. Sós vízben puhára főzzük, majd forró olíva olajban, vaj vajban megpirítjuk. A Cassave-nek ez az egyik legelterjedtebb fogyasztási módja.

CHAPTER 3
+
Industry Perspective
Anti-Piracy Technologies

Illusztráció 6. Punk Konyha 3. Kalóz Kiadás, 2019.

A PUNK - tól az ideiglenes Fesztivál társadalmakig.

Beszélgetés **Peter Ogival** azaz Hegedűs Péterrel (1955-2019), a Spions együttes gitárosával. Ogi 2019 januárjában meghalt, így a beszélgetésnek azzal a témájával emlékezem rá, ami a punkon át a party kultúrához, illetve a független társadalmak kialakulásához vezet.

A Spions 1976, és '78 között működött, bár mindösszesen 3 koncertjük volt, amiből 1 ment le teljes egészében. 1978-ban a tagok elhagyták az országot és Párizsba, majd Angliába és New Yorkon át végül Kanadába mentek. A '80-as években Peter Ogi több ismert zenésszel is dolgozott New Yorkban és Londonban, mint pl: Peter Gabriel, Malcol McLaren, vagy Boy George, Magyarországon pedig több filmzenét is szerzett, például a Zsötem című filmhez is.

2011-ben a Millenáris parkban egy AudióVizuális-Esemény-Élmény-Park-Szanatórium című programon találkoztam vele először, ahol a park minden részében elhelyezkedő zenészeket instruált úgy, hogy az egész tér zengett, és minden belső szervünk berezonált. Már ez is egy új irányt mutatott, ami a zene formájának határtalanításáról, kiterjesztéséről szólt. Ogi szép volt és nyugodt, kicsit teátrálisan járt körbe és vezényelte a zenészeket, de ott tényleg megszólalt a tér és szinkronba került mindenki, aki a hangok alakította sűrű közegen belül volt.

2016-ban kezdtem a punkkal, mint társadalmi jelenséggel foglalkozni és mondták a barátaim, hogy menjek el az Ogihoz, mert örülne, ha erről beszélgethetne valakivel. Így hívtam fel telefonon, és mentem el hozzá a Dürer kertbe, ahol akkor egy kis szobában lakott. Sokat gondolkodtam azon, amit akkor mondott, hogy a popzenének és rocknak vége van és a party kultúrában és a fesztiválokban van a jövő társadalmának kialakulása. Nem az érvényesülésről beszélt, hanem arról, hogy minden fesztivál egy kísérlet egy új típusú társadalom létrehozására, ahol ideiglenesen kiépül az infrastruktúra és mindenki betartja a közösség szabályait, ahol kialakul egy közösség és ennek kulturális keretei vannak. Nem használta ezt a fogalmat, hogy „enklávé”, de arra gondolt, hogy önálló, és a befogadó várostól eltérő,

ideiglenes közösségek jönnek létre, ahol egy új kulturális értékrendszer tud megjelenni. A Burning Man-en például az, hogy nyomtalanul el kell tűnnie mindennek, és ez azt is jelenti, hogy semmilyen szemét nem maradhat egy fesztivál után, ami egy városi embernek egyelőre elképzelhetetlen, de egyre több fesztivál képes erre. Amik egyelőre egyre nagyobb számban és területen alakulnak ki, szerte a világon. Ezt lassú folyamatként írta le, de úgy érezte, hogy itt vagyunk ennek a kezdetén, és függetlenül a politikától meg fog történni a társadalmi átalakulás, mert az új generáció már érzi, hogy változtatni kell, de még nincsen formája és nincsenek rá fogalmaink. Egyelőre még csak rövid fesztiválok formájában látszik, hogy hogyan lehetne élni, de Ogi úgy gondolta akkor, hogy ezek egyszer majd összeérnek, és akkor már konkrétan kirajzolódik, hogy mi is ez. Persze nem szeretünk úgy élni, hogy nem tudjuk definiálni és nem tudunk fogalmakat alkotni arról a korról, amiben élünk, de hagyni kell, hogy megtörténjen.

Jegyzet:

Kalóz: Olyan személy, aki a tengereken hajózva más hajókat támad meg és rabol ki. Emellett olyan ideiglenes társadalmi kísérletek részvevője, amelyek – a rabláson túl – a szabadság és egyenlőség fogalmaira épülnek. A kalózkodás fénykora a XVI. század végétől a XVIII. század elejéig tartott, de a tengeri rablások már az első hajók megjelenésével elkezdődtek, és a mai napig tartanak.

Privateer-k: Olyan kalózok, akik valamelyik állam szolgálatában állnak. Magánszemélyek, akik felhatalmazást kaptak arra, hogy más hajókat támadjanak meg és zsákmányoljanak saját államuk/királyságuk nevében.

Buccaneer-k: Főleg a Karib-tengeren működő kalózok, akik vadászatból és húsfeldolgozásból éltek.

Renegádók: Azok az emberek, akik elhagyták saját országukat és hajózás, kalózkodás közben áttértek az Iszlám hitre. Köztük sok Kelet európai, és ezen belül magyarok is.

Anarchisták: A hatóságot vagy más ellenőrző rendszereket el nem ismerő emberek, akik a koncentrált és állandó hatalmi berendezkedést ellenzik, az egyén, vagy kis csoportok abszolút szabadságában hisznek, amely helyzetet ideális politikai állapotnak tekintenek. Elméletben minden független kultúrában megjelennek a különböző anarchista utópiák.

Punkok: Az 1970-es évek közepén kezdődő társadalmi szembenállás, a fennálló társadalmi hagyományokkal, és a Hippie mozgalommal szemben is. A hosszú hajat és virágokat felváltotta egy provokatívabb és sok szempontból agresszívebb, proaktívabb viselkedés, öltözködés és zene. Hatásai a divatban, zenében, filmben és képzőművészetben máig érezhetőek.

Utópia: Egy elképzelt hely, ahol minden tökéletes.

Dysztópia: Egy elképzelt állam vagy társadalom, amelyben szenvedés és igazságtalanság van, jellemzően totalitárius vagy poszt-apokaliptikus.

Enklave: Egy olyan terület, és populáció, amelyet egy nagyobb, kulturálisan, vagy etnikai szempontból eltérő terület vesz körül. Pl. A fallal körülvett Nyugat-Berlin, a Vatikán, vagy San Marino.

Ki kicsoda?

William Dampier: William Dampier (1651-1715) Angol felfedező, ex-kalóz és navigátor volt, aki az első angol volt, aki a mai Ausztrália részeit fedezte fel, és az első, aki a világot körbejárja háromszor. Ő volt Ausztrália első természeti kutatója és lerója, valamint a Sir Walter Raleigh és James Cook közötti időszak egyik legfontosabb brit felfedezője.

Daniel Defoe: (eredeti neve: Daniel Foe, 1660. szeptember 13. - 1731. április 24.) Angol író, újságíró. Az angol felvilágosodás egy nagy alakja. Az első angol regényíró. Több mint 500 könyvet írt. Legismertebb művei a Robinson Crusoe (1719) és a Moll Flanders (1722). Captain Charles Johnson álnéven megírta a General History of the Pirates/ A Kalózok általános története című könyvet. Benne Libertalia és Mission kapitány történetét. Libertalia körülbelül 25 évig letezett utópikus kalóz társadalom. A pontos hely nem ismert; a legtöbb forrás azonban azt mondja, hogy az Antongil-öbölről Mananjary-re, Fianarantsoa-ra nyúlik, beleértve Île Sainte-Marie-t és Mahavelonát. Thomas Tew-, és Misson Kapitány, valamint egy Domor Caraccioli nevű domonkos pap is részt vett az alapításában.

William S. Burroughs: (1914. február 5. - 1997. augusztus 2.) amerikai író és vizuális művész. A „Beat Generáció” első alakja és posztmodern szerző. Burroughs tizennyolc regényt és novellát írt, hat rövid történetgyűjteményt és négy esszé gyűjteményt. Öt könyvet publikáltak az interjúiból és levelezéséből. Számos popzenésszel működött együtt projektekben és felvételeken, és számos előadást tartott. Képzőművészként is ismert. Két novellája is utal Mission kapitány kalóz történetére. A Cities of Red Night

cselekménye egy olyan radikális kalózcsoporthoz tartozik, akik a James Misson kapitány által megfogalmazott cikkek szerint szabadon élnek. A cím bújtatva valós helyekre utal az Egyesült Államokra, Mexikóra és Marokkóra, ahogy Daniel Defoe is az Angol társadalom kritikáját fogalmazta meg a Madagaszkári kalóz utópiában, Libertátiában. Nevéhez fűződik a „Heavy Metal” kifejezés is.²⁶

Brion Gysin: (1916-1986) Befolyásos művész, ikonoklaszta/ képromboló. **A cut-up technika kifejlesztése fűződik a nevéhez.** Képzett hálózatépítő volt, többé kevésbé a marokkói életre és mágiára építette a post-beatnik, romantikát, mindenközben egy nemzetközi meleg kultúra főszereplője is volt Amerikai és Európa szerte. Genesis Breyer P-Orridge a vele és Burroughssal való együttműködésre építette a Throbbing Gristle és a COUM Transmission projekteket.

Peter Lamborn Wilson / Hakim Bey: (1945) Amerikai anarchista szerző, elsősorban az ideiglenes autonóm zónák fogalmával foglalkozik. A *Kalóz utópiák* c. könyve 1997-ben jelent meg magyarul. A TAZ fogalmát a *Temporary Autonomous Zone: Az ideiglenes autonóm zóna, ontológiai anarchia, költői terrorizmus* című könyv hosszú kidolgozásában mutatta be..

Hegedűs Péter/Peter Ogi: (1955-2019.) A Bartók Béla Konzervatóriumban gitár, később zeneszerző szakon tanult. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Akadémiát zeneszerző szakon Petrovics Emil és Kurtág György tanítványaként végezte el. 1976-ban Molnár Gergellyel megalapította

²⁶ The term 'heavy metal' first appears in print in William Burroughs' 1962 novel *The Soft Machine*. His character Uranian Willy is described as "the Heavy Metal Kid". Burroughs later re-used the term in his 1964 novel *Nova Express*:

"With their diseases and orgasm drugs and their sexless parasite life forms - Heavy Metal People of Uranus wrapped in cool blue mist of vaporized bank notes - And the Insect People of Minraud with metal music."

The term 'heavy metal' was used in a musical context in the title of a 1967 album by the British avant-garde outfit Hapshash and the Coloured Coat - *Featuring The Human Host And The Heavy Metal Kids*. The title wasn't applied to a particular musical style and appears to have been a reference to the 'kids' in Burroughs' novel."

<https://www.phrases.org.uk/meanings/heavy-metal.html>

az első magyar punkzenekart, a Spionst. 1978-ban elhagyta Magyarországot, Párizsban és Londonban dolgozott Malcolm McLarennel, a Sex Pistols producerével. Megjelent egy kis- és egy nagylemeze. Adam Ant, Bow Wow Wow, Bo George lemezfelvételeinek a munkatársa volt. 1983-ban New Yorkba költözött. Először a Backlash nevű együttest hozta létre, Mark Ribot-val, Michael Blairrel és Greg Cohennel. Második zenekara a Central Europe volt.

Az 1990-es évektől ismét Magyarországon alkotott, filmzenéket szerzett; *Szédülés*, *Zsötem* és kiadott két albumot *Songs*, *Blaze*. A 2000-es években a közösségi zenélés lehetőségei, és a party kultúra érdekelte.

Tóth Károly: (1957) Budapest-Rotterdam. Vrije Academie, Hága; 1989-1992. Multidiszciplináris/Performance Stiftung BAUHAUS, Dessau; 2000., Posztgraduális/Urbanizmus/Elmélet/ Show Lawa VR Ltd., Virtula Reality Designer, Hága; 1996., Ostranenie Media FEstival 1995., BAUHAUS, Dessau, Waterpavilon, Kas Oosterhuissal; 1997., Artist residency MUU Media BAse, Helsinki; 1997., Neeltje-Jans, Dutch Electronic Art Festival VR Designer, 1998., Rotterdam FILE Festival 2000., Museum of Image and Sound, Sao Paulo, Brasilia, Designer Kas Osetrhuis ONL Architects; 2000. MOMA, New York, Net Art Show; 2003., VIPER Media Festival, Basel; 2006., Bootlab, Berlin; 2004., The Fall of Casablanca, zeneszerzőként, Balett; 2007., Give You Pleasure, Monk and Tóth CD album kiadás; 2011., Monastery Records, MKE, Intermédia vendégprofesszor, 1995., Művészet terápia, Parnassia Groep Psychiatrie, Rotterdam, 2018-19.

Punk Konyha3. Kalóz kiadás,

Lapszámbemutató beszélgetés részlet. 2019.03.14.

Catering: Hard Tack és William Dampier féle Mangó Chutney, Grofgeld(Piszkos pénz) VOC. édesgyökér/medvecukor, és sőr.

A beszélgetés résztvevői: Syporca Whandal, Szabó Eszter Ágnes, Szalipszki Judit

Szalipszki Judit: Ez a Punk Konyha Fanzinnak a 3. kiadása. Az első 2016-ban jelent meg. Mielőtt az aktuális számról beszélénk, arra gondoltam, hogy mondjatok egy pár szót az első kettőről is! Milyen alternatív élet-, és ételformákat mutattatok be?

Syporca Whandal: Az első, a Bunker kapcsán jött össze, ahol volt egy csoportos kiállítás. Ugyanilyen A4-es formátumú volt, fekete fehér. Témában a Rekonstrukciós csokoládé volt benne, meg néhány cikk. Sokkal kisebb terjedelmű volt. Aztán jött a Punk Konyha2, ami már A5-ös formátumú volt, és sokkal jobban dominálta a cikkek és grafikailag inkább a szöveghez igazodtam. Két – három grafika volt önállóan és a szöveget próbáltam grafikai elemként fölhasználni.

SZEA: Az első részhez nagyon fontos elmondani, hogy 2016 januárjában volt, és egészen furcsa módon csináltunk egy furcsa vacsorát a Bunkerben, a David Bowie kedvenc ételével a Sheperds Pie-al. Akkor már lehetett tudni, hogy beteg és, hogy ennek az ételnek ilyen tört krumpli teteje van, és ő már csak ezt a krumplit ehette belőle. Mi tulajdonképpen egy krumplipüré vacsorát csináltunk. És körülbelül aznap meg is halt úgy, hogy ez a fanzin furcsán körbeveszi a Bowie életét és halálát (átlépését az életből a halálba. szerk.) Így kezdődött.

Sz.J: Mióta dolgoztok együtt?

Syporca Whandal.: 2015.

SZEA: Az OFF Biennálén találkoztunk. Csináltuk az Eat Art Symposiumot a Fajgerné Dudás Andival, ahová a Syporca is eljött. Szerintem ők voltak az

egyetlen lelkes résztvevők, akik szinte az összes programra elmentek, de ez nagyon megtetszett neki, és már 4. éve dolgozunk együtt. Csináltunk Common Jam fanzint is, és a gyümölcsszedős programunkban is részt vesz. De mindenhol ez a független vonal érvényesül. Nem mondjuk, hogy punk, de ez a független kultúra, amit a városi gyümölcsszedés jelent, vagy csináltunk Székesfehérváron egy póló kiállítást a Tóparti Galériában, ahhoz csináltunk egy T-Shirt fanzint, a póló szerepéről a képzőművészetben és designban, úgy, hogy nem is tudom, de 6 db. fanzint biztos csináltunk már együtt.

SW.: Mindig vannak ilyen érdekes kapcsolódási pontok. Hogy ennek a fanzinnak az alapját és a neten találtam egy Pirate Book-ot, ami PDF formátumban letölthető volt és lementettem, hogy ez nagyon jó, de még nem tudtam, hogy mire, meg hogy. Utána rá egy hónapra írta az Eszter, hogy kalóz témában gondolkodik és így kialakult egy véletlen kapcsolódási pont. de nagyon sokszor jönnek be véletlen, egybe eső szálak. Az előzőnél is alternatív lehetőségekről küldtél cikket, hogy hogyan lehetne majd táplálkozni, mi lehet a táplálkozás jövője és akkor én pont ilyen cikkeket kerestem nyomtatható ételekről, hogy mi mindent lehet „lenyomni a torkunkon” és ez akkor is kapcsolódott.

SZEA: Az OFF Biennále eleve úgy kezdődött, hogy próbáltam nyomtatott csokit előállítani és tárgyalásban is voltam Simó Györggyel, és már úgy is volt, hogy sikerülhet szerezni csoki nyomtatót, ami azért 2015-ben elég vicces lett volna -biztos most is az - most már azért lehet róla tudni, hogy létezik ez a műfaj, de akkor elég ütős lett volna. Tulajdonképpen teljesen párhuzamosan gondolkodunk az időn, hogy milyen megoldásokat találjunk bizonyos problémákra, hogy hogyan lesz majd, hogyan lehet... és mivel nők vagyunk és anyák vagyunk, (a főzés mindennapos tapasztalatunk, szerk.) ezért ez nagyjából a konyhai fortélyokra és étkezésre korlátozódik úgy, hogy mindig meg van ez a közös pont ahonnan ki lehet indulni.

SZJ. Miért gondoltátok, hogy a fanzine a leg adekvátabb médiuma ennek az intellektuális pingpongnek, ami zajlik közöttetek?

SW: Az Eat Art Magyarországon még annyira új, de azt is mondhatjuk inkább, hogy ismeretlen, hogy nagyon sokszor kell elmondani, hogy mi ez...

SZEA: És nagyon sokszor keveredik a food designnal, a gasztro designnal, gasztronómiával. És nagyon sokat szoktam ezen gondolkodni, hogy ha jön egy ilyen alulról, vagy társadalmi nyilvánosság felől jövő mozgás, az nagyon gyorsan felér a hype layerbe, és onnan kezdve már egészen más hatást ér el, mint amelyet eredetileg szántunk neki. Tulajdonképpen mindenféle referencia nélkül jutnak át az ötletek a társadalmi rétegeken, de ez mindig is így volt valószínűleg; „Fiatal magyarok járják az utcát, Budapest remeg és maguk se tudják, hogy ezt a rezgést melyikük hozta, a KÜLVÁROSBÓL a BELVÁROSBA (!)” Én mondjuk nem lakom a külvárosban, de ettől függetlenül mindig a nagy művészeti szcénán kívül keresem a gondolkodási terepet, és amit találok, az mindig iszonyúan gyorsan jut a centrumba, de onnantól kezdve ezeket szem előtt is téveszti az ember (illetve onnantól kezdve a dolog, már egy másik mezőbe kerül, ahová nem ér el a hatósugarunk. szerk.)

SW: Meg ez egy szabadságot jelent. Jó, hogy nekünk kell finanszírozni, de abszolút megéri, mert senki nem ellenőrzi, nem lektorálja, nincsenek azok a körök, amiket le kell futni, ami közben az embernek elmegy a kedve, és azt mondja, hogy „Jó akkor hagyjuk...”

SZEA: Azért nem szoktuk annyiban hagyni, de ebbe a számba fordítottam is, szóval fordított szövegek vannak, általam írott szövegek vannak, és olyan szöveg is van benne, - hogy így rátértünk a kiadványra - , ami egy beszélgetés köztem és Peter Ogi (Hegedűs Péter) között, aki a Spions-nak a gitárosa volt, és most halt meg nemrég. Én 2016-ban elkezdtem vele beszélgetni, a független kultúráról, de ez egy olyan beszélgetés volt, amit nem vettem fel, nem szó szerint van, nem azért mentem oda akkor, de közben olyan dolgok hangzottak el a független zónák szempontjából, ami most fontos. Ezt sehova máshova nem tudtam volna megírni, referenciák nélkül, de mégis azt gondoltam, hogy fontos, hogy ebben a számban megjelenjen, és vállalom minden szavát, úgy hangzott el, ahogy leírtam, a tartalma korrekt, de ha nem visszakereshető (vagy lehivatkozható, szerk.) akkor ez egy egészen más médiumot igényel, mint egy hivatalos kiadvány.

SW: De mégis van súlya, mert az ember sok helyről kap visszajelzést, hogy ismerik, mert olyan emberektől hallom, akikről nem gondoltam volna, hogy ismerik, azért mégis valahogy vannak olyan csatornák, amik működnek.

SZJ: Milyen csatornákon terjesztitek, mert itt az ISBN-ben, ahol ilyen kiadványok vannak ez alap, de mik vannak még?

SW: Az Írók Boltjában is nyitottak a fanzin témára, de én mindent felrakok online letölthető formában, hogy bárki le tudja tölteni. Ha valakinek van még ötlete, kiegészítheti, átdolgozhatja, itt nincsenek szerzői jogok, én egyik ilyen dolgomnál sem teszem oda, hogy csak az én engedélyemmel lehet hozzányúlni, ha elküldi valaki, hogy mit csinált annak csak örülök, de fontos, hogy ez köztulajdonba menjen át. A neten is mindig meg szoktam osztani, hogy ott is el lehessen érni. A nyomtatott is mindig elfogy...

SZEA. Ha kiteszünk egy kiállításon, mindig eltűnik az összes (már a megnyitó végére. szerk) Működik, az el lehet vinni gyakorlat.

SW: Én még szoktam így belopni helyekre, például könyvesboltba szoktam, az Alexandrába leteszem valahova, vagy könyvtárba, vagy a járműveken hagyok egy-egy példányt, de olyan is volt, hogy templomban az Új Ember alá raktam. Azt nem tudom, hogy kik találják meg, de várom, hogy egyszer majd valaki írjon, mert rajta van az email címem, és hátha egyszer kapok egy levelet, hogy „Kedves XY! Találtam a 4esőson, de még nem jött ilyen.” Az „Érdemes Eltenni”-ben volt olyan, hogy két ilyen nagyon régi női magazinból raktuk össze a fanzint, az egyik az ilyen ”Szövetkezeti füzetek: Érdemes Eltenni”-t a szocialista érában állították össze a háziasszonyoknak, a másik meg egy Kincses Kalendárium, azt pedig a Horthy korszakban volt egy ilyen magazin, és a kettőből raktam össze. Mind a kettőnél megnéztem a szerkesztő hölgyeket, de nem válaszoltak. Ilyen csatornákon nem mindig jönnek visszajelzések, de talán nem is baj...

SZJ: Rátérhetünk most már konkrétan erre a számról és az érdekel, hogy ez a kalózos téma honnan jön, illetve a kolonializmus? Van egy olyan sejtésem, hogy ebben szerepe van annak, hogy voltál Portugáliában hosszabb időt nemrég és Hollandiában is többször.

SZEA: Pont reggel mondtam a férjemnek, (ha pontosan meg akarnám határozni az idejét, szerk.) hogy 2011-ben egyszerre kaptam kalóz és porcelán sokkot. Elmentem Brüsszelbe egy újrahasznosító workshopot tartani, és autóval mentünk. Hajnali fél ötkor indult az autó és pakoltam össze félálomban, és átgondoltam, hogy az minimum 11 óra autóval, és ebben a félálomban megfogtam a Szemtanú, történelmi Magazin, Kalózok című számát²⁷. Egész úton azt nézegettem, és benne vannak a híres kalózok, és kalóznők, benne van a kalózkodás teljes struktúrája. A kalóz nem egyszerűen kalóz, hanem vannak a bukáriók, a privatérok, meg a többiek, hogy ki kicsoda, kinek mi volt a szerepe, milyen földrészeken és mi hova, és mikorra tehető? Brüsszelben kimentem a bolhapiacra (mindenhol kimegyek a bolhapiacra) és ott voltak azok a tárgyak, amik a Szemtanú magazinban. Ott voltak a pisztolyoktól kezdve az üvegbe eltett hajók a rabszolgatartó eszközök. A legmegdöbbentőbb az a kilencágú korbács volt és a különböző réz karperecek, amikre cserélték, vagy mérték a rabszolgákat, és ezek mellett voltak a kék flamand és holland kerámiák. Tömegesen a kék-fehér porcelánok és tömegesen a gyarmatosítás, rabszolgatartás és kalózkodás, az eredeti tőkefelhalmozás kellékei. Én azért rendszeresen járok és dolgozom is pl.: a tapolcai hasznáلتcikk piacon, de akkor ez egy olyan villámcsapásként ért, hogy komolyan el kellett gondolkodnom azon, hogy létezik a Kelet és Nyugat tapasztalatkülönbsége, a motívum rendszer különbsége. MI egészen más motívumokat találunk a saját bolhapiacunkon, de az is vicces, hogy ha most kimegy az ember egy hasznáلتcikk piacra, akkor már nem is magyar, hanem osztrák, német, vagy holland hasznáلت cikket talál. Mondjuk rabszolgatartó eszközöket még nem láttam a tapolcai piacon, de minden mást igen. Ez milyen múlt, hogy valakinek akár a nagyapjának is lehetett rabszolgája, vagy felmegy a padlásra és ott vannak ezek a tárgyak? ÉS így indult az egész, és ont akkor ment a moziban a Karib tenger kalózzai filmes feldolgozás, de azt pontosan lehet tudni, hogy ők nagyon odafigyeltek a korhű jelmezekre, díszletekre, tárgyakra, teljesen mindegy, hogy a történet hogyan alakul, de maga az egész jelmez-, és látványtervezés maximálisan tükrözi a kort (replikákat

²⁷ Park Kiadó: Richard Platt: Kalózok, Szemtanú sorozat/ 2010.11.15.

készítettek mindenről, szerk). A 3. rész lélegzetelállító ebből a szempontból. Arról nem is beszélve, hogy ahogy olvasom a kalóz szakirodalmat, még annak is megfelel bizonyos részleteiben, úgy, hogy egy nagyon vicces dolog erre hivatkozni, de mégis ott van, mint élményanyag. És nálam erre jön rá még adaléknak Lisszabon és a Hollandia (korai kereskedés, gyarmatosítás, stb., szerk)

SZJ: És hol ér össze a PUNK a kalózkodás és az ételek? Ez a 3 dolog ennek a fanzinnak a hívószava.

1670. FŐTT TÁSKA

CHAPTER 2. GYAKORLAT. BEVEZETÉS A KALÓZ KONYHÁBA

A BŐR TÁSKÁT VÁGJUK CSÍKOKRA ÉS ÁZTASSUK BE. MIUTÁN KIÁZOTT, KÖVEKKEL DÖRZSÖLJÜK ÉS VERJÜK, HOGY MEGPUHULJON. HA VAN RAJTA SZŐR, AZT KAPARJUK LE RÓLA ÉS SÜSSÜK, VAGY PIRÍTSUK MEG SERPENYŐBEN. VÁGJUK APRÓ DARABOKRA ÉS ADJUNK HOZZÁ SOK VIZET.

Főtt
táska

Illusztráció 7.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

SZEA: Kicsit minden olyan, amit csinállok, mint egy instant leveskocka, így bele kell helyezni, valami közegbe és kioldódik a tartalma. Itt például az ideiglenes független zónák a tartalom. Erről már sokan értekeztek, de Peter Lamborn Wilson aka Hakim Bei, akinek 1997-ben jelent meg magyarul a Kalóz utópiák című könyve, és onnantól kezdve az egész tanári pályámon is végig kísért ez a gondolat, hogy hogyan lehet olyan helyen, földrajzi-, vagy nem földrajzi helyen (hanem társadalmi térben, szerk.) kultúrát kialakítani úgy, hogy nincs közös nyelv, írás? Hogy esetlegesen a független kultúra, az nem írott történelem, hanem hogyan tudnak kialakulni olyan független területek, amik a kalóz enklávék mintájára önállóságot élveznek egy nagyobb egységen belül? Legutóbb a Nyugat Berlinről készült interjúsorozatban²⁸ - ami az Art Magazinban jelent meg - fogalmazódott ez meg, hogy milyen hasonlóságokat mutat a kalózok által létrehozott enklávékkel. Ez egy kapcsolódási pont. De, hogy visszakanyarodjak az első felvetéshez, hogy van-e az alternatív életformáknak ételformája, akkor azt kell mondanom, hogy van. Rátaláltam például William Dampier nevű XVII. századi francia tudós-kalóz-szakácsra, aki megírta az egyik első világgörülű szakácskönyvet, mert azért állt kalóznak, hogy megismerje a világot, de közben az ő leírásai alapján indult el a Cook kapitány, ezt használta a Darwin, és Daniel Defoe-t is megihlette, de Defoe nagy kópé volt ebben a dologban a Robinson Crusoe-val is. Johnson kapitány álnéven is megírta a Kalózkodás történetét is. Amiért ez az esemény ma van, (2019. március 14-én), az a madagaszkári kalóz enklávé megalakulásának története, amelyet Mission kapitány alapított. Nem fekete zászlót használnak, hanem fehérét és gyakorlatilag a Nagy Francia forradalom előtt 100 évvel, a Szabadság, Egyenlőség, Testvériség fogalmakkal, plusz még nagy kommunista szónoklatokkal toborozta a legénységét és kialakítottak egy olyan szabad köztársaságot, ahova nem engedtek be senkit, mert náluk egyenlőség volt. Az összes pénz egy ládában volt, ami közös, és bárki részesedhetett belőle, de erről közösen megvitatták és döntöttek. Gyakorlatilag egy teljesen ideális társadalmi rendet hoztak létre, és azt kell tudni, hogy ez nem belülről dőlt össze, hanem külső támadások miatt. Tehát ez működött nagyon sokáig, de

²⁸ ArtMagazin '80-as évek különszám, 2019.02.

ez egy kiterjedt szellemi hálónak vált, és aki ebben szintén bele került, William S. Burroughs, a '60-as évektől kezdve, a beat generáció egyik alappillére, a popsztár korszak nagy szereplőinek a szellemi bázisa, és aki a *Cities of the Red Night* című könyvében Libertátiát veszi alapul, és Mission kapitány történetére épít, amiből egy anarchista állapot bontakozik ki. A kalózkodás függetlenségének mintája a nyugati kultúra alapjaiban nagyon mélyen benne van, csak nekünk ilyen viccesen hangzik pont azért, mert mesékből és fikciókból ismerjük, és pont az az egyik kérdés, hogy tudjuk-e egyáltalán komolyan venni, mint történelmi tapasztalatot?

Illusztráció 8. Nőkalózok: Anne Bonny és Mary Read ,

SZJ: Az merült fel bennem, hogy munkátokban és más fanzinjaitokban is elég nagy figyelmet szenteltek a nemcsak a főzésnek és a háztartási tevékenységeknek, mint munkának, illetve különféle társadalmi, nemi szempontoknak is, és ez a kalóz szám, mert bár voltak női kalózok is, ez mégiscsak jellemzően férfiközösségek voltak. És nyilván a fanzinoknak is van egy feminista szempontból írott története, illetve vannak kifejezett feminista fanzinok. Hogyan hozzátok össze ezt a két irányt, vagy érdemes-e ilyen relációban gondolkodni a kalózkodásról?

SZEA: Én már gondoltam erre, mert van két nagyon híres női kalóz, Anne Bonny és Mary Read, és már gondoltam, hogy felveszem valamelyikük nevét

(érvényesülési céllal, szerk.), mert a Szabó Eszter Ágnes az anyyira izé. Anyyira nincsen benne semmi különleges, hogy egy ilyen középkorú háziasszony gondolkodik a főzésről, meg a mosogatásról, és próbál a háztartással művészkedni. Nem vagyok már sem fiatal, sem lelkes, hogy folyamatosan szelfizzem magam egy kamerával, miközben főzök, mert nem az lényeg, viszont Anne Bonny és Mary Read története nagyon érdekes. Mind a ketten jó házból való lányok voltak, akik a kalandok kedvéért hagyták ott a családjukat, és az országukat, és ami tulajdonképpen mindent elmond róluk, hogy azért nem végezték ki őket, mert terhesek voltak mind a ketten, és persze ez legenda, de ahogy vitték a férjüket a bitófára, akkor még utána kiáltották, hogy ha férfiként küzdöttél volna, akkor férfiként halnál volna meg. Szóval még a halálba menő férjüknél is beszóltak, hogy csatában kellett volna meghalni, nem így. De a kínaiaknál is volt a „Csing” kalóznő, neki volt a legnagyobb flottája, 1000 hajója volt, és legendásan veszélyes is volt. Tehát, ha egy nő kalóznak állt, akkor veszélyesebb volt, mint a férfiak.

SZJ: Azt elfelejtettem megkérdezni, hogy milyen a munkamegosztás közöttetek. Syporca te a vizuálért felelsz?

SW: Viszonylag laza. Eszter átküldi a cikkeket és egy két képet és utána összeállt a dolog. Valahogy automatikusan jöttek a kapcsolódási pontok, ahogy tudat alatt kommunikáltunk egymással és például ehhez is ilyen kalandos módon jött ez az eredeti amerikai kiadvány, amihez úgy jutottam hozzá, hogy nem is tudom pontosan, hogy kitől, mert mindenki álnéven van, és olyan módon megy az információ áramlás, hogy mindegy, hogy az illető férfi, vagy nő, öreg, vagy fiatal, hanem csak megy. És amikor visszaküldte a kész fanzint, hogy felhasználtuk és nagyon tetszett neki, de ott sem derült ki a számomra, hogy nő vagy férfi? Ilyen nagy anonimitásban megy az egész. Mindig olyan egyértelműen jönnek hozzánk grafikai elemek, hogy amikor mutatom a készet, akkor Eszter mindig azt mondja, hogy „Erre gondoltam”....

Though she was spared an execution, Mary Read died of a violent fever in prison. However, Anne Bonny was eventually released and mysteriously disappeared, likely returning to Port Royal or Nassau.

Téglalap alakú

Illusztráció 9. Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

Doktori mestermunka: HARD TACK, keksz és esemény.

A függetlenség és kalózkodás témaköréhez kapcsolódik mestermunkám, melynek címe Hard Tack. A történetírásokban szereplő tengeri alapétel a Hard Tack, a kétszer, vagy akár négyszeresült keksz. A 2019. –es Sziget Fesztiválra tervezett performanszom során ezt a kekszet sütöttem meg nyilvánosan, reflektálva az ideiglenesen létező fesztivál társadalomra, ami Magyarország esetében még azzal a plusz tartalommal is megtörlődik, hogy egy várossal körbevett szigeten kerül megrendezésre. (2005-ben a Sziget fesztiválon mutattam be először a „Tökéletes szendvics című online eseményemet, amit később a dunaújvárosi ICA-ban is megrendeztünk.) A sziget - mint multikulturális társadalmi helyszín - analóg a dolgozatomban felvázolt enklávékkal.

Hard Tack szaggatás nélkül kisütve.

Hard Tack_The Survivor

A Hard Tack a történelem egyik első első crackere. Története akár a rómaiakig is visszavezethető, akik már ismertek valami keksz félét, amit bucellatum-nak hívtak. Jelentőségét a hosszabb hajóutak indulásával nyerte el, főleg azokon a hajókon, amik bizonytalan ideig tartózkodtak a tengereken, főként a kalózhajókon.

A leírások szerint a tengeren a liszt könnyen átnedvesedett, vagy a hajó élősködői költöztek bele, így egy idő után az előre megsütött Hard Tack volt a megoldás ennek kiküszöbölésére. Minél tartósabbra szerették volna készíteni, annál többször sütötték ki, akár négyszer is, ezért több évig is elállt. Az utazás előtt akár 6 hónappal kisűthették, és a keménységbe beleszámították, hogy a nedves levegőn megpuhul. Szárazon tartva minél tovább áll, annál keményebb lesz, így be kell áztatni, hogy könnyen fogyasztható legyen. Általában sóoldatban, kávéban, vagy sörben áztatták a kekszet.

Elkészítése hosszadalmas, teátrális, ritmikus és meditatív performansz: A tésztát összegyúrjuk és fél órán keresztül nyújtjuk, majd hajtogatjuk és ütjük, hogy kellően leveles legyen, villával kilyukasztatjuk, és kiszaggatjuk.

Hogy mi az üzenete a XXI. században, egy majdnem 1000 éves múltira visszavezethető kenyérfélének?

A függetlenség, tartósítás, fenntarthatóság. Észre kell vennünk mindennapi szükségleteinkben rejlő függőségeinket. Hiába gondolkodunk a szabadságról, ha minden nap élelmet kell szereznünk. Megszoktuk, hogy a nagyvárosokban minden sarkon van egy Non-Stop üzlet, és amikor nincs vásárlási lehetőség akkor zavarba jövünk. Mindennapos „fogyasztási szokásaink” vannak, amik bárhogy méregetjük is, biztos túllépik az ökológiai lábnyomunkat. De változik a világ, és már most is a szemünk láttára cserélődnek a zöldségek és gyümölcsök körülöttünk. Több mangót, narancsot és banánt ehetünk, mint barackot, vagy cseresznyét. Ha elfogy a hazai termelésű krumplics, nem baj, itt van az édesburgonya, amiről 2 éve még

nem hallottak a vidéki háziasszonyok, de már kapható a termelői piacokon is. Alkalmazkodunk minden körülményhez.

Ha tényleg függetlenek, és szabadok akarunk lenni, akkor le kell mondanunk a mindennapi vásárlás, és akár a friss Croissant reggeliről is. Hogyan ehet élni friss étel nélkül? Ha követjük független, felfedező, bátor elődeinket, akkor a Hard Tack megfelelő túlélő táplálék lesz.

Performance: 2X30 perc, Hard Tack tészta hajtogatás és ütlegelés. Kecs - szaggatás önként jelentkezőkkel, sütés napemeles elektromos sütőben.

Voltak olyan kínai harcosok, akik a frissen sült cipókat a nyakukba akasztották, hogy vándorlás, vagy éppen bujkálás, menekülés közben se kelljen megállni enni, hanem a nyakukban lógó, gyöngysorszerűen felfűzött cipókból ettek lovaglás közben.

Hard Tack, 2019. április, Fóti Waldorf Gimnázium, Fenntarthatósági témahét/ Don't worry be happy...

Hard Tack

Mix flour and water together in a bowl. Place the water in the bowl, and slowly add in flour while stirring constantly, until the mixture becomes too thick to stir, at which point enough flour has been added.

egy gyúródeszkán verjük a tésztát sodrófával.
Knead the dough, fold it and beat it in every fold. Repeat for 30 minutes and stretch to 1/2 "(1 cm) thick.
inchet, vagyis 1,27 cm, akkor hagyjuk

össze és újra verjük addig amíg 0,5 inch
v Using a pizza cutter, cut the dough into 3"x3" (7cm. x 7cm.) squares. akkor
lehet tésztanyújtóval is csinálni) Addig

folytassuk Poke four rows of four holes in the cracker using a skewer stick. át,
amíg puha Lay the crackers out on an ungreased cookie sheet.
Az utolsó

tésztát és vágjuk négyzetekre, majd villával
szurkáljuk Place in oven and bake for 30 minutes.
Előmeleg a sütőben, sütőlapon
süssük 1 órán át (vagy amíg meg nem sül)

Hard Tack esemény, Függetlenség elmélet és gyakorlat.

Beszélgetés, Sziget Fesztivál 2019. Art Zone/ acb Galéria sátor.

részvevők: Syporca Whandal, Sós József, és Tóth Károly.

moderátor: Szabó Eszter Ágnes

SZEA: A Sziget Fesztiválon vagyunk, és a kalóz enklávék függetlenségéről, mint társadalmi modellekről gondolkodunk egy eat art esemény, a Hard Tack elkészítése kapcsán. A Sziget Fesztivál lehet egy analógia az ideiglenes, független társadalmakra, hiszen nem csak egy igazi szigeten vagyunk, de olyan kiépített infrastruktúrában is, amely gyökeresen különbözik a szigetet körülvevő városétól. Nincs készpénzhasználat, mindenkin van egy karszalag, ami a személyes adatait tartalmazza, és a populáció meglehetősen sok nemzetiségből áll. Teljesen egyértelmű, hogy nem Magyarországon vagyunk, hanem egy tőle független, ideiglenes, multikulturális köztársaságban. Ez adta az aprópóját annak, hogy most itt együtt ülünk, és a függetlenségről beszélgetünk. Sós József a Solarpunk blog alapítója és szerkesztője, Tóth Károly az egyik első holland hálózati művész, jelenleg Rotterdamban egy eredetileg foglalt házban él, ami mára művészeti közösség székhelyeként számon tartott műemlék, és Syporca Whandal, aki autodidakta képzőművészként az elmúlt években lett a magyar művészeti diskurzus egyik legsokoldalúbb, függetlenségét megőrző tagja. Elsőként Szeretném, ha a Solarpunk blogról beszélhénk, mert a mai napon mi is kísérletet teszünk a napelemmel működő sütő üzemeltetésére a kalóz kex elkészítéséhez. Mit jelent számodra a solarpunk kifejezés?

Sós József: A Solarpunk blogomnak az a lényege, hogy összegez egy csomó olyan dolgot, ami azelőtt külön létezett. Külön létezett a környezetvédelem, a Sci-fi irodalom, külön léteztek az öltözködési trendek, a tudományos elmékedések, külön létezett a fenntartható technológia. A solarpunk ezeket gyűjti össze a cyberpunk - a digitális kultúra fő csapásiránya - mintájára.

SZEA: Mi a célod, mire törekszel? Ismeretterjesztő oldal, vagy inkább hobby oldal? Hány emberhez szeretnél eljutni?

Sós Józsi: Nincsen konkrét célom. Ez egy zen közhely, hogy nem a cél számít, hanem a megtett út. A blogírás pont ilyen, hogy elkezd az ember az egyik évben, aztán éveken át csinálja. A lényeg az ismeretterjesztés, tudatformálás. Ezeknek a külön létező dolgoknak az egy síkon, egy platformon való megjelentetése.

SZEA: Károly, 1989-ben költöztél Hollandiába. Az egyik első magyar hálózati művész vagy, aki saját bevallása szerint azt tartotta fontosnak, hogy a világ computeres adatbázisaiba bekerüljön, amihez az addiginál sokkal szabadabban kellett gondolkodni a képzőművészetről. Egy olyan országba költöztél, amely kultúrájának több száz éve, az eredeti tőkefelhalmozás korától kezdve lételeme a hajózás, hódítás/gyarmatosítás, a kereskedelmi hálózatok globális kiépítése, városi társadalmak kialakítása távoli tájakon. Hogyan láttad 30 éve ezt a mentalitást és hogyan jelenik ez meg ma a holland kulturális-, és társadalmi diskurzusban?

Tóth Károly: Ami a Holland részét illeti, minden a miénk volt (majdnem minden), vagy az Angoloké. És minden a miénk lett (Hollandoké) miután jól kiverők a Spanyolokat, és utána lett Rembrandtunk is. Még mindig ebben a tudatban élünk, abban a kicsi kis országban, ahol összesen 16 millióan vagyunk. Jó részünk volt rabszolgák leszármazottja, illetve annak a városnak ahonnan én jöttem (Rotterdam) több, mint a fele nem Holland származású. Nagyjából ez van és a Hollandok még mindig nem tudnak magukhoz térni, hogy elvesztették a gyarmataikat. Még mindig van egy sugárút Hágában, az Új Kelet-India útja. Hát így. Egyébként a Poortgebouw, az épület ahol lakom az egyik utolsó „kalóz” hely Hollandiában. 1980 -ban foglalták el anarchista punkok, de elég hamar legalizálódott a hely, és mára hivatalos bérlők vagyunk, akik fenntartják az épületet. 28 állandó lakóval, egy független művészeti központot működtetünk, ahová koncerteket, zenei programokat és szimpóziumokat, kiállításokat, cirkuszi előadásokat szervezünk. Néha ki akarnak rakni minket, de harcosok vagyunk, harcolunk, mint a kalózok.

SZEA: Cyberpunk-ot Timothy Leary egyrészt a „*kiber*” görög szó, mint a hajók navigátora, irányítója, másrészt a „*punk*”, mint „humán megbízhatatlansági tényező” értelmezi, egyfajta alternatív vezető szerepként, aki a társadalom megszokásaitól eltérve új utakra vezeti a követőit. A Solarpunk ennek a XXI. századi megfelelője lehet. Józsi, te hogyan gondolsz ennek a fogalomnak a függetlenség faktorára?

S.J.: Még évekkel ezelőtt láttam egy videót a neten, ahol Jozeph Beuys beszél a szabadságról, és azt mondja, hogy csak akkor létezik igazi szabadság, ha az ember odaláncolja magát valamihez. Mint egy kutya, ha ki van láncolva, aki számára az a szabadság, hogy kicsit közelebb, vagy kicsit távolabb megy ugyanazon megengedett távolságon belül. Mindenképpen van egy jól kijelölt mező, amiben az ember is mozog, és az ebben, az egymástól távolinak tűnő, elszigetelt pontok által kijelölt mezőben való mozgásra értelmezem a Solarpunkot, mint kulturális hatásmechanizmust, ami az egész társadalmat érinti, és valójában mindegy, hogy az ember egymaga, vagy a családjában folytatja le.

SZEA: Károly, amikor az 1980-as években úgy döntöttél, hogy computerrel és hálózatokkal szeretnél foglalkozni, amikor még Magyarországról nézve nagyon távolinak tűnt a cyberpunk, és digitális világ, akkor téged mi vezérelt?

T.K.: **Nálam az egész a szabadságról szólt,** és teljesen ösztönösen találtam meg ezt a műfajt, igazán műfajnak sem nevezték, szavak sem voltak rá, és elméletek sem nagyon. Mindenki Marshall McLuhan-nel jött, de tényleg mindenki... és akkor, gyakorlatilag ennyi volt az egész. Én képzőművésznak tanultam Hágában és az intézményrendszer Hollandiában nagyon ki volt épülve, de minden intézmény teljes állami kontroll alatt állt. Én már a '70-es években is dolgoztam komputerrel és tudtam, hogy mi lesz, nagyjából sejtettem, hogy merre megy az irány és összetalálkoztam egy pár olyan emberrel, aki az akkor nagyon divatos „cyberspace”- szel foglalkoztak. Én akkor éppen egy filmet akartam csinálni az Übű királyról és kerestem díszlettervezőt hozzá. Egyszer csak megláttam egy installációt, ami nagyon érdekes volt. Egy mátrix printer volt, perforált papír jött ki belőle, egy

tányérantenna és egy 3 dimenziós TETRIS játék. Ki volt printelve nagy betűkkel – hollandul: Hoogmoed – hogy GŐG. Így lett meg a dízlettervezőm, és így találtam rá emberekre, akikkel aztán évekig dolgoztam. Hollandiában az internet viszonylag korán megjelent, már a '90-es évek elején. Volt előtte is, de nem kereskedelmi céllal. A „Hack-Tic” a későbbi **XS4All** csoport (többször jártak Magyarországon) techno anarchisták voltak, akik az első Sziget Fesztiválon is közreműködtek... ilyen házfoglaló punk srácok voltak. Velük vettem fel a kapcsolatot, és ők kezdték el az internetet Hollandiában, és amikor beindult, én voltam a harmadik előfizetőjük. Akkora siker lett, amikor az emberek megtudták, hogy lehet egymással kommunikálni, hogy egy hét alatt elfogyott az összes modem Amsterdamban, ami még ilyen telefonos betárcsázós rendszer volt. Még browserek sem voltak csak szöveg alapú böngészők léteztek. Nekem már ettől is tériszonyom lett és a szabadságba fejest ugrottam, és azóta is ebben élek. Akkoriban már virtuális valósággal is foglalkoztam, és 1996-ban én voltam az első profi virtuális valóság tervező egy Holland kereskedelmi cégnél, de Hollandia ebből a szempontból nagyon dinamikus és fogékony az új dolgokra.

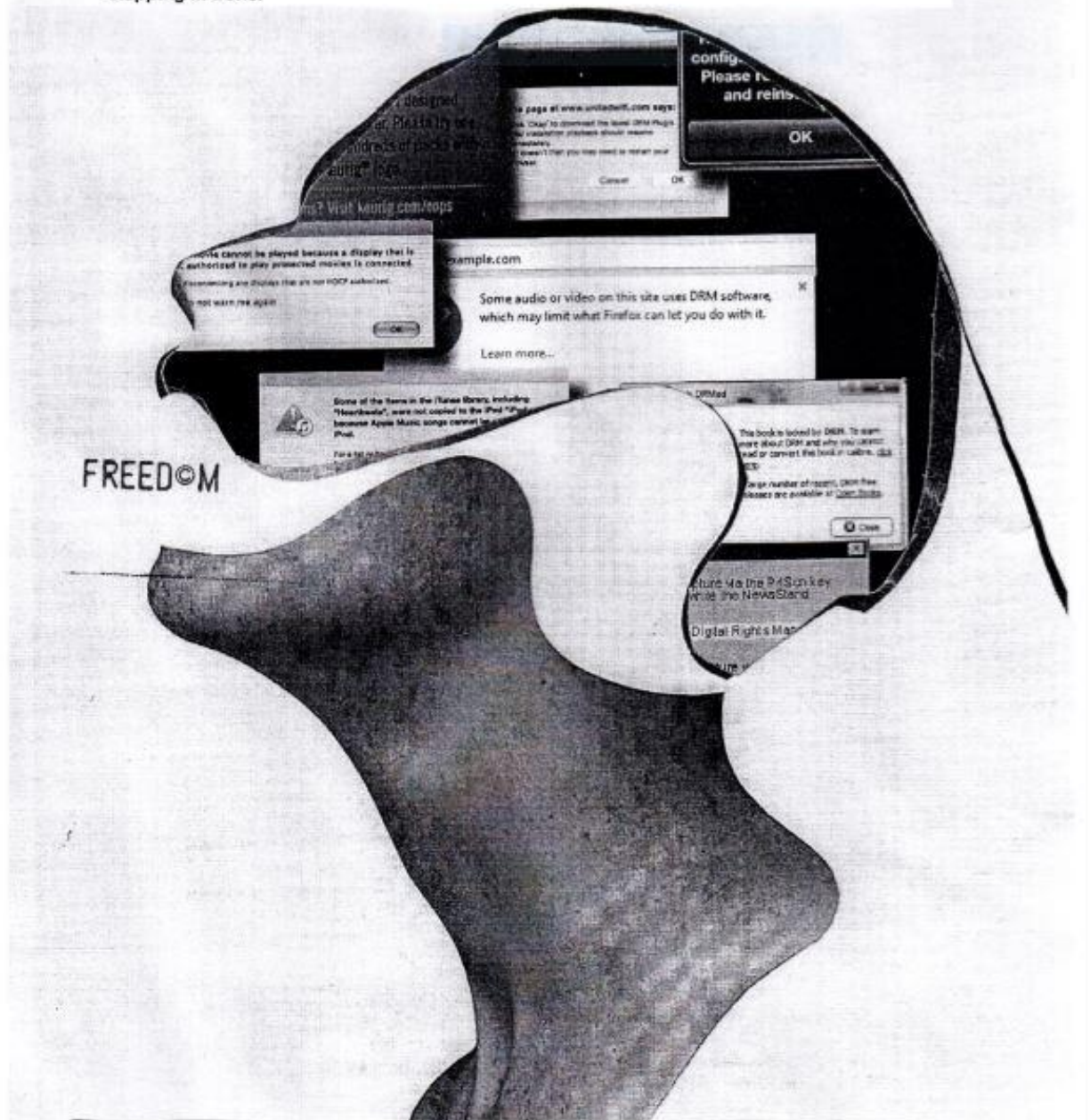
SZEA: A Punk Konyha 3, Kalóz fanzinban megjelent veled egy beszélgetés, ami a madagaszkári költőnő perszónádat mutatja be. Ez azért is érdekes, mert több vonatkozásban is kapcsolatot mutat a történelmi; Nyugat Berlin enklávéval, amit most egy kicsit megerősít az, hogy ebben a pillanatban egy szigeten és egy ideiglenes köztársaságban vagyunk.

T.K.: Igen, szerintem én voltam az utolsó magyar disszidens a '80-as évek vége felé... Rám nagy hatással volt a berlini fal, és majdnem le is lőttek a tövében, mert át akartam menni. Azt gondoltam, hogy ezen a bazi nagy falon egy luknak csak kell lenni! Megtaláltam a lukat, de kijött egy katona egy Kalashnyikovval, felhúzta, és rámfogta. Jóval később netes, illetve webhez kapcsolódó projekteket csináltam, netes filmfesztiválokat szerveztem, többnyire pszeudo nevekkkel, sohasem a saját nevemmel dolgoztam. Kitaláltam, hogy egy költő leszek. Mivel Tót(h) a nevem, és eszembe jutott Benyovszky Móric, aki tót nemzetiségű nemesember volt, Madagaszkár kormányzója lett. De ebben az is szerepet játszott, hogy van Hollandiában

egy majom állatkert, ahol láttam a madagaszkári lemurokat, akik gyönyörűek és oldalazva ugrálnak és teljesen beleszerettem ebbe a történetbe. Kitaláltam egy személyiséget, aki egy fiatal nő, aki akkor született, amikor leomlott a berlini fal. Ezzel a személyiséggel kezdtek ismerni Madagaszkáron is...(részletesen a Punk Konyha3. Kalóz kiadásban)

SZEA: Syporca te úgy lettél aktív tagja a magyar képzőművészeti életnek, hogy nem vettél részt a művészeti képzésben, nem alakult ki már a pályád kezdetén az a kapcsolati háló, ami megtart a közegben, de ki is jelöli a mozgásteredet. Úgy tűnik, hogy a performanszban, zajzenében is nemzetközi sikereket érsz el, és kiadványszerkesztői, illetve illusztrátori munkáid is egyre jelentősebbek a fanzinok mellett. Hogyan tudsz élni a művészeti intézményrendszerrel való függetlenségeddel a munkád során?

Ching Shih set forth very strict rules regarding the treatment of captured prisoners – female prisoners in particular. Female captives who were considered to be “ugly” were released, unharmed. A pirate who wished to take a beautiful female captive as their wife was free to do so, but they were bound to be faithful and to care for her. Unfaithfulness and rape were both offenses for which a pirate would be executed. Harsh capital punishment was common for pirates of the Red Flag Fleet who did not stick to the code. Deserters would be hunted down, and their ears cut off when captured. Other punishments included flogging, quartering, and clapping in irons.

Ching Shih's fleet took leadership over many coastal villages, sometimes even imposing levies and taxes on the villages. These coastal villages stretched from Macau to Canton. Ching Shih was called "The Terror of South China," and she would cruelly punish those who resisted her by nailing their feet to her ship's deck and beating them. Some claim that Ching Shih was an opium smuggler, while others claim that she stuck mainly to looting, robbing, and taxing the villages her pirates raided. Chinese, Portugese, and British naval ships were all lost to Ching Shih's fleet. Because it appeared she could not be defeated, the Chinese offered amnesty to all pirates, hoping to eliminate Ching Shih's reign over the sea.

Illusztráció 11.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

Syporca Whandal: Egyre nehezebb. Amikor elkezdtem akkor úgy gondoltam, hogy ha én nem foglalkozok politikailag állást, semmi mellett, vagy semmi ellen, akkor független tudok maradni. De az évek elteltével láttam, hogy ez nem így működik és egyre nehezebb függetlennek lenni. Amikor olyan emberekkel dolgozom együtt, akikkel hasonló az értékrendünk, vagy éppen közös erkölcsi normákat vallunk, már akkor is kicsit lavírozni kell, hogy kikerüljük az egymás erős befolyásolására tett kísérleteket. Az ember pengeélen táncol, hogy meddig tud úgy dolgozni, hogy ne szóljanak bele abba amit csinál. Én magamnak azt a szabályt hoztam, hogy mindaddig elfogadok bármilyen nemű segítséget, amíg nem adnak le konkrét megrendelést, vagy nem adnak utasításokat, hogy mi hogyan nézzen ki. Amíg elfogadják azt, amit én kitaláltam és megcsináltam, addig úgy érzem, hogy független vagyok. A másik szerencsés szituáció, amit kezdetben hátránynak éreztem, hogy van polgári foglalkozásom, amiből megélek, de ez adja a nehézséget is, hogy az időm nagy részét a munkahelyemen kell letöltenem. Rájöttem most már, hogy ez iszonyú nagy előny, mert anyagilag soha nem függök semmiféle támogatástól, pályázattól.

SZEA: Megmondod, hogy mi a foglalkozásod?

S.W.: Igen, az egészségügyben asszisztens vagyok, patikában és elfekvőben is dolgozom. Nagyon szeretem, és nem is hagynám abba, mert ez nekem nagyon nagy ihletet ad, inspirációs forrásként használom. Amikor az elfekvőben vagyok, meg a patikában, akkor is művészként figyelem az embereket, és sorsokat, és ettől úgy érzem, hogy kicsit empatikusabb vagyok mindkét oldalon, mert az egészségügy és a művészet hat egymásra, kiegyenlíti egymás. Az anyagi függetlenség, meg egy grátisz, mert, ha akarok egy kiadványt, akkor kiadom, és nem kell várnom arra, hogy mikor bírálják el, és adnak-e támogatást, vagy nem. Emiatt úgy érzem, hogy nagyon szerencsés vagyok.

T. K.: Most nagyon a szívembe találtál, mert szerintem csak így lehet művészi karriert csinálni. Nem azért mondom, én sosem voltam rendszerellenes, de azért elég punk helyen lakom, viszont mindig vitatkozom a punkokkal is. Mindig azt mondom nekik, hogy „**Ne utáld a rendszert,**

hanem legyél te a rendszer!” Csak így tudsz igazi karriert befutni. Egyrészt Hollandiában –ami szabad országnak számít – az intézményrendszer nagyon keményen megvan, meg is volt és meg is lesz. Én is független voltam, dizájnereként dolgoztam cégeknél, az államtól nem is nagyon kaptam pénzt, aztán elkezdtem egy projektet, a NANOFILM FESZTIVÁLT, (10 másodperces rövidfilmek) ami a MOMA-ban kötött ki. Akkor én is meglepődtem, hogy hogy is van ez a viszony? Hollandiában semmilyen kurátor nem tudott róla, de a MOMA kurátora az tudta, hogy mit csinállok, mert ők rajta voltak az új műfajokon, pedig az jó messze volt, 7 tengeren keresztül kellett menni hozzá.

SZEA: Józsi neked mi a tapasztalatod az önfenntartásról?

S.J.: Én akkor döbbsentem meg, amikor kiderült, hogy a nyugat európai művészek ugyanazokkal a problémákkal küzdenek, mint mi. A művészeket nagyjából a párjuk tartja el, vagy a férfi, vagy a nő dolgozik... legalábbis ezt mesélték nekem.

SZEA: És te mit tervezel?

S.J.: Próbálok keresni a határait az alkalmazott művészeteken keresztül az eladhatóságnak, amire jó visszajelzéseket kapok. Még alakulóban van, hogy egy vállalkozás, vagy hasonló keretében kicsírázzon a dolog.

SZEA.: Jól látom, hogy mindhárman azt gondoljátok, hogy a képzőművészet háttérét valamiféle dizájn tevékenységgel, eladható termékkel, vagy egy állandó jövedelmet biztosító állással lehet megteremteni?

S.J.: A hagyományos képzőművészetnél az a helyzet, hogy ha egy művész évente elad egy-két képet, abból nem tud egész évben megélni, ezért szükség van az ilyesmire.

T.K.: Amit mi ma képzőművészetnek hívunk, az a XVIII. században alakult ki. Ez a fogalom és az egész rendszer már elmúlóban van szerintem. Művészek mindig voltak, de ez az úgynevezett polgári művészet ebben a formában - amit ma ismerünk - ahogy jött, úgy el is fog múlni.

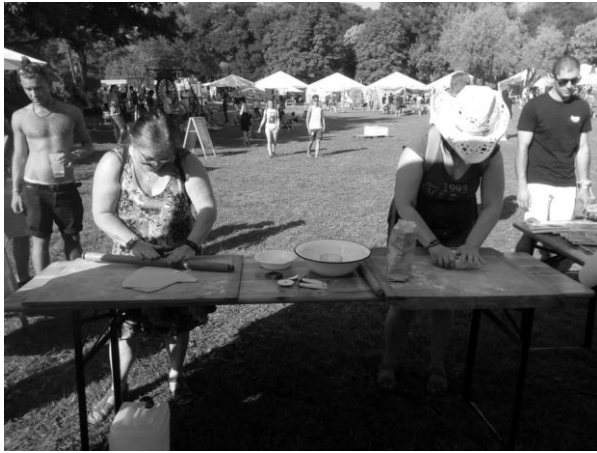
SZEA.: Ez egy gyönyörű végszó, és akkor viszont süssünk kekszet!

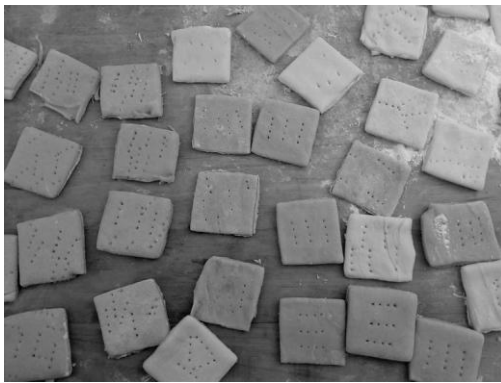
Tóth Károly és Syporca Whandal, Sziget Fesztivál 2019. acb Galéria Sátor, Art Zone

Syporca Whandal és Sós József, Sziget Fesztivál, acb Gléria sátor, Art Zone.

Hard Tack gyúrás nemzetközi résztvevőkkel. 2019. Sziget Fesztivál, acb Galéria, Art Zone

Hard Tack 1. nyersen, 2. egyszer sűtve

Hard Tack sűtőben tükröződő őnarcképpel, 2019.

Chapter 2. Enklávék, utópiák és disztópiák ábrázolása (független kulturális színterek a XX. század második felében Budapest – Nyugat-Berlin – New York)

*Az enklávé és az exklávé a politikai földrajzban használatos, alapvetően geometriai természetű fogalmak. Az exklávé valamely terület (ország, közigazgatási egység, etnikai közösség által lakott terület stb.) térben elszakított, különálló területdarabja. Az enklávé viszont olyan terület, melyet teljes egészében egy másik terület vesz körbe. A két fogalom eredetileg államterületekre vonatkozott, a diplomáciai zsargonba a szakterület lingua francájából, a franciából került át a többi nyelvbe. A francia szó története a latin *inclavatus*ig vezethető vissza, melynek jelentése: kulccsal bezárt (terület). Az exklávé szót az előbbinek logikai kiterjesztéseként három évszázaddal később hozták létre.²⁹*

Eloolvastva Sőrés Zsolt; *Az autonómia új esélyei* című tanulmányát, sokkal inkább tartom hivatkozásgyűjteménynek, mint önálló felvetésnek. Az elméleti autonómia fejtegetése a vizuális művészetek területén, az egyes témák feldolgozásához, és megértéséhez túl körülményes, de szerettem volna jelezni, hogy az ideiglenes autonóm zónák témában már készült magyar nyelvű tanulmány, amit behatóan tanulmányoztam.³⁰ Számomra két időszak összehasonlítása a cél, és izgalmasnak tartom a kalóz irodalom, valamint a történelmi események egybeesését, vagy éppen különbségét, illetve az autonómia fogalom kalózokon keresztüli definícióit, ezért számomra ez az elsődleges fókusz.

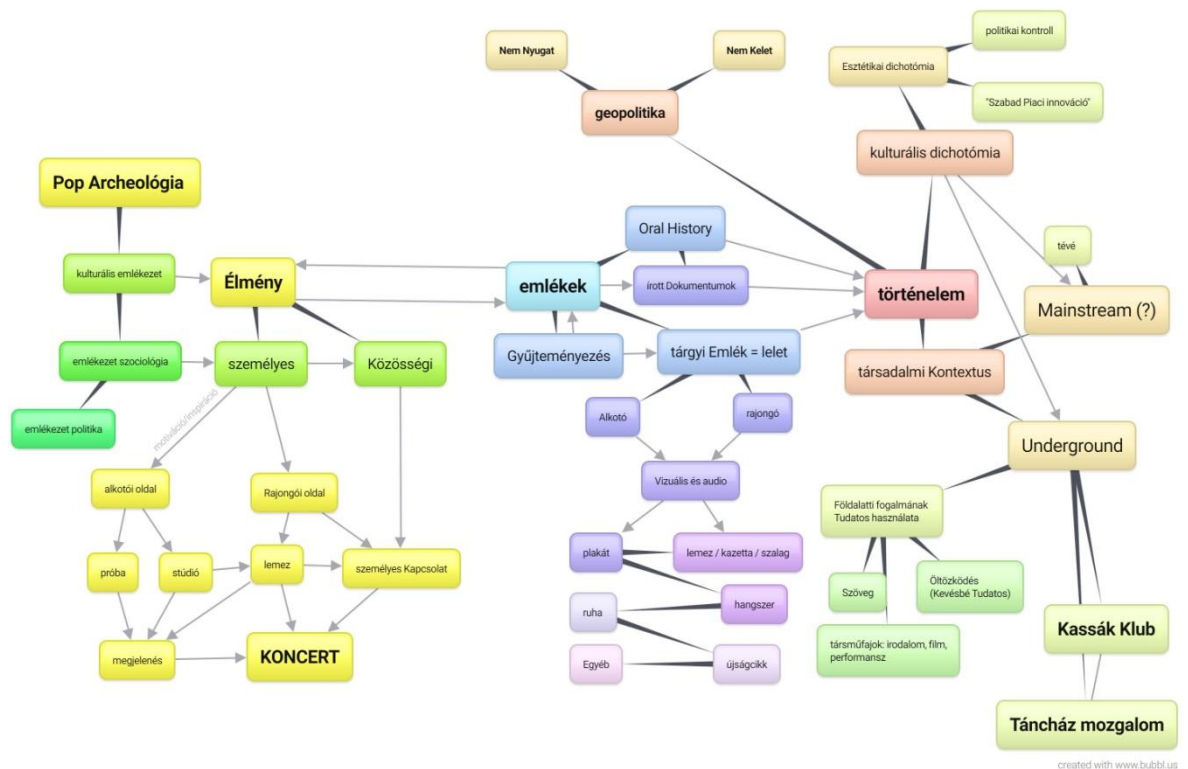
Mezők, Helyek, Családok: Amikor elkezdtem interjúkat készíteni a rendszerváltás előtti magyar avantgárd zenei szcénáról, már volt saját élményem arról, hogy az akkori események a város különböző pontjaihoz, városrészeihez köthetők. Az is érezhető, illetve köztudott/városi legenda, hogy ennek az avantgárdhoz kapcsolódó kvázi undregorund közegnek megvannak a saját körei, amelyek leginkább emberek hálózataiban keresendők. Több ilyen hálózat is létezett, amelyek egymással metszeteket

²⁹ Wikipédia

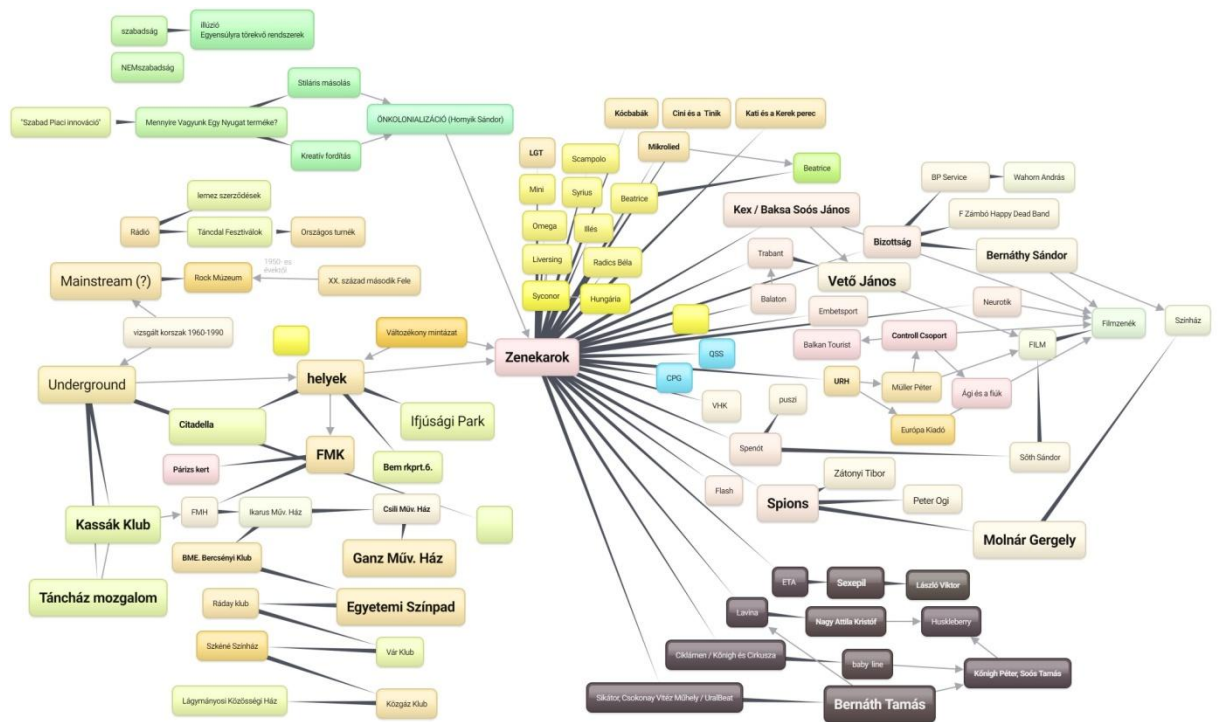
³⁰ Sőrés Zsolt; *Az autonómia új esélyei*, HELIKON irodalomtudományi szemle. 2008/4.

alkottak. Ez a felosztás jól megfigyelhető azon a gondolattérképen, amit kutatás módszertanként készítettem a magam számára még 2016-ban. Az ábrákon látható gondolattérképen nem változtattam az elkészülésük óta. Kutatásom és interjúorozatom kiindulási pontját jelenti, amin láthatóak a prekoncepcióim, illetve egy lehetséges popzenei gyűjtemény, vagy kiállítás alapjainak általam felállított módszertana.

Érdekes, ahogy a popzenei preferenciák, a koncerthelyszínek területi elhelyezkedése, különböző karakterű közönség megjelenését generálta a különböző kerületekben, vagy éppen ugyanazon a helyen, különböző napokban.

1. ábra³¹

2.ábra³²

Voltak előfeltevéseim az emberi kapcsolatok alakulására, amik több helyen nem várt eredményt hoztak, és voltak feltevéseim a város, különböző területi felosztására, amiket csak részben igazoltak a beszélgetések. A következő interjúrészekben ezeknek a kulturális zónáknak, vagy mezőknek a percepcióját emelem ki az oral history- ból. Ebből a szempontból kiemelkedik a Zátanyi Tiborral készült beszélgetés, ami kifejezetten a korabeli Budapest legkultikusabb 500 méterének történetéhez kívánt adalékul is szolgálni. Az Ifjúsági Park (ma Várkert Bazár), Bem rakpart 6. Művelődési Ház és a Párizs kertje, a hatvanas évek végétől egyfajta zenei centrumként, korabeli „bulinegyedként” működött, amelynek egyik főszereplője a KEX együttes volt, illetve Baksa Soós János.

BK, SZEA: Vető János mondta nemrégiben, hogy a hetvenes évek valójában lerövidülő évtized volt: a hatvanas évek hosszan tartó hatása és a nyolcvanas évek előszele rövidítette le. A nyolcvanas évtizedre is rávetül az előző árnyéka?

Zátonyi Tibor (ZT): Számomra ez az egész időszak 1969-ben, a gimnázium első osztályában kezdődött, vagy talán már előtte, nyolcadikos koromban. A Ratkó-korszak eredménye volt, hogy öt osztályt indítottak a Toldy Ferenc Gimnáziumban, ami az évfolyamunkon 150 embert jelentett, a társadalom minden rétegéből. Ahányan voltunk, annyiféle kulturális háttérrel jöttünk, persze túlnyomórészt a deklasszáció budai polgárság gyerekei. De, hogy éreztessék azt a sűrűsödést, ami akkor a Toldyt jellemezte: évfolyamtársam volt Vető János és Szirtes János is. A közösségre az is hatott, hogy pont akkor zajlott az első nagyobb felújítás az iskola épületén, amikor helyrehozták a háború okozta sérüléseket. Emiatt le volt zárva az udvar. Így a szünetekben minden osztály a Toldy Ferenc utcára tódult ki, ami arra volt jó, hogy az osztályok, évfolyamok nem tudtak elkülönülni egymástól, mindenki összekeveredett. Nem volt gólyatábor, sem beavatás, automatikusan mindenki a közösség tagja lett. A Toldy nagyon meghatározó élmény, szerintem nem csak nekem, hanem sokaknak, és itt kezdődött a társadalmi konvencióktól eltérő, „rossz útra térés” is. Én nagyon sokat kaptam ettől a környéktől, mert előfordulhatott volna az is, hogy budai gyerekként mindig a Bambiban ülök – ami egyébként már akkor is jó hely volt –, és bámulom a Dunát, meg a Várat, ami a világ közepe. Ennél nem is kell több, csak éppen nem volna mire visszaemlékezni, mert nem láttam semmi mást és nem történt velem semmi. De, ha itthon is létezne olyan, mint Amerikában, hogy városok, városrészek, negyedek szerint alakulnak ki zenei csoportok, szubkultúrák, „iskolák”, akkor ez a környék a zene és a kapcsolódó kulturális vonatkozások szempontjából is fontos lenne. Szoktam azon gondolkodni, miként lehet az, hogy pont akkor és pont ott ennyi alkotó energia találkozott össze. Talán tudományosan is kutathatók volnának az ennyire különböző csoportok között, ilyen sűrűségben létrejövő kapcsolatok törvényszerűségei.

BK, SZEA: Hosszú évekig komolyan tanultál zenélni. Milyen hangszerrel felvételiztél a konzervatóriumba?

ZT: Először hegedülni tanultam, aztán harsonázni, végül a trombitát tanultam az érettségiig, de a végén már nem gyakoroltam eleget, lusta voltam, nem is vettek fel a konziba, ahova eredetileg készültem. Leginkább a tanárom

kedvéért felvételiztem, mert annyit dolgozott velem. Gimnáziumban viszont volt már egy gitárom is. Volt egy osztálytársam még nyolcadikban, annyi idős, mint mi, de nálunk érettebb, és már játszott egy rock zenekarban idősebb fiúkkal, és együtt jártak koncertekre is: a Bem rakparttól, vagy a Párizs Kerttől csak tíz perc volt gyalog az Ifjúsági Park, de volt néhány koncert a MOM-ban is. Aztán elindultak a hajók is, a Párizs Kert pedig mindig tömve volt. Én pont a vele szemben lévő házban születtem. A szüleim az ötvenes években még lejártak ide néha táncolni. Aztán vége lett a táncos időszaknak és sokáig nem történt semmi. Romos volt a kert, amikor elkezdődtek a koncertek 1970-ben. Azon gondolkodom, hogy gyerekeként, egy szombati ebédnél hogyan álltunk fel és hogyan szereztünk pénzt a belépőre? Volt ott egy csomó kisgyerek is, akik valahogy mind eljöttek otthonról, hogy öt órával a koncert előtt már beálljanak a sorba. Ez volt szombaton, előtte pedig a Tolcsvay Trió játszott péntekenként a Bem rakparton. Akkor nagyon ment a folk zene, virágos ingben és hosszú hajjal Tolcsvay (*Béla – a szerk.*) nagyon divatosnak számított, de itt játszott a Mini is, és pár hónap alatt kultikussá vált ez a környék. A Citadellában is voltak koncertek, de az már kívül esett az én mozgásteremen. Valahogy akkor egy kicsit minden lokálisabb volt. A legközelebbi iskolákba jártunk és ritkán mentünk át Pestre, de a hegy másik oldala, a Krisztina körút is másik világ volt, más emberekkel. Tudtuk, hogy a Kassák Klubban is vannak koncertek, de az olyan messze volt, mintha Alaszkában lett volna...”

Janesch Péter építésszel, viszont egyfajta családi mezőről beszélgettünk, ami főként a rendszerváltás előtti avantgárd művészeti közeg alkotott. Ebben a beszélgetésben is megjelennek fontos helyszínek, de elsősorban az emberi kapcsolatok dominálnak, amik biztonságos közeget teremtettek - és teremtenek ma is - a csoport tagjainak:

„**Janesch Péter:**Van egy furcsa regény a társaságunkról: nem pontosan rólunk szól, közben pedig név szerint szerepelünk benne. Egy úttörő dal a könyv címe: Csudajó, Gyönyörű az élet!³³ Ebben Kozma Gyuri is, Révész Gábor is szerepel név szerint és becenévvel Panda és én is. Bábszínház,

³³ Kapecz Zsuzsa: Csudajó, Gyönyörű az élet – Shőn Zsófi önéletírása, Magyar Könyvklub 2000.

vagy Bábszi volt a becenevem. Abban a regényben például meghalok autóbalesetben, ami nyilvánvaló tévedés. Ebből az látszik, hogy még mindig van egy ilyen külső szempont, amiből valaki kívülről néz egy legendás társaságot, aminek szeretne a tagja lenni, és ez a jelenség ilyen fáziskéséssel egy könyv formájában megjelent.

SZEA: Ez akkor olyan lehetett kívülről, mint egy nagy család?

JP: 1973-78-ig jártam az Iparművészeti Főiskola Építész szakára, és akkor barátkoztam össze a Gerlóczy családdal, különösen Gerlóczy Gusztival. Ez lett a családon belüli második családom. Azért mondom így, hogy családon belüli, mert az a baráti, közösségi hálózat, ami megszületett a '60-as évek végén közöttünk, az családpótló volt. A család utáni, de a saját család előtti időszaknak a biztonságát jelentette, ami aztán találkozott egy másik budapesti családsterű képződménnyel.”

Janesch Péter „családjába” az általam tárgyalt film, Az emberevő szerelme alkotói is bele tartoztak, így ő készítette a film tréleréhez a díszletet Nyugat-Berlinben, amire így emlékszik:

SZEA: De ebben az időben készült Az emberevő szerelme című film is, aminek a létrejöttében segítettél a trailer díszletének megépítésével. Hol és hogyan készült a díszlet?

JP: Berlinben, egy Potsdamer platzi lakásban, a Révész Gábor barátunkkal együtt csináltuk. Különböző pirosra festett selyempapírral tapétáztam ki a szobát, és valahonnan szereztem ilyen papír oszlopokat, amiket szintén letapétáztam ugyanerre a színre. Egy erdősterű helyszín volt, de nem emlékszem pontosan, hogy volt-e dramaturgiai utasítás. Azt mondták, hogy csak piros ne legyen, mert arra nagyon érzékenyek voltak a régi videokamerák. Ez akkor még egy első generációs videokamerával készült. Így visszaemlékezve nem is tudom, hogy miért lett mégis piros az egész? Jól nézett ki és nagyon jó munka volt...”

Az emberevő szerelme című filmre mindig a nyolcvanas éveket számomra a leginkább reprezentáló műként tekintettem, még akkor is, sőt talán pont azért, mert benne van a kor minden energiája, látványa, zenéje, lehetőségei

és sikertelensége is.³⁴ A korszak többi, meghatározó filmjében is főként az avantgárdhoz köthető alkotók szerepeltek, vagy írtak zenét, terveztek jelmezt, stb., az „Embrevő” nagyban különbözik a többitől. Készülésének körülményei gyakorlatilag nem a Magyar, hanem a Német televíziózás 1983-as törekvéseit mutatják a video eszközzel való kísérletezés lehetőségével, és bár Budapesten készült a film, szemléletében, tartalmában és stílusában olyan, mint egy távoli galaxisból fogadott jelzés. Ebben a dolgozatban lehetőségem van az interjúk sorrendjét felcserélni, hiszen ezek nem is feltétlenül az események időrendjében készültek, így most a nyugat-berlini enklávé, és magyar baráti, alkotói csoport egyik tagjával, Ulrich Malikkal, Az embrevő szerelme operatőrével készült interjú részletét idézem. Ő hívta fel a figyelmem az utópiák, illetve disztópiák filmes megfogalmazásaira, illetve a beszélgetés rávezetett arra, hogy Nyugat-Berlin működése, a kalóz enklávék társadalmi struktúrájára emlékeztet:

„Balázs Kata és SZEA: Mesélj a nyolcvanas évek Nyugat-Berlinjéről. Mit jelent az a vad punk kapitalizmus, amit említettél?

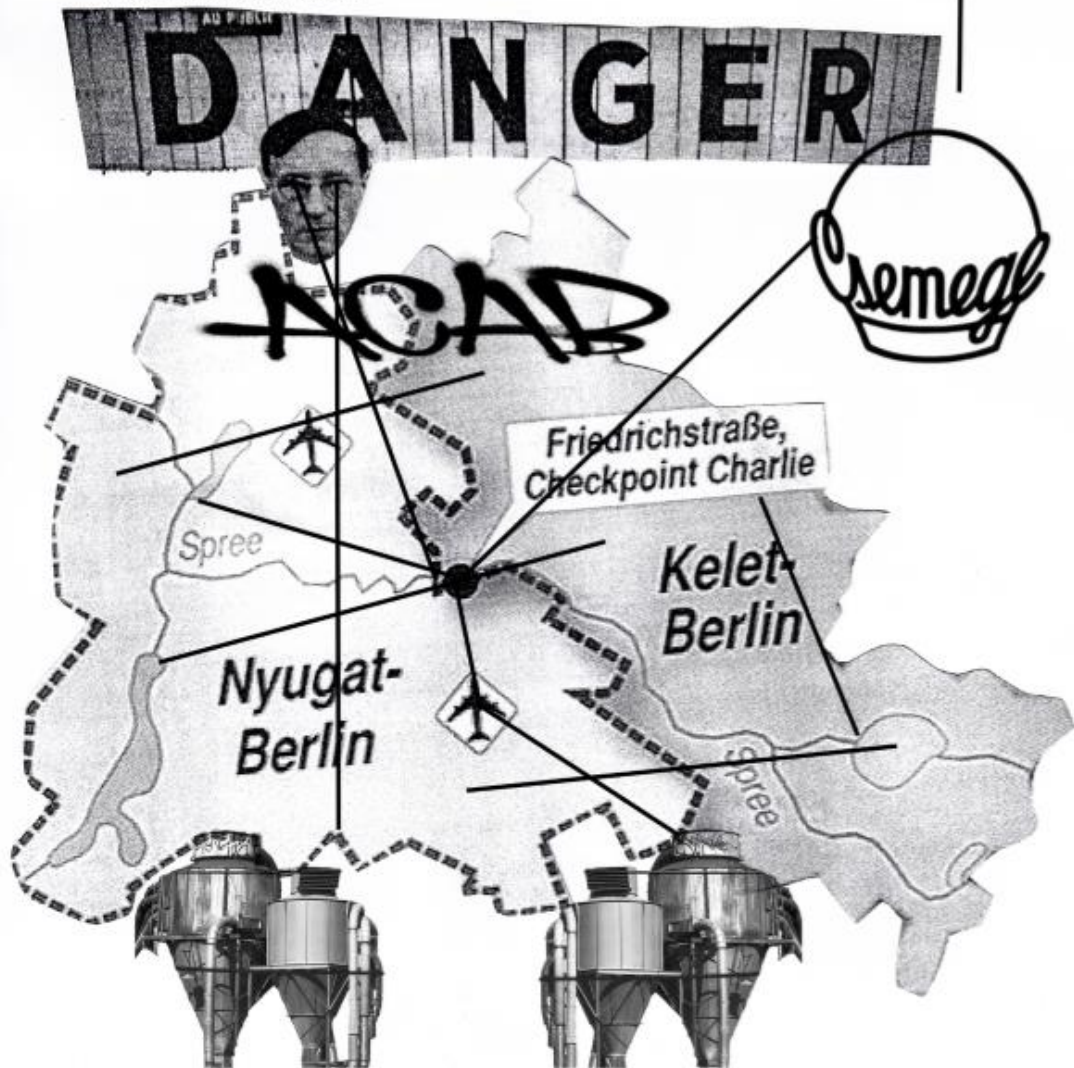
Ulrich Malik: Berlinben születtem, úgyhogy akarva-akaratlanul végigéltem ezt a folyamatot. A vad punk kapitalizmus már a hetvenes években kezdődött. Szeretem használni ezt a szót, hogy punk, mert ez többet jelent, mint más korszakok az időben. Azt gondolom, hogy a punk nem egyszerű zenei irányzat, és többet jelent a giccsmentesítésnél is. Az eredeti punk gusztustalan, de mindenképpen olyan, amiben el lehet merülni. Berlinben van egy nagyon híres lebombázott és félig romos állapotban konzervált templom, a Kaiser-Wilhelm-Gedachtnich-Kirche, ahová először a hippik vették be magukat. Amikor ők eltűntek, átalakult a punkok törzshelyévé. Nem „fancy”, hanem igazi punkok kezdték el használni. Ez nem jelentett semmi különöset, csak nagyon szimpla, néha erőszakos ellenállást szinte mindennel szemben. Nem volt olyan politikai háttere, mint a hatvanas évek végén a diáktüntetéseknek, ez az ellenállás pusztán egzisztenciális volt. A punkok ellenálltak a munkának, a pénzköltésnek és a társadalmi kényszernek, hogy váljanak valamivé. A nyolcvanas években már megvolt

³⁴ Az első fejezetben kifejtettem a filmhez fűződő viszonyomat.

ennek a kialakult stílusa az attribútumokkal, a ziherejsztúk, a láncok a nadrágon, a hajviselet, stb. Mindenki nagyon kreatív volt. Sokkal több erő volt benne, mint a hippik éneklésében, és a füstölők illatában. Először elementáris volt, aztán divat, és rögtön ezzel egy időben zene is. Egy új zenekar automatikusan punk zenekar lett. Aztán ez az attitűd megjelent a festészetben, a Neue Wildének sok köze van a punkhoz. Végül feltűnt a kifutókon, a színházban, filmben, szinte minden művészeti ág valahogyan kapcsolódott hozzá. Tényleg nagy erők rejlettek a punkban – és megszabadították az erőszak fogalmát a pusztán pejoratív értelmétől.

The research into the cultural history of the period before the fall of the Berlin Wall is still ongoing. At those (before the fall of the wall) time many Hungarian artists lived or worked in West Berlin (Mari Cantu, Kati Pázmándy, Tamás Király, Gusztáv Hámos and their friends) who were in contact with Budapest. Hungary was closed by the "Iron Curtain", surrounded by a concrete wall, but communication and independent social zones were still possible. The late legacy of these alternative zones is Punk Kitchen Funzin, the third edition of which is "Pirate Edition".

In the Punk Kitchen - Pirate edition, we broaden the range of social alternatives, go beyond the right and left duality, the ideals of communism and capitalism, democracy and liberalism, and try to create a broader context. The pirate utopias seem to be romantic, but reflecting the new ecological, social, and cultural situation, are centered on these and are backed up by recipes. In addition to utopian pirate societies, we present punk and pirate foods with the knowledge of limited raw material freedom.

Illusztráció 12.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

BK, SZEA: Szerinted mi vonzott Nyugat_Berlinbe olyan figurákat, mint David Bowie, Iggy Pop, vagy Nick Cave?

UM: Nyugat-Berlin olyan volt, mint New York. Senkit nem érdekeltek a sztárok. Egyszer találkoztam Blixa Bargelddel Hanburgban és megpróbáltunk enni valamit, de még az úton sem tudtunk átmenni, mert mindenki felismerte, és gyakorlatilag beszélgetni sem tudtunk emiatt. Berlinben ez akkoriban még nem volt jellemző. Van egy vidám történetem David Bowie-ról. Egy loftlakásban laktam Kreuzbergben. A hátsó ajtó mellett, kívülről nyílt egy plusz fürdőszoba. Egyik reggel épp oda tartottam, amikor valaki elment mellettem... bementem a mosdóba és akkor esett le, hogy én ismerem ezt a fickót valahonnan... egyébként egy Esther nevű lányhoz ment, aki Iggy Pop barátja volt, és az emeleten lakott. Berlin népszerű hely volt, sok ismert vagy híres ember mozgott a városban, és talán pont ezért költöztek oda, mert ott nyugodtan lehetett élni. Christoph Dreherrel laktam együtt a nyolcvanas évek elején, aki basszusgitáros volt a Die Haut zenekarnak, és a filmakadémiára járt. Egy szép napon a Birthday Party zenekar (Nick Cave együttese a Bad Seeds előtt) beköltözött a Dresdener utcai lakásunkba. Kijöttem a szobámból, hogy csináljak magamnak egy kávé, ők meg vidáman Whiskeyztek a konyhában. A zenekar tagjainak a fele nem él már. Később Nick Cave még egyszer lakott nálam, amikor Hamburgban dolgoztam, ő pedig éppen az *And the Ass Saw the Angel* (És meglátá a szamárt az Úrnak Angyalát, 1989) könyvét írta. A Hamburgi színháznak Peter Zadek volt az igazgatója, akivel ismerték egymást és ő szervezte Nick első felolvasásait és többek között az Einstürzende Neubauten első színházi, színpadi fellépéseit is. Néha vicceltnk vele, hogy Berlin olyan volt, mint a „Snake”. Nem tudom ismeritek-e ezt a filmet, az *Escape from New York* (1981, John Carpenter rendezte, szerk) Apokaliptikus film, amiben New York egy fallal körbekerített börtönsziget, ahol lezuhan az elnök gépe, és ki kell szabadítani, át kell hozni a falon kívülre. Buta, kommersz film, mégis kicsit Berlinre emlékeztet, hogy valahogy át kell jutni a falon, mert mi is teljesen körbe voltunk zárva. Aki karriert akart csinálni, annak el kellett mennie, mert a falakon belül nem igazi munkalehetőség: volt egy kis Siemens, egy kis acélgépgyártás, de egyébként

csak bürokrácia, igaz viszont, hogy az alkohol olcsóbb volt, mint máshol Nyugat-Németországban. A művészek maradtak, de nagyjából mindenki más elment. Blixa például csaposként dolgozott egy pubban évekig, még akkor is, amikor már elég ismert volt az Einstürzende Neubauten külföldön is. Nem számított a hírnév sem, és a pénz sem volt elsődleges kérdés. Berlinben szívesen részese volt az ember annak ami történt, de voltak akiket mentálisan megviselt a bezártság. Sokan lettek depressziósak ettől a nagy lehetőségek nélküli homogenitástól...”

Az interjú után megnéztem a Menekülés New Yorkból című filmet, ami további összefüggések felismeréséhez vezetett. A Menekülés New Yorkból több ponton is a Meteo című magyar filmmel mutatott párhuzamokat, így figyelmem a filmművészetben megjelenő, a kalóz utópiákkal részben ellentétes disztópiákra irányult. Bár a Menekülés New Yorkból a zárt területeken kialakult társadalmakról alkotott sztereotípiákat erősíti, ami több filmben is hasonlóképpen jelenik meg, mint például a Menekülés Abszolomból, vagy akár a Batman, Gotham City-jében a „Sziget”, ami egyértelműen New York parafrázisa.

Utópiák és disztópiák filmen

A METEO -val való hasonlóság miatt kitérőt teszek a nyugat-berlini történet feltárásában, és a 2017-ben rendezett Metszésponatok című kiállításához készült interjúk közül, a Monory Mész András rendezővel készült beszélgetésből idézek:

„BK,SZEA: Hogyan alakult ki a Meteo látványa?

Monory Mész: Folyamatosan alakult, változott, épült a látványvilág. Bereményi Gézával írtuk a forgatókönyvet, és emlékszem, hogy a munka utolsó fázisában is jelentős mértékben változtattunk rajta, mert valahogy véletlenül elvetődtem a Kőbányai Sörgyár alagútrendszerébe, és rögtön egyértelművé vált számomra, hogy ez lesz az ideális helyszín. Arra gondoltam, hogy ha ezt el tudnánk varázsolni, az az egész film millióját befolyásolná. Elvittem Gézát is, aki először ijesztőnek találta a helyszínt, de egyetértettünk abban, hogy nagyon erős eleme lehet a filmnek, és ennek

megfelelően átírtuk a forgatókönyvet. Nem a történetet változtattuk meg, hanem úgy alakítottuk át, hogy ebbe a környezetbe beilleszthető legyen. Zsótér Lászlóval elkezdtek összegyűjteni az ötleteket, és kiderült, hogy a film utópisztikus világához ügyesen hozzáigazítható a sörgyárban „kialakított” alváros.

BK, SZEA: Milyen más helyszíneken zajlott még a forgatás?

Monory Mész: A Ganzban, ami az egyik fő helyszín volt, és a Vásárcsarnokban, amit csak másfél napra kaptunk meg, így azt egyetlen éjszaka alatt kellett berendezni és másnap mindent leforgatni. Az ottani jellegzetes öntöttvas traverzek, a térszerkezet játszott nagy szerepet a látványban. Ezeket kellett összeilleszteni azokkal a külső gyártelepi helyszínekkel, amiket Ózdon forgattunk. A szocialista ipari forradalom után funkciójukat veszített nagyüzemek, a szürke, rozsdás zónák kaptak nagy szerepet a képi világban, amiket később a megpróbáltak a legkülönbözőbb módon hasznosítani a várostervezők, és amik egészen másképp néznek ki Berlinben, vagy New Yorkban, mint Budapesten. Ez adta a film egész vizuális képét, egyfajta folyamatos képi mintázatot, amitől talán csak a lóversenyen felvett jelent üt el, ami önálló bizarr kis egység a filmen belül. Akkoriban egyébként elég jól ismertem Budapestet, beleértve a külső kerületeket is. Kamasz koromban sokat csavarogtam ezeken a helyeken, egyik barátommal rendszeresen felkapaszzkodtunk tehervonatokra és úgy utaztunk vidékre, majd valahogyan hazakecmeregtünk. Ezeknek az utazásoknak köszönhetően nagyon sok helyen jártunk, ezért volt elképzelésem, hogy az országnak melyik területén tudnánk rábukkanni megfelelő helyszínekre....

....

BK,SZEA: Hol vannak a zene, alternatív kultúra és képzőművészet találkozási pontjai ebben a filmben?

Monory Mész: Életkori sajátosság is, hogy fiatalon az ember jól ismeri a környezetét, az egész várost. A Meteo körüli időszakban valahogy a kezünk a kor ütőerén volt, ismertük a szobrászokat, festőket, zenekarokat, sőt többé-

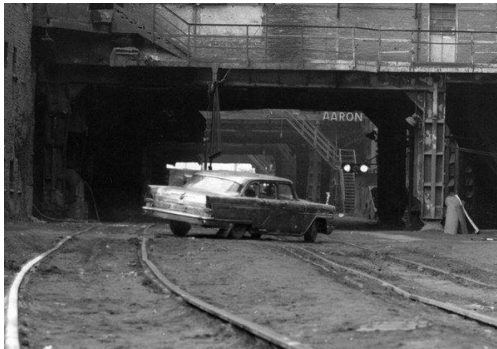
kevésbé a barátaink voltak. Akkoriban átlátható volt számomra ez az undreground világ, ez a kicsit alternatív művészeti szcéna, és az is látszott, hogy mik azok az elemek, amelyek válaszolnak arra a koncepcióra, amelyet mi akartunk megvalósítani a Meteoval. Be lehetett hívni az akkori kortárs művészeti törekvések képviselőit, vagy produktumait, és zenészeket is. A filmzene szerzőinek megválasztása – Másik János és Szemző Tibor – is megjelenítette ezt a fajta furcsa kettősséget. Szemző lebegő, meditatív - komplementatív szemléletet, Másik a rockosabb, dinamikusabb hangzást képviseli. Megjelentek képzőművész zenészek is, mint feLugossy László, a Bizottság, és bizarr, ipari hulladékból készült hangszerek, amiket Lois Viktor készített, és így a szentendrei Vajda Lajos Stúdió körül kialakult művészcsoport, akik tevőlegesen is hozzátek a film koncepciójához. Igaz, hogy a filmben csak egy villanásra jelennek meg egy koncertjelenetben, de az tökéletesen beleszervesül, beleillik abba a miliőbe, amit megpróbáltunk kialakítani.

BK, SZEA: A rendszerváltás vagy annak előszele befolyásolta a film létrejöttét?

Monory Mész: Én Úgy emlékszem azokra az évekre a nyolcvanas évtized végén, hogy egy kellemes pocsolyában töltöttük azt az időszakot. Szerintem nem gondolhatta senki, hogy rövid időn belül drámai változások zajlanak majd le. Amikor írtam a forgatókönyvet, sok zenét hallgattam, és azokban a friss zenei gondolatokban, szövegekben is megfogalmazódott, hogy milyen jövőt vártunk akkor. Amikor ezt a filmet elindítottuk, még a rendszerváltáson onnan voltunk, amikor bemutattuk az 1990-es Filmszemlén, a közepén találtuk magunkat. Olyannyira, hogy emlékszem, nemzetközi sajtótájékoztatókat tartottunk arról, hogy milyen rendszer kellene a centralizált stúdiórendszer helyett, hogy kuratóriumokat kellene létrehozni. Hirtelen és nagyon gyorsan változtak a dolgok, amit egyébként nem használtunk ki kellőképpen, nem voltunk elég bölcsek ahhoz, hogy megtaláljuk a módját, hogyan lehetne megragadni a váratlan lehetőségeket, vagy befolyásolni őket. ...

Attribútum tükrözés... Autó=Autó

Ami miatt szoros kapcsolat alakítható ki a Meteo és a Menekülés New Yorkból között, az legelső sorban a látványtervezés eredménye, és főként autó ikonográfiai elhelyezése a történetben. A Menekülés New Yorkból autója egy ezüstsínnű Cadillac, míg a Meteoban egy ezüstre csiszolt Csajka jelenti ugyanazt.

1.

2.

1.

1. Zsótér László: polírozott autó női szobrokkal, METEO, 1989.

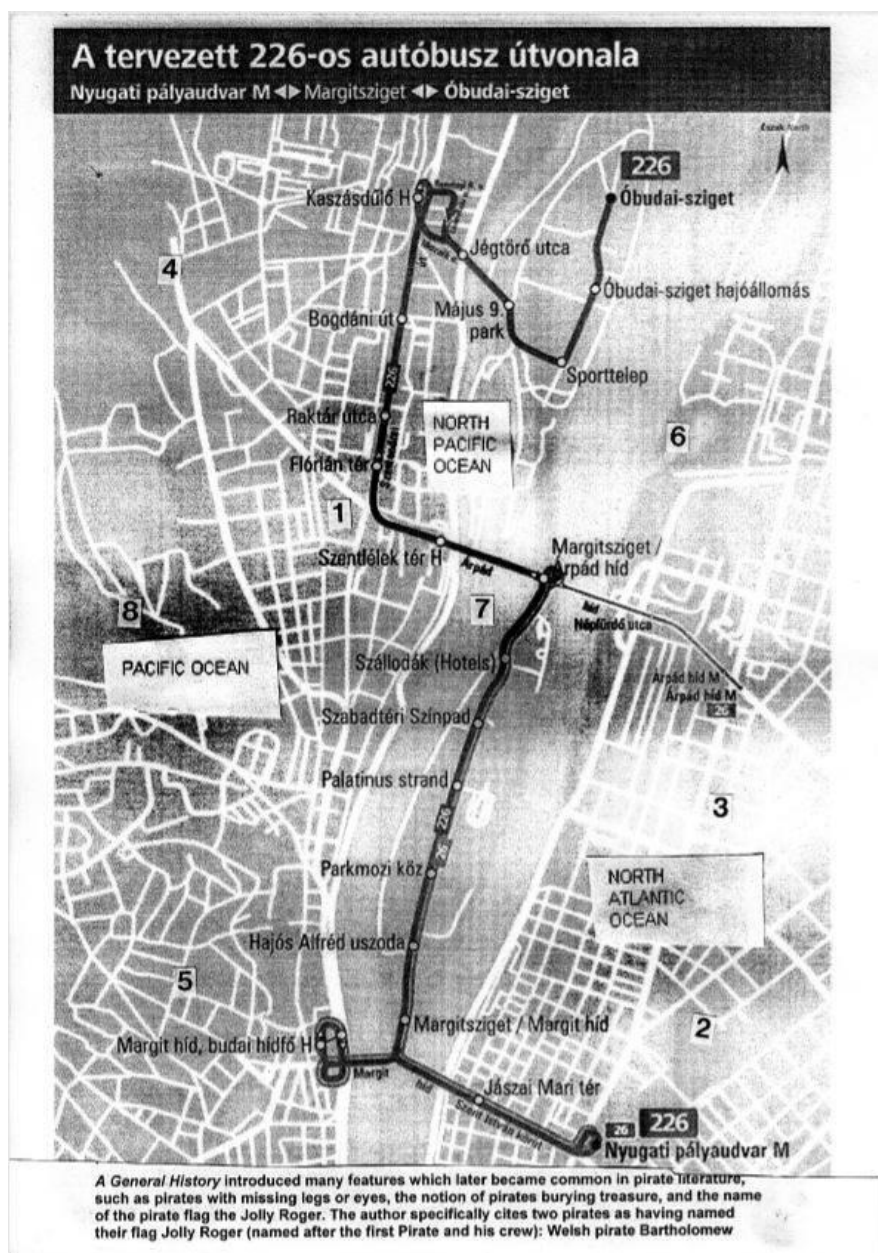
2. Ezüst autó állólámpákkal, Menekülés New Yorkból, 1984.

A rothadó, szinte funkciótlanra pusztult környezetben kiemeli és túlreprezentálja a szereplő társadalomban betöltött vélt, vagy valós státuszát, amit a kalózok esetében a hajó, a kapitányi kalap és egyéb vezetői attribútumok szimbolizálnak. A Meteo autója ikonikus, amiről bővebben a Zsótér László látványtervezővel készült interjúból idézek:

„....Szerepel például egy jellegzetes autó, lényegében tárgyként is főszereplő, aminek története jól tükrözi azt a folyamatot. Ez egy Csajka, a szocialista elit részére fenntartott autó, amim önmagában is érdekessé tette, ugyanakkor hatalmas, fekete, krómozott járműként nem illett abba, amit kerestem. Ekkor jött az ötlet, köszörüljük fémtisztára, és lakkozzuk le. Így jött létre ez a különös, izgalmas tárgy, aminek az orrán elhelyeztünk két kis női aktszobrot is. Persze át kellett alakítani az operatőr igényei szerint is, például ki kellett vágni a tetejét, hogy minél több fény juthasson be.

BK, SZA: Az autó orrán álló két kis női szobor honnan származik?

ZS.L.: A Király (akkor még Majakovszkij) utcában találtam őket egy kis boltban. Párban voltak, két alumíniumöntvény, nem tükrözték egymást pontosan, de nagyon jól megfeleltek az autó kiegészítőinek: a szokásos autómárka logók helyére tettük őket. Az egyik rákerült a filmzene lemezborítójára, amit szintén én terveztem. Az átalakított autó jól mutatja, hogyan dolgoztunk a látvánnyal: a rendezői vízióhoz alkalmazkodtunk, ugyanakkor a megalkotott szereplők viselkedését is meg kellett ismernünk, és olyan tárgyakat kreáltunk, amelyek a karakterek személyiségével összecsengenek....”

Illusztráció 13. Punk Konyha 3. Kalóz Kiadás, 2019.

Fal vs Vasfüggöny. Az emberevő szerelme...

A Metszésponatok című kiállítás alapgondolata az volt, hogy a dokumentumok mellett, az általunk választott, nyolcvanas években készült ikonikus magyar filmek kellékeiből és jelmezeiből épül fel a tárlat. Ezzel szemben azzal kellett szembesülnünk, hogy semmilyen tárgyi emlék nem lelhető fel, ami igazán fontos volt az általunk vizsgált filmek esetében. Még a műalkotásnak számító felcsiszolt Csajka sem található, ugyanúgy, ahogy Az emberevő szerelme kellékeiből, jelmezeiből és díszleteiből sem maradt az alkotók tulajdonában, és a Filmgyár kelléktárában eredeti darab. Az Emberevő esetében maga a film is újdonságként került elő, mert egyik archívumban sem volt megtalálható attól függetlenül, hogy a Balázs Béla Stúdió támogatásával készült. Pázmándy Katalin, a film egyik rendezőjével készült interjúnk során azonban feltárult a nyugat-berlini, magyar emigráns filmes csoport működése, a valós történet „Az emberevő szerelme” mögött. A falakkal körülvevett szabadság és bezártság egyidejű érzése, a nyugat a keletben, a kapcsolattartás lehetőségei és Susan Sontag, mindent meghatározó „camp”³⁵ fogalma. 1964-ben jelent meg az írás, a „Notes on Camp”, amiben a „camp” „túlzást”, vagy „mesterkéeltséget” jelent, és 58 pontban meghatározza a nyolcvanas évekre kialakult esztétikai fogalomrendszer alapelveit, amelynek egyik kísérleti darabja Az emberevő szerelme.

A továbbiakban részleteket közlök a film rendezőivel készült interjúkból, amik közelebb visznek az ideiglenes független zónák gyakorlati mechanizmusának, az enklávék belső működésének ismeretéhez:

„Balázs Kata, Szabó Eszter Ágnes: Milyen körülmények övezték az emberevő szerelmének létrejöttét?

Pázmándy Kati: A legfontosabb az Emberevőben szerintem az, hogy mi nyugat berliniek voltunk, nagyon fiatalon elhagytuk Magyarországot. Én 77-ben 19 évesen, és a társrendezőm Cantu Mari, és mások is, akik a film körül voltak Nyugat Berlinben. Mi egy másik világból jöttünk vissza, és amikor megérkeztünk ide az Emberevővel - hogy erre kaptunk pénzt és a Balázs

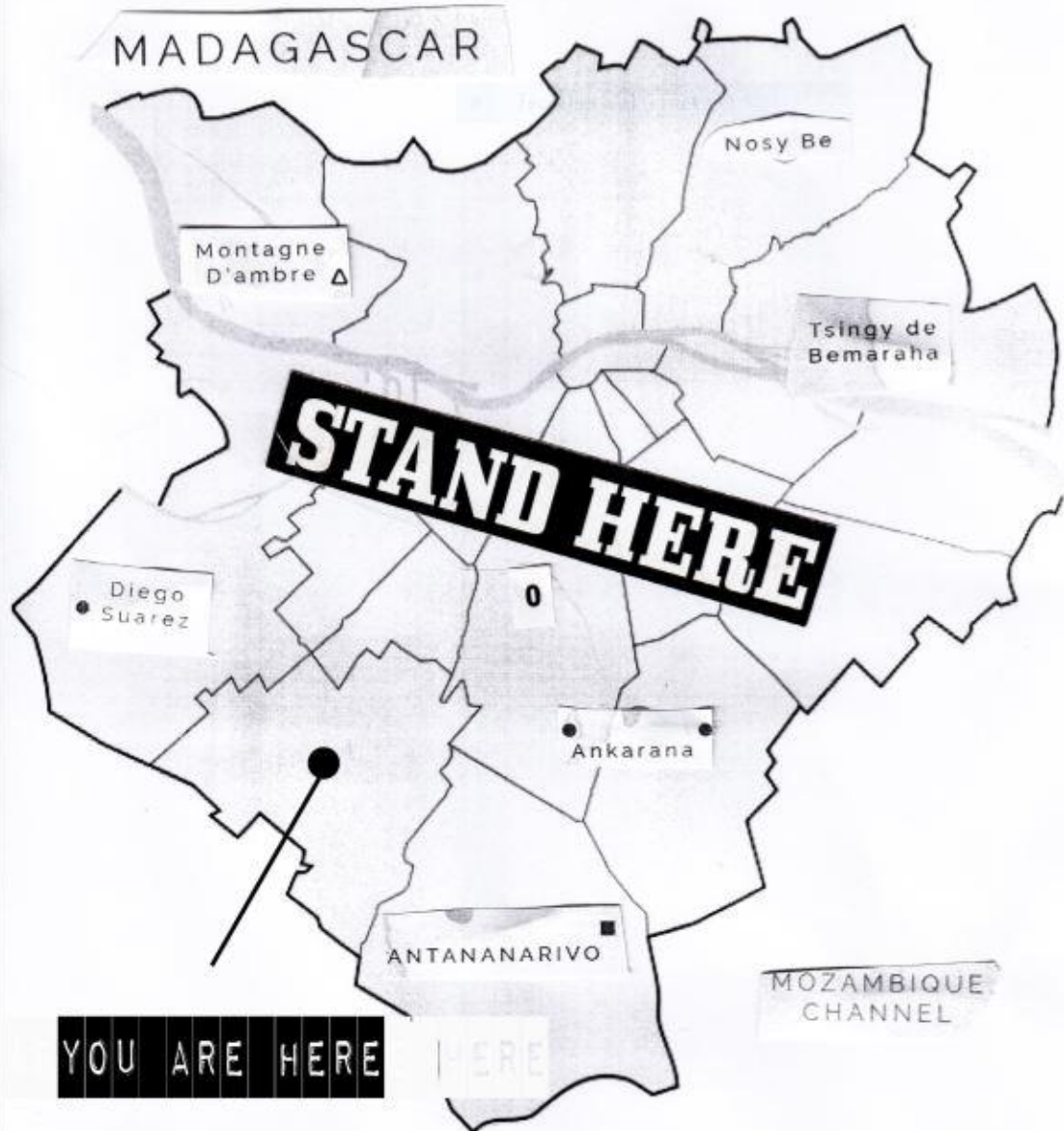
³⁵ <https://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Sontag-NotesOnCamp-1964.html>

Béla Stúdió is elfogadta - akkor mindenki azt várta, hogy jön egy másik kultúra, hogy itt valami más fog történni, mint ami Pesten akkor az underground volt. A legérdekesebb benne pedig az, hogy egyáltalán meg lehetett csinálni ezt a filmet. Ez annak az áldott állapotnak volt köszönhető, hogy volt a Német televízióban egy szerkesztőség, amit úgy hívtak, hogy Das Kleine Ferzehenspiel. Ott volt egy Eckhardt Stein nevű csodálatos ember, aki arra hajtott, hogy ez a műsor, ami minden szerdán éjszaka ment, leginkább underground művészeknek adjon lehetőséget. Egyáltalán nem érdekelte a nézettség. Emlékszem, hogy az egyik fiúnak felment közel 8 százalékra és őt egy kicsit megdorgálta, hogy jó volt-jó volt, de kicsit túlszaladt a nézettség. Hogy egyáltalán lehetett pénzt kapni ilyesmire, az ebből adódott. Ennek az is volt az oka, hogy akkor jelent meg a video és még nem tudták a profik, hogy mi ez a video és mit lehet vele kezdeni, mi lesz a sorsa? Én meg festőnek indultam, és két évvel azelőtt vettem fel Londonba a St. Martin School of Art-ba, ahol azt mondták a festményeimre nézve, hogy én lehetnék az első video művész, és egy évig videóval foglalkozhatok... Szóval ez volt a film körül a korszak és a lehetőségek, és így érkezünk meg egy Magyar költségvetéshez képest elég nagy pénzzel, amiből viszont még többet akartunk kihozni.

Amikor megérkeztünk mi már ismertük a Király Tamást. A Rajk Lacit és a Bachman Gábort a Bódy Gábortól örököltük és folytatódott az itthoni munkában az az alapállás, hogy itt mindenki kibontakozhat. Rettenetes szabadságot éreztünk, amikor a Rajk Lacival sétáltunk föl az Állatkertben a jegesmedvék szikláján és azt gondolta, hogy itt legyen a duett, én erre azt mondtam, hogy hú, akkor ez rózsaszín lesz. Akkor mindenki megdermedt, de hátra szólt a Laci, hogy „Írd, fel, rózsaszín sziklát kérünk!” Őrüdt dolgokat lehetett megcsinálni és ez mindenkinek meg volt engedve: a Tamásnak is, a Bachmannak is a Lacinak is és a Másik Jánosnak is. Semmilyen módon nem korlátoztuk egymást. Egy kicsit ezért kollázsfilm is lett, mert ebbe mindenki nagyon sokat adott bele. Nagyon el voltunk szabadulva, hogy azt csinálunk, amit akarunk, hogy nincsenek elvárások. A szerkesztőség - ahova a filmet készítettük - szintén semmilyen módon nem korlátozott minket és a jegesmedvék egészségén kívül nem volt semmi, ami ellentmondott volna

annak, hogy átfessük a szürke sziklát. Nyilvánvaló volt, hogy a filmhez egy rózsaszín szikla jobban illik. Végül aztán az Állatkertben úgy engedték meg, hogy vissza kellett festeni utána szürkére. De ez állati felemelő volt és ettől mindenkinek annyira felszabadult az energiája, meg a kreativitása - szerintem a Bachmannak is -, hogy tényleg, akármit meg lehetett csinálni.

Roberts in June 1721, and English pirate Francis Spriggs in December 1723. The book gives an almost mythical status to the more colourful characters, such as the infamous English pirates Blackbeard and Calico Jack. It provides the standard account of the lives of many people still famous in the 21st century, and has influenced pirate literature of Scottish novelists Robert Louis Stevenson and J. M. Barrie.

The book was released in two volumes. The first mostly deals with early 18th-century pirates, while Volume II records the exploits of their predecessors a few decades earlier. In the first volume, the author sticks fairly close to the available sources, though he embellishes the stories somewhat. He stretches the truth farther in the second volume and includes the biographies of three subjects who may be entirely fictional. The book has been hugely influential in shaping popular notions of piracy.

Illusztráció 12.: Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

Ez a montázs-kollázs dolog egészen kiskorom óta foglalkoztatott, és Londonban a képzőművészetin is ezt csináltam mert nagyon közel állt hozzám. Persze filmen ez nagyon nehéz, mert szétesik minden és újra hozzá kell szokni valami egészen fejbévágó dologhoz. Viszont ez nagyon alkalmas volt arra, hogy mindenki a sajátját adhassa, és mégse essen annyira szét. Hogyha azon gondolkodom, hogy mi körül járt a fantáziánk, például én soha nem öltöztem punknak, soha nem gondoltam azt, hogy punk vagyok, mégis egy nagyon erős rombolás volt – és körülöttem is – abban amit csináltunk. Ez egy pozitív rombolás volt, mégpedig ready made anyagokat romboltunk. Olyan ready made anyagokat, amikén kicsit túlturbóztunk a giccset. Mi hoztuk Kelet Európából a Hrabalt, ami nagy segítség volt akkor is, mert szerintem nagyon sok köze van a nyolcvanas évekhez a Cseh újhullámnak. Abban volt nagy segítség, hogy hogyan lehet szeretettel megközelíteni a társadalmat, a giccsességét, vagy a butaságot. Valahogy bennünk volt a kollázs, a ready made anyagoknak az összeűzása, kicsit az eredetit kinevetve máshova eljutni, mintha az egy lépcső lenne, ahonnan valahova ki lehet menni. Az Emberevőben például van egy jelenet, amikor az angyalok elszabadulnak. Ezt azért találtuk ki, hogy ne csak kutyák repüljenek, hanem angyalok, mert az volt a gondolatom, hogy Kelet Berlinből átszállnak az angyalok Nyugat Berlinbe. Maga a fal olyan volt már akkor, mint egy ready made, ikonikus valami, amit már akkor képeslapokon árultak.”³⁶

³⁶ Az interjú megjelent Art Magazin, '80-as évek különszám, 2019.

Király Tamás öltözteti Cantu Marit egy berlini divatbemutatón. Fotó: Ulrich Malik. A kép megjelent az Art Magazin '80-as évek különszámában.

Az emberevő szerelme másik rendezője, Cantu Mari jelenleg is Berlinben él. Vele a Nyugat-Berlin és Budapest közötti különbségekről beszéltünk:

„Hogyan kerültél pont Berlinbe?”

CM: A Balatonon megismerkedtem egy fiatal pedagógus párral, akik Nyugat Berlinben laktak és ők meghívtak. Az öcsém volt már Angliában, mert angol tagozatos volt, a bátyám volt már Párizsban, mert francia szakos volt, én meg Kelet Berlinben voltam 15 éves koromban, és ezt nagy igazságtalanságnak éreztem. Szóval kimentem ehhez a párhoz Berlinbe. 30 nap után mondtam, hogy én még maradni szeretnék, de ők nem vállalták a felelősséget, ami érthető volt. Elkezdtem kóvályogni az utcán és bementem egy szimpatikusabbnak tűnő helyre, ahol GO-t játszottak. Azt láttam, hogy nem isznak, hanem divatos volt a Japán sakk, amit játszottak és ott leültem. Kiderült, hogy sok Amerikai van ott... Elmondtam a történetemet és azt is,

hogy nem tudom, hogy hol fogok aludni. Volt ott egy nagyon helyes amerikai csaj a Jane, akinek a pasija Kelet berlini volt, aki a Chek Point Charlin jött át amerikai egyenruhában úgy, hogy a Pergamon Múzeum WC-jében öltözött át, és ők elvittek magukhoz, mert, hogy én is „keleti” voltam. Fél év alatt 17 lakásban laktam és így ismerkedtem meg az Eddel, a jövőbelimmel, aki félig amerikai.

Voltak ott Magyarok rajtad kívül?

CM: Akkor még senki nem volt, én voltam az első, a pioneer nyugat berlini, csak annyi volt egyszer, hogy egy telefonfülkében álltam és magyarul beszéltem. Kint várt egy bácsi, aki felismerte, hogy magyarul beszélek és elmesélte, hogy 1942-ben volt Budapesten, és az anyira szép volt... Később jött a Kiss Marcsi, aki először Kölnbe ment. Tudtunk egymásról, de eleinte nem voltunk szoros kapcsolatban, viszont emlékeztünk egymás arcára még az Erdély Miklós köréből, az Indigóból. Ott volt ő is, emlékszem.

Milyen volt Berlin?

CM: Berlinben első ránézésre lehetett érezni, hogy elvesztették a világháborút, mert a házak mind szürkék voltak, ugyanolyan szürkék, mint az ég, ami egy ilyen depressziós betonszürke. A stukkókat leverték a házakról, ami olcsóbb volt nyilván, és az erkélyeket is inkább leverték, ahelyett, hogy megcsinálták volna. Ezen kívül foghíjas is volt, mert lehetett látni, hogy van egy, vagy két hinta felállítva, de ott korábban egy ház állt, amit kirobbantottak. Mondjuk annyiban jó volt, hogy ilyen szürkességben muszáj volt kreatívnak lenni, mert Budapesten az ember, ha rossz passzban van és elmegy egy kicsit sétálni, akkor megnyugszik, mert szép a város. Berlin csúnya volt az én szememben, de ez inkább csak a télre vonatkozik. Ami már akkor is látható volt, hogy nyáron viszont sokkal zöldebb, mint más város, és egészen más képet mutat. Ez most is így van, hihetetlen a különbség a nyári és a téli Berlin között. De azóta meg is változott előnyére, sokkal színesebb. Nem csak németek és törökök vannak, hanem mindenféle ember, sokkal nemzetközibb és a házak sem olyan szürkék már... Ami már akkor is tetszett, hogy az iskolai 12 színes festékben nekem a kedvenc színem a berlini kék volt, és itt rájöttem, hogy ez a kék a berlini ég színe. Ez

nem az azúrkék, hanem a mélykék egy kis feketével benne, de én ezt nagyon szeretem. Németül orosz kéknek hívják egyébként, de én megtaláltam a berlini égen ezt a kéket...

Most milyen különbséget érzel Berlin és Budapest között?

CM: A generációs kérdés itt hangsúlyosabb, hogy ha elmúlt valaki 30 éves, akkor már bizonyos helyekre ne is menjen. Ez Berlinben nincs. Sokkal több az olyan hely, ahol nem kell magad úgy érezni, hogy jobban szeretné, ha hazamennél vacsorát főzni. Berlin sokkal lazább. Úgy látom, hogy itt sokkal jobban megcsinálják magukat a fiatalok, ott ez nem ilyen látványos. De Nyugat Berlin nagyon sokat változott, mert egy nagyon speciális hely volt, ahol nem voltak középkorú emberek. Berlinben nem lehetett karriert csinálni, ezért csak művészek laktak ott, nagyon sok fiatal és főleg olyan fiúk, akik nem akartak elmenni katonának, mert, ha Berlinbe mentek egyetemre, akkor nem kellett. Meg öregek laktak ott, szóval a középkorosztály, a konzervatív polgárság egzotikusnak számított, ezért volt egy speciális hangulata a városnak.

Utolsó kérdés: Hogy-hogy nálatok lakott a Nick Cave?

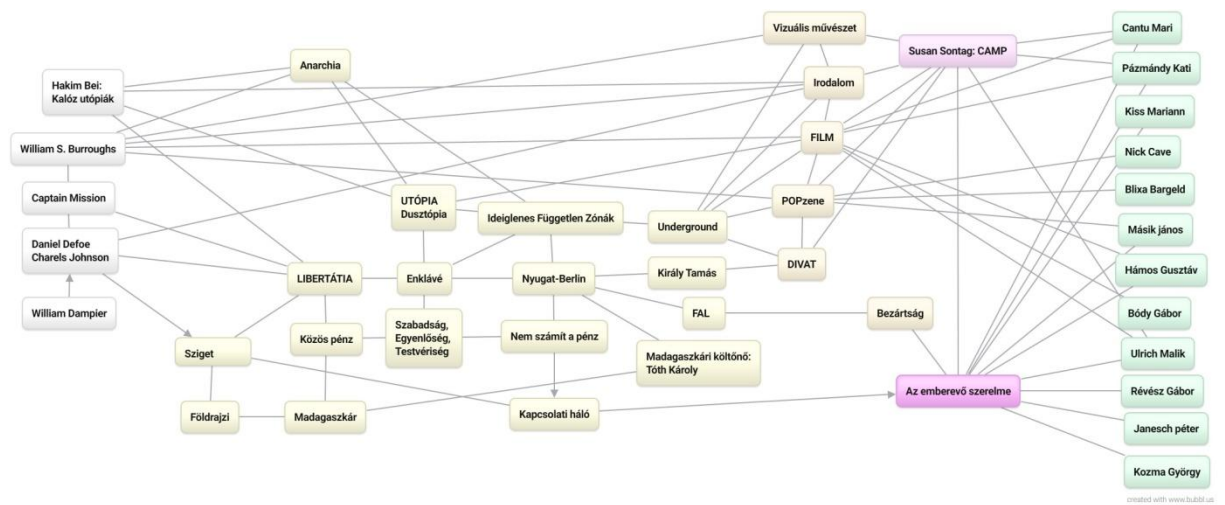
CM: Nem csak a Nick Cave volt, hanem a Blixa Bargeld, akinek a lemezén szerepeltem. Felhívtam Sanghaiból, hogy a magyar eróművekről álmódott, és van egy ilyen száma, hogy magyar energia, magyar energia, és azt én mondom rá, hogy Magyar Energia, meg lefordítottam magyarra, amit álmódott. A DFFB-n a Christoph Dreher, aki sokat dolgozott a Gusztival, nem csak filmes volt, hanem zenész is. Volt egy együttesük a Die Haut, amivel igazi kísérleti zenét játszottak, nagyon jól. Egyébként a Christoph filmjei is kísérleti filmek voltak, és a Gusztival nagyon jó párost alkottak. A Die Hautnak lett egy underground híre és Christoph mindenkit ismert. Próbáltam a Hautba énekesként bekerülni, de nem sikerült, mert a Lydia Lunchot választották. Egyszer felléptem az SO36-ban, ami ott Krezbergben legendás koncerthely volt és úgy hívták az együttest, hogy die Unbekanten, ami két angol fiúból állt és background gírlént álltam ott, de ha tetszett a közönségnek, akkor dobálták a sörösüvegeket, ami a fülem mellett húztak el. Ez az egy ilyen zenei fellépéses élményem van. A Nick Cave akkor még a

Birthday Party zenekarral jött az Anitával, aki aztán szintén énekesnő lett és a Mick Harveyval csinált Ginsbergh adaptációkat. A Nick először a Marcsinál lakott, aztán nálam is, amikor felújították a Potsdamer utcai a lakásunkat. Berlinben élt évekig, de a Mick Harvey basszusgitáros zeneszerző, ott maradt Berlinben és ott lakott még évekig nálam. Pár évvel ezelőtt vettek is egy lakást Berlinben, ők barátaink lettek. De igazán barát a Thomas Viedler, a dobos akivel szintén együtt laktunk. De ez is a Berlini összezártságnak volt köszönhető.”

Blixa Bargeld és Nick Cave a backstage-ben. Fotó: Ulrich Malik. A fotó megjelent az Art Magazin '80-as évek Különszámában 2019-ben.

Chapter3. Vetítés

3.ábra

Epilógus

Az irodalomjegyzék a dolgozat epilógusa, amikor az író még egyszer összefoglalja, és egyben át is éli a történetet az olvasott könyvek, tanulmányok, értekezések, filmek és kiállítások által:

Bánki Éva: Aranyhímzés- Egy Gellért legenda, Magvető, 2005.

Bánki Éva: Elsodort idő, Jelenkor, 2017.

Bánki Éva: Fordított idő: A mély tenger névtelenjei, 2015.

Bookchin, Murray: Social Anarchism or Lifestyle Anarchism

Bourdieu, Pierre: A mezők logikája, in: Olvasókönyv a szociológia történetéhez II. kötet - Budapest: Új Mandátum, 2000, 418-430

Brook, Timothy: Vermeer kalapja, Európa Könyvkiadó 2009

Burroughs, William S.: Cities of the Red Nights, Picador, Henry Holt and Company, 1981.

Dampier, William: A new voyage round the world, 1703.

Defoe, Daniel: Robinson Crusoe 1719.

Freyre, Gilberto: Udvarház és szolgaszállás? Gondolat, Budapest, 1985.

Hankiss Elemér: „Sorrentói narancsfák közt”. Szempontok a magyar slágerszövegek vizsgálatához, in *A népdaltól az absztrakt drámáig*, Budapest, Magvető, 1969, 193-254.

Harari, Yuval Noah Homo Deus Animus Kiadó 2017.

Harari, Yuval Noah: Sapiens, Animus Kiadó, 2015.

Havasréti József – K. Horváth Zsolt (szerk.): Avantgárd: underground: alternatív. Popzene, művészet és szubkulturális nyilvánosság Magyarországon. Budapest – Pécs, 2003, Artpool – Kijárat – PTE Kommunikációs Tanszék.

Havasréti József: Alternatív regiszterek. A kulturális ellenállás formái a magyar neavantgárdban. Budapest, 2006, Typotex.

Havasréti: Az amerikai beat-irodalom fogadtatása Magyarországon (Jelenkor)

Havasréti: Széljegyzetek Sebők János könyvéhez (Jelenkor)

Ignác Ádám: Populáris zene és államhatalom, Libri, 2017.

Johnson, Captain Charles: A General History of the Robberies and Murders of the most notorious Pyrates

K Horváth Zsolt: A fogyasztás és a vágy tárgyai a tánctalban és a pol-beatben

K Horváth Zsolt: David Bowie maszkjai. A glam rock találkozási pontja a színészparadoxonnal, Színház, 49. évf. (2016) 6-7. sz.

Kalózkodás/ Szemtanú magazin 2007.

Konstam, Angus: A kalózkodás igaz története, Alexandra 2011.

Kürti Emese: Experimentalizmus, avantgard és közösségi hálózatok a hatvanas években Dr. Végh László és köre,

Leary, Timothy :A Cyberpunk:az individuum, mint a valóság kormányosa, Prae, 1999.1-2.

Nagy Attila Kristóf: Persona non grata, Pannon Könyvkiadó, 1989.

Orwell, George: 1984

Sahlins, Marshall: A BŐVELKEDÉS LEGELSŐ TÁRSADALMAIII. fordította: Léderer Pál, Holmi, 2011. november

Sebők János: Rock a vasfüggöny mögött - Hatalom és ifjúsági zene a Kádár-korszakban

Sokal, Alan- Jean Bricmont: Intellektuális impostorok, Typotex, 2008.

Sontag, Susan; Notes on Camp, 1964.

Térey János: Káli Holtak, 2018.Jelenkor.

Wilson, Peter Lamborn: Kalóz utópiák, Chiron Kiadó és Média Research 1997.

Film jegyzék:

1988. Roman Polanski: Kalózok

2003-2017. Carib Tenger Kalózai 1-5.

Ridley Scott összes

1987. Roland Joffé: Misszió

2015. Alejandro González Iñárritu: Visszatérő

2013. Quentin Tarantino: Django elszabadul

2016. Q.T. Aljas nyolcas

2014. Steve Mcqueen: 12 év rabszolgaság

1993. Michael Mann: Utolsó Mohikán

1990. Gabriel Axel: Babette lakomája

1984. David Lynch: Dúne

1973. Iger Ciel, Várkonyi Gábor: Vivát Benyovszky sorozat

1984. Xantus János: Eszkimó asszony fázik

1989. Monory Mész András: METEO**1981. John Carpenter: Menekülés New Yorkból**

1984 John Carpenter: Menekülés Los Angelesből

1992. Neil Jordan: Crying Game

2018. Spike Lee: BlacKkKlansman

2017. Ruben Östlund: A négyzet

1984-'97. James Cameron, Alan Taylor, Tim Miller, McG, Jonathan Mostow: Terminator

1994. Martin Campbell: Menekülés Abszolomból/ No escape, .

1927. Fritz Lang: Metropolis

2005-2008-2012. Christopher Nolan: Batman, The Dark Knight trilógia

1984. Cantu Mari, Pázmándy Kati: Az emberevő szerelme

1996. Terry Gilliam: 12 majom, Brasil,

1968. Franklin J. Schaffner: Majmok Bolygója

1981. 2015. George Miller: Mad Max

1983. Müller Péter Sziámi: Ex Kódex,

Kiállítás jegyzék:

2011. Sziget Fesztivál, Múzeum Negyed, Iparművészeti Múzeum sátor, PUNK, Hommage 'a Malcolm McLaren

2013. David Bowie is... (sorozat kezdete) Victoria and Albert Museum

2013. MOMA, „PUNK: Chaos to Couture”

2013. Liverpool Tate, „GLAM! The Performance of Style”

2016. Ludwig Múzeum, Budapest, Passion, és Rock-Tér –Idő.

2016. Karton Art Galéria, Spions

2017-ben a Kieselbach Galéria, „Pokoli Aranykor”

2017. Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Metszéspontok

2018. Kiscelli Múzeum, Fekete Lyuk, A pokol tornáca

2018. MOMA, New York: „Play it Loud”, A Rock and Roll hangszerei

2019. Eddie Van Halen, Frankenstein gitár, Metropolitan Museum of Modern Art

2019. MODEM, Debrecen, VANHALENOLÓGIA / Megy, Megáll, Marad c. kiállítás.

2019. Koszta József Múzeum, Szentes; Gyöngyhajú lány (Az Omega együttes története)

2019. Pizzica Pizzéria, Király Tamás fotókiállítás,

2019. Ludwig Múzeum, Out of the Box. Király Tamás kiállítása

Saját publikációk (a témához kapcsolódóan):

Házgyári Konyhaprogram, epiteszforum.hu

Pohárnok Mihály interjú, epiteszforum.hu

Tér_Köz projekt interjúk, epiteszforum.hu

Passion, Műértő

Fluxus, Műértő

Vető, Artportal

Zuzu, Sándor Pál, Artportal

Nyári, Artportal

Fákó, Artportal

Zátonyi, Artportal

Eszkimó asszony, artmagazin online

Meteo, Art Magazin

Az emberevő szerelme, Art Magazin, '80-as évek különszám, 2019.

Genesis P Orridge, The only one performance is Life, 2019. rnr.666.

Előadások:

2011-2012. A Punk és a Gothic kulturális háttere. Iparművészeti Múzeum, Budapest

2012. A Punk, mint társadalomkritikus jelenség, zene és divat. Punk Szakkör, Müszí.

2013. A Punk, mint társadalomkritikus jelenség: MKE, Doktori Iskola, KREA, Művészeti Iskola

2016. Glamrock és Transgender, Bunker kiállítás, Rock-Tér-Idő, Ludwig Múzeum, Budapest, KREA Művészeti Iskola. MKE, Doktori Iskola

2017. Pop Archeológia, Művészeti Szabadegyetem – MKE – KOGART, Várkert Bazár/ ex Ifjúsági Park

2018. A PUNK, mint társadalomkritikus és fenntartható divat. METU, Betonkurzus

Saját kiadványok:

- 1999. Cukrosperec és Ürmösbor LP/ 1 db. (Magyar Rádió)
- 1999. Cukroperec és Ürmösbor német nyelvű LP/ 1db. (Magyar Rádió)
- 2000. E330. Stabilizátor CD (Videoton, Székesfehérvár)
- 2002. Superjuice CD (Videoton, Székesfehérvár)
- 2016. Punk Konyha1. fanzine
- 2016. Ziggy Stardust Coloring Book (Gráf Artstetten Kiadó)
- 2016. Black in Time Shading Book (Gráf Artstetten Kiadó)
- 2016. T-Shirt fanzine
- 2016. Common Jam fanzine
- 2018. Punk Konyha2. fanzine
- 2018. Cukrosperec és Ürmösbor remix LP /1db.
- 2019. Punk Konyha3. Kalóz Kiadás

THE END

≡≡- THE PIRATE BOOK -≡≡

This publication offers a broad view on media piracy as well as a variety of comparative perspectives on recent issues and historical facts regarding piracy. It contains a compilation of texts on grass-roots situations whose stories describe strategies developed to share, distribute and experience cultural content outside of the confines of local economies, politics or laws. These stories recount the experiences of individuals from

The book is structured

BY PSEUDO PYRATES FROM WORLD ♥

(historical & modern anti-piracy technologies, geographically-specific issues, as well as the rules of the Warez scene, its charters, structure and visual culture...).

PUBLISHED BY SKHYZOKHYNO STUDIO
2019.

